TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Ühiskonnateaduste instituut

Sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika magistriõppekava

Kairiin Nuudi

Erialaajakirja tähendus sotsiaaltöö professioonile Eestis

Magistritöö

Juhendaja: Reeli Sirotkina, MSW

Tartu 2022

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töös kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Kairiin Nuudi
/allkirjastatud digitaalselt/
19.01.2022

Abstract

The significance of the professional journal for social work profession in Estonia

Social work is a profession that supports people in this complex and ever-changing world. To perform this task, social workers need a diverse body of knowledge and special awareness of its use. There are many ways to support social workers in their ambiguous roles. Professional journal can be one supportive mechanism for professionals. The aim of the current thesis is to find out the role of the Estonian social work journal „Sotsiaaltöö" in the evolvement of the profession based on the opinions of readers and representatives of organizations involved in the development of social work.

„Sotsiaaltöö" is a journal contributing to professional growth and to broad-based body of knowledge of people working in the social field. The main target groups of the journal are social work practitioners and students. The journal has been published continuously for 25 years, which means that it has a strong and well-established role in Estonian social work.

The research has been carried out by ten semi-structured interviews. Five interviewees were readers of the journal „Sotsiaaltöö", other five interviews were conducted with representatives of organizations involved in the development of social work, i.e. key stakeholders of social work. Stakeholders represented the view of government agencies, social work educators and the view of a professional organization. In these interviews the participants spoke about ways the journal supports the professional identity of social workers; contributes to the creation of their body of knowledge and how do social workers perceive the supporting role of the journal in their daily work.

The method of this study was qualitative. The data was collected by online interviews due to government's assessment that the risk for the spread of coronavirus in Estonia was high at the time when the interviews were carried out. The interviews were analysed by using thematic content analysis.

The main conclusions of the analysis are:

- Social workers like the autonomy they have, but it is also accompanied by great responsibility. The journal is an opportunity for them to get confirmation that their decision-making processes are appropriate.

- Social work is performed in very different locations and organizations scattered all over Estonia. The journal contributes to the sense of togetherness and to development of the professional identity.
- Social work as a profession is not valued by people from other professions and in society at large. The journal contributes to the promotion of the worth and core values of social work.
- The support system for social workers in Estonia is inadequate and regular supervision is available to few. The journal gives a possibility to reflect daily work: while reading, social workers take a moment to evaluate themselves as a social worker.
- The journal connects Estonian social workers with the international social work community through interviews with specialists from other countries and translated articles.
- Today, all kinds of information are easily available, but its reliability is not always known. In general, the constant abundance of information can cause anxiety. Obtaining professional information from a single reliable source increases the confidence of social workers – they feel more competent in their work.
- The journal offers an opportunity for practitioners, students, and researchers to develop the professional Estonian language.

Based on the interviews one can state that social workers in Estonia are educated professionals with a broad horizon and critical mind. They follow the core values of social work and have a strong social mission. The journal must support social workers in their difficult jobs and contribute to their self-care and professional growth.

Keywords: professionalization, professional identity, social worker, professional journal, qualitative research

Sisukord

Abstract ... 3
Sissejuhatus ... 7
1. Teoreetiline ülevaade ... 9
1.1. Sotsiaaltöö ja järjest keerukam maailm ... 9
1.2. Sotsiaaltöö määratlemisest ... 11
1.3. Sotsiaaltöö professionaliseerumine ... 12
1.3.1. Sotsiaaltöö professiooni väljakutsed ... 13
1.3.2. Sotsiaaltöö ümbermõtestamine ... 16
1.4. Teadmusloome eripärad sotsiaaltöös ... 17
1.4.1. Reflekteerimine ja refleksiivus ... 18
1.4.2. Targad otsused keerulistes oludes ... 19
1.4.3. Loominguline intelligentsus ning kriitiline meel ... 20
1.5. Sotsiaaltöö eetika ... 22
1.5.1. Eetikajuhised ... 24
1.6. Tööalane toetus ... 24
1.7. Sotsiaaltöö areng Eestis ... 27
1.8. Ajakiri Sotsiaaltöö ... 30
1.8.1. Sotsiaaltöö teiste erialaajakirjade seas ... 32
1.9. Probleemipüstitus ... 33
2. Metoodika ... 35
2.1. Metodoloogiline lähtekoht ... 35
2.2. Andmekogumismeetod ... 35
2.3. Uurimuses osalejad ... 35
2.4. Andmeanalüüsimeetod ... 36
2.5. Uurimuse käik ... 37
2.6. Eneserefleksioon ... 38
2.7. Uurimuse eetiline aspekt ... 39
2.8. Uurimuse piirangud ... 39
3. Analüüs ja arutelu ... 41
3.1. Ajakiri kui sotsiaaltöötajate tööalane tugi ... 41
3.2. Sotsiaaltöö ajakirja funktsioonid ... 44
3.3. Ajakiri on „*kinnistunud professionaalsesse eneseteadvusesse*" ... 50

3.4. Sotsiaaltöö kuvand ühiskonnas ... 55
3.5. Ajakiri kui sotsiaaltöö „kaubamärk” ... 58
3.6. *„Ajakiri peab peegeldama elu, ei midagi muud!”* ... 60
3.7. Sotsiaaltöötajate mure ühiskonnas toimuvate protsesside osas ... 63
4. Järeldused ... 67
Kokkuvõte ... 70
Kasutatud allikad ... 72
Lisa 1. Intervjuu kavad ... 81
Intervjuu kava (lugejad) ... 81
Intervjuu kava (sotsiaaltöö arendamises osalevate organisatsioonide esindajad) ... 82

Sissejuhatus

Sotsiaaltöö on kutseala, mis tegeleb inimeste toetamisega keerulises ning pidevalt muutuvas maailmas. Sotsiaaltöötaja aitab inimestel või gruppidel märgata ja kasutada olemasolevaid võimalusi (Thompson 2000) ning parandada seeläbi nende heaolu. Samal ajal on sotsiaaltööle omane laiem sotsiaalse muutuse taotlus: sotsiaaltöö seisab selgelt inimõiguste ning sotsiaalse õigluse eest ühiskonnas ning näeb, et kõigil inimestel peavad olema võrdsed võimalused osalemiseks (IFSW 2014).

Sotsiaaltööle on aga professiooni sees ette heidetud liigset ametnikustumist – töös keskendutakse erinevatele hindamistele ja protokollidele, mille tulemusena kaob tähelepanu keskmest sotsiaaltööle ainuomane sotsiaalne missioon (Jordan 2004, Lymbery 2001). Soovides fookus taas paika saada, on vaja senisest enam mõtestada professionaalse sotsiaaltöö olemust ning arutleda selle tegemiseks vajalike laiemate nii formaalhariduse käigus omandatud teoreetiliste, teadvustatud kui ka intuitiivsete teadmiste ehk sotsiaaltöö teadmuse üle.

Sotsiaaltöö eeldab spetsialistilt väga mitmekülgset teadmust ning teadlikkust selle eri tahkudest. Nii ongi sotsiaaltöös kohane pidev reflekteerimine (Sheppard jt 2000), et mõista, kuidas on tehtud otsused ning igapäevatöö üldiselt mõjutatud töötaja isikust, tema senisest kogemusest, harjumuspärastest tööviisidest, käitumismustritest, emotsioonidest ja väärtustest. Samal ajal mõjutavad sotsiaaltöötajat ka ühiskonnas levinud hoiakud ning väärtused ja mõjukad diskursused.

Ajakiri Sotsiaaltöö on sotsiaalvaldkonna töötajate professionaalset arengut ning laiapõhjalist teadmust toetav erialaajakiri, mille peamiseks sihtgrupiks on praktiseerivad sotsiaaltöötajad ning sotsiaaltöö haridust omandavad inimesed. Ajakiri on tänaseks ilmunud regulaarselt 25 aastat, mis tähendab, et tal on oma kindel ja kinnistunud roll Eesti sotsiaaltöös. Töötades ise ajakirja Sotsiaaltöö toimetuses, puutun sageli kokku sellega, kuidas erinevad autorid Eestist, aga ka teistest riikidest, sotsiaaltööd mõtestavad. Nende seas on nii sotsiaaltöö uurijaid kui ka praktikuid. Tänu oma tööle näen üha enam, kui mitmekesine ja muutuv on sotsiaaltöö ning tundub, et selle erinevaid külgi on võimalik lõputult avada, analüüsida, nende üle arutleda ja neid kahtluse alla seada.

Ajakirja välja andes puudub toimetusel aga otsene kontakt nendega, kelle jaoks ajakirja tehakse. Nii saame oma tööle tagasisidet peamiselt lugejaküsitluse kaudu, mida iga paari aasta tagant läbi viime. 2021. aasta kevadel otsustasime võtta lugejate arvamused ja ootused erilise tähelepanu alla. Nii jõudsingi intervjuude läbiviimiseni ajakirja lugejate ning sotsiaaltöö

arendamises osalevate organisatsioonide esindajatega. Kuna ajakiri on pikalt toetanud kutseala arengut ja sotsiaaltöötajaid Eestis, siis leian, et saadud tulemused on huvipakkuvad ka laiemalt. Seega on tehtud intervjuude põhjal koostatud minu magistritöö empiiriline osa.

Oma töös käsitlengi ajakirja Sotsiaaltöö tähendust Eesti sotsiaaltööle. Töö eesmärk on tuua lugejate ja sotsiaaltöö arendamises osalevate organisatsioonide esindajate arvamuste põhjal välja ajakirja Sotsiaaltöö roll professiooni arengus ning selleks püstitasin järgmised uurimisküsimused:

1. Kuidas toetab ajakiri sotsiaaltöötajate professionaalset identiteeti?
2. Millistel viisidel aitab ajakiri kaasa sotsiaaltöötajate teadmusloomele?
3. Kuidas tajuvad sotsiaaltöötajad igapäevatöös ajakirja toetavat rolli?

Lähtudes uurimuse eesmärgist ning uurimisküsimustest kasutasin kvalitatiivset meetodit. Andmed pärinevad kümnest poolstruktureeritud intervjuust, millest pooled viisin läbi ajakirja lugejatega ning pooled sotsiaaltöö arendamises osalevate organisatsioonide esindajatega.

Magistritöö koosneb neljast peatükist, millest esimene annab ülevaate professionaliseerumisest ja teadusloomest sotsiaaltöös ning sotsiaaltöö eetikast ja tööalasest toetusest. Samuti kirjeldan peatükis lühidalt professiooni arengut Eestis ning Sotsiaaltöö ajakirja. Peamiselt toetun Thompsoni ja van Ewijki sotsiaaltöö käsitlustele, Freidsoni ja Evittsi professionaliseerumise teooriatele ning Sheppardi ja kaasautorite ning Blomi ja Moréni mõtetele sotsiaaltöö teadmusest ning selle kujunemisest. Sotsiaaltöö eetikast olen kirjutanud eelkõige Mattisoni ja Banksi tööde põhjal.

Teises peatükis tutvustan uurimuse metoodikat, kolmandas on toodud tulemuste analüüs ja arutelu, mis käsitleb temaatilises sisuanalüüsis esile tulnud peamisi kategooriad: tööalane tugi, ajakirja funktsioonid, ajakiri ja sotsiaaltöötaja professionaalne identiteet, sotsiaaltöö kuvand, ootused ajakirjale ning mure ühiskonna arengusuundade pärast. Neljas peatükk toob välja tulemuste põhjal tehtud järeldused.

Soovin tänada uurimuses osalenud inimesi, kes olid valmis rääkima ajakirja ja sotsiaaltöö professiooni teemadel ning oma juhendajat Reeli Sirotkinat, kelle julgustav hoiak ning asjakohased nõuanded mind töö kirjutamisel kannustasid.

1. Teoreetiline ülevaade

Sotsiaaltöö ajakiri pakub lugejatele lisaks uutele teadmistele ka palju muud: näiteks toetab see nende professionaalset identiteeti, annab teadmise, et sotsiaaltöö on väärtustatud ning võimaldab saada tööalast tuge. Van Ewijk (2015) on toonud välja, et Sotsiaaltöö ajakirjas on informatsioon, praktika ja teooria omavahel läbi põimunud ning see formaat võimaldab erinevatel osapooltel panustada professiooni arengusse. Ta nimetab ajakirja ühe eesmärgina just kutseala võimestamist (van Ewijk 2018b).

Selleks, et paremini mõista erialaajakirja rolli sotsiaaltöös, on oluline esmalt mõtestada sotsiaaltöö professiooni olemust ja selle mitmetahulisust. Järgnevas peatükis annan kõigepealt ülevaate sotsiaaltöö konteksti keerukusest, sotsiaaltöö määratlemisest, professionaliseerumisest ja sellega seotud väljakutsetest sotsiaaltöös. Lisaks kirjeldan sotsiaaltöö teadmusloome erinevaid tahke ning sotsiaaltöö eetikat ja tööalast toetust. Selleks, et mõista eeltoodut paremini Eesti kontekstis, annan põgusa ülevaate sotsiaaltöö arengust Eestis. Peatüki lõpetan ajakirja Sotsiaaltöö tutvustuse ning probleemipüstitusega, kus sõnastan ka uurimuse eesmärgi ning uurimisküsimused.

1.1. Sotsiaaltöö ja järjest keerukam maailm

Sotsiaaltöö professiooni olemuslik keerukus tuleneb kontekstist, kus sotsiaaltööd tehakse: tänapäeva maailm on väga kompleksne, selles oma identiteedi ja stabiilse elukeskkonna kujundamine on suur väljakutse (van Ewijk 2010a) ning eeldab inimeselt erakordset paindlikkust ja kohanemisvõimet.

Rootsi psühhiaater Anders Hansen toob oma raamatus „Tugev aju” välja, et inimese aju on viimase 12 000 aasta jooksul jäänud suures osaks samasuguseks ja seega on meie toimetulekuviisides veel palju seletatav küttide-korilaste eluviisi vaadeldes (Hansen 2018): aju heaks toimimiseks on palju sobivam liikumine ja aktiivsus, meie reaktsioonid stressile ja keerulistele olukordadele on väga sarnased reageerimisega füüsilisele ohule, edukaks toimetulekuks vajame võimalust toetuda igapäevastes ülesannetes teistele. Samal ajal on inimkonna eluviis muutunud kardinaalselt ainuüksi viimase 100 aasta jooksul. Niisiis kuigi ühest küljest on inimese aju võimekus põhjustanud üha kiirema ühiskonna arengu ja selle kompleksuse, on teisest küljest aju see, mis pole konstrueeritud sellise elustiili jaoks ja kipub jääma hätta kogu tänapäeva elu virvarris. Van Ewijk (2010a) räägib üha suurenevast „triivima läinud” inimeste osakaalust.

Ühiskonnas „triivima läinud” inimesed ei suuda võtta vastutust enda ja lähedaste elukorralduse eest, luua tugevat identiteeti ja mõtestatud elukeskkonda (Selg 2015). Inimeste kogemused on vastuolulised ja neil puudub kindel orientiir, millest lähtuda oma elu valikute tegemisel. Globaliseerunud maailmas on riigipiiride avatusele lisaks hägustunud piirid reaalse ja virtuaalse elu ning identiteedi vahel, suur osa argipäevast, seejuures ka rõõmudest ja muredest, on virtuaalses maailmas.

Kui eelmisel sajandil oli sotsiaaltöö sotsiaalne missioon seotud peamiselt vaesuses elavate inimeste elutingimuste parandamisega, aga ka sooviga neid tsiviliseerida (Manthorpe 2002), siis tänaseks on selleks just nn „triivima läinud” inimeste toetamine. Inimeste hulk, kes ei suuda erinevate olukordade, rollide ja ootuste vaheldumisega piisavalt kiiresti kohaneda, on suurenemas.

Et mõista sotsiaaltööd selles keerulises maailmas, on Thompsoni (2000) hinnangul hea toetuda eksistentsialismile ning ta rõhutab, et suutmatus pakkuda ilusaid ja lihtsaid lahendusi pole märk spetsialisti nõrkusest või läbikukkumisest, vaid pigem viitab see just inimeksistentsi üldisele hämmastavalt keerulisele ebakindlusele ja iseäranis veel nendele keerukatele väljakutsetele, millega seisavad silmitsi sotsiaaltöö kliendid.

Seega ei saa ka inimese haavatavust kuidagi käsitleda isikliku ebaõnnestumisena, vaid see kuulub inimeseks olemise juurde (van Ewijk 2018a). Elu iseloomustab pidev surve teha otsuseid ja elada nendega kaasnevate tagajärgedega. Sotsiaaltöötaja ülesandeks on toetada inimest nende eluvaldkondade ära tundmisel, mille üle tal on mingigi kontroll, aidata inimest jõuda teadmiseni, et tal on valikuvõimalus ning seejärel püüda võimalike valikute hulka suurendada (nt ligipääsu võimaldamine ressurssidele või eestkõnelemine) (Thompson 2000). Selline vajadus teha pidevalt valikuid on ühest küljest jõudu andev ja seega on inimesel võimalus oma elu õigete valikute kaudu muuta, kuid see on ka raske koorem, mida kanda, sest valikuvõimalusega kaasneb alati ka vastutus tagajärgede eest (Thompson 1992, viidatud Payne 2005 kaudu). Siiski on kliendi ülesanne olla oma elu valikute tegija ja sotsiaaltöötaja on siin võimaldaja ning julgustaja. Seega on sotsiaaltöö keskmeks suhe sotsiaaltöötaja ja kliendi vahel (Morrison 2007).

Thompson (2000) toobki sotsiaaltöö ülesandena välja jõupingutuste tegemise selle nimel, et vabaduse kogemuse negatiivsed aspektid (ärevus, hirm, ebakindlus jne) muuta positiivseteks (enesekindlus, eneseväärikus, enesekontroll jne). Selg (2015) kirjeldab tänapäeva sotsiaaltöö

ülesandena „vahendajaks olemist ja tasakaalu otsimist vastuolulisuse ja kõigele avatuse ning usaldusväärsuse, kindlustunde ja lootusrikkuse vahel.”

1.2. Sotsiaaltöö määratlemisest

Sotsiaaltöö on seega ajas muutuv ja mitmekesine tegevusala, mille puhul on oluline lähtuda ka kultuurilisest, ajaloolisest, poliitilisest ning sotsiaalsest kontekstist. Nii eksisteerib samaaegselt ka mitmeid sotsiaaltöö määratlusi. Siiski on sotsiaaltöös olulised teatud väärtused ja põhimõtted, mida järgida olenemata konkreetsete asjaolude unikaalsusest. Sellest ajendatuna on kahe rahvusvahelise ühenduse – Rahvusvaheline Sotsiaaltööd Õpetavate Kõrgkoolide Assotsiatsioon (The International Association Of Schools Of Social Work – IASSW) ja Rahvusvaheline Sotsiaaltöötajate Föderatsioon (International Federation of Social Workers – IFSW) – eestvedamisel sotsiaaltöö ühtsuse ja ühise identiteedi kujundamiseks töötatud välja ülemaailmne sotsiaaltöö definitsioon. Selles seisab:

> *Sotsiaaltöö on nii praktikal põhinev professioon kui ka akadeemiline teadusala, mis aitab kaasa sotsiaalsetele muutustele ja arengule, inimeste võimustumisele ja vabanemisele ning edendab sotsiaalset ühtekuuluvust. Sotsiaaltöös on tähtsal kohal sotsiaalne õiglus ja inimõigused, kollektiivne vastutus ja erinevuste austamine. Toetudes sotsiaaltöö teooriatele, sotsiaal- ja inimteadustele ning pärimusteadmistele, ärgitab sotsiaaltöö inimesi ja struktuure ületama elus ettetulevaid raskusi ning suurendama heaolu* (eestikeelne tõlge: Selg 2014: 9).

Definitsioon määratleb seega sotsiaaltöö põhiülesanneteks sotsiaalse muutuse, sotsiaalse arengu, sotsiaalse sidususe ja inimeste võimustumise ning vabastamise edendamise (IFSW 2014).

Sellele eelnenud ülemaailmne definitsioon kiideti heaks 2000. aastal ning veel varasem ehk esimene versioon pärineb aastast 1982 (Hare 2004). 2014. aasta definitsioonis on võrreldes varasemaga sisse toodud rõhuasetus sotsiaaltöö akadeemilisusele ja teaduslikule alusele, lisandunud on kollektiivsete lahenduste vajadus ning makro- ja struktuursete mõjude äratundmine ühiskonnas (Ornellas jt 2016). Samuti peeti varasemat definitsiooni liialt läänemaailma keskseks: näiteks rõhutas see üksikisiku õigusi ning jättis kõrvale kollektiivsed õigused ja puudus viide kohalikele ning pärimusteadmistele (Truell 2014).

Definitsiooni juures on toodud välja ka kõigi sotsiaaltöötajate kohustus kaitsta, rikastada ja täide viia selles toodud väärtuseid ja põhimõtteid, kuna definitsioon omab mõtet vaid siis, kui sotsiaaltöötajad aktiivselt pühenduvad selles toodud väärtustele ning visioonile (IFSW 2014). Folgheraiter (2012) on välja toonud, et kõikide professioonide seas on sotsiaaltöö ainus, mis on

näinud vajadust end „ametlikult” defineerida. Selle põhjusi võib olla erinevaid, kuid osa neist on kindlasti seotud ka professiooni ebamäärase positsiooniga ühiskonnas.

1.3. Sotsiaaltöö professionaliseerumine

Ühest küljest on kiirelt muutuvas maailmas tajutav piiride hägustumine erinevate kutsealade ning sektorite vahel, kuid teisalt leiavad mõned kutsealad endiselt ühiskonnas teistest enam tunnustust ning nende puhul peetakse kutsemeisterlikkust ehk professionaalsust vaikimisi eelduseks, samal ajal kui mõne teise puhul seatakse see pigem kahtluse alla.

Freidson (2001) peab professionalismi kõige tõhusamaks töö korraldamise viisiks eelkõige siis, kui täidetavad ülesanded ja lahendatavad probleemid pole ühetaolised ja nendega tegelemiseks on vaja eriteadmisi ja oskusi ning kui tehtava töö määramatuse tase on nii kõrge, et spetsialistil peab olema usaldusel põhinev valikuvabadus nende teadmiste ja oskuste kasutamisel. Usaldus väljendub uskumuses, et professionaal kasutab oma teadmisi ja oskusi just kliendi huvides.

Kuid määratleda, mis teeb ühest ametist professiooni, on siiski keerulisem kui see esmapilgul näib. Tegelikult ei pea paljud professiooni-uurijad professioonide ja ametite vahele selge piiri tõmbamist enam vajalikuks (Olofsson 2009, viidatud Evetts 2013 kaudu) ning selline piiritlemine ei seleta iseenesest ka erinevate kutsealade erinevat positsiooni ühiskonnas, ega nende mõjuvõimu üksteise suhtes. Võimuküsimuste kõrval on huvitav ka see, mis toimub professiooni sees ning milliseid tunnuseid see kannab.

Enese määratlemine kindla professiooni esindajana annab võimaluse kutseala sees arendada ja hoida ühiseid väärtuseid, mille abil areneb inimeste professionaalne identiteet. Professionaalset identiteeti ehk seda, kuidas sotsiaaltöötaja mõtleb endast kui sotsiaaltöötajast, nähakse üldiselt praktiku omadustel, tõekspidamistel, väärtustel, motiividel ja kogemustel põhineva dünaamilise professionaalse mina-kontseptsioonina, lisaks rõhutatakse identiteedi puhul seotust ja kuuluvustunnet (Webb 2016). Professionaalne identiteet kujuneb ja areneb professionaalse sotsialiseerumisprotsessi käigus: hariduse omandamisel, erialaste koolituste, ühiste kogemuste ja erialaühingusse kuulumise, jagatud töökultuuri ning ühiste väärtuste kaudu (Evetts 2013). Van Ewijk (2018a) peabki õigemaks rääkida professionaliseerumisest, mitte professionaalsusest, kuna tegemist on protsessiga, millel pole kindlat lõppu – see on pidev isiklik ja kollektiivne areng.

Evetts (2013) näeb professionaliseerumisel kahte võimalikku viisi, millest esimese puhul toimub professionaliseerumine kutseala sees, teine aga, mida peab ka sotsiaaltööle iseloomulikuks, on n-ö väljastpoolt korraldatud. Kui kutseala seest tuleneva professionaliseerumise kasu kutsealale on märkimisväärne (seda nii palga, staatuse, autoriteedi, kui ka tugeva identiteedi ja kuvandi tekkimise seisukohast), siis väljastpoolt korraldatud professionaliseerumist juhivad rühmavälised jõud, mis teeb selliste professionaliseerumise oluliste tahkude nagu pühendumuse ning autonoomsuse saavutamise keeruliseks. Ei saa välistada, et professionaliseerumise sildi all viiaksegi läbi hoopis nt ametiala ümberkujundamist või kasutatakse seda distsiplineerimismehhanismina, et vähendada autonoomsust teatud ametikohtadel (Evetts 2013). Samas toetatakse nn ülalt tulenevat professionaliseerumist kutseala sees, sest seeläbi loodetakse parandada oma staatust ühiskonnas ning saada suuremaid hüvesid, seda nii kollektiivselt kui ka üksikisiku tasandil. Tegelikkuses võivad kaasneda hoopis suurenenud standardiseerimine, protseduurireeglid, tulemuste mõõdetavuse ja muud nõuded.

Freidson (2001) näeb, et väga oluline on just professiooni esindajate õigus, isegi kohustus olla sõltumatu nendest, kes neid seaduslikult tegutsema volitavad ja neile palka maksavad – eriteadmised ja -oskused mängivad isegi väiksemat rolli kui seotus ühiste väärtustega, mis loovad professioonile tähenduse ja õigustavad selle iseseisvust. Selle sõltumatuse alusel on professiooni esindajatel õigus anda oma hinnang tööandjate ja ka klientide nõudmistele ning ootustele, aga ka riiklikele regulatsioonidele ja seadustele ning kritiseerida neid või keelduda nende järgimisest, tehes seda mitte isikliku sisetunde või soovide põhjal, vaid professionaalsetel alustel, mille kohaselt on need vastuolus kutseala põhiväärtuste või eesmärkidega (Freidson 2001).

Tuleb nentida, et erinevad kutsealad kasutavad professionaalsuse diskursust erinevalt. Sotsiaaltööd on alati saatnud ebakindlus professiooni identiteedi suhtes, avalikkuse ambivalentne arusaam sotsiaaltöö rollist ja negatiivsed hoiakud (Morrison 2007). Van Ewijk (2010b) on samuti välja toonud, et mitmes riigis ja ka rahvusvaheliselt pole tugevat ja selgelt ühtset sotsiaaltöö professionaalset identiteeti. Selg (2012) toob ühe põhjusena välja asjaolu, et erinevalt mitmetest teistest professioonist puudub sotsiaaltööl kindel tegutsemispaik.

1.3.1. Sotsiaaltöö professiooni väljakutsed

Sotsiaaltöö praktikat tehakse pingelisel alal indiviidi ja ühiskonna tasandi vahel: ühelt poolt nähakse struktuurseid puudusi ja inimeste püüdlusi oma elu (ümber) kujundada, teisel pool on

ootused, et inimesed kohaneks ühiskondlike nõudmistega (Morén ja Blom 2003). See topeltroll toetaja ja kontrollijana teebki sotsiaaltöö keeruliseks, aga ka väga huvitavaks alaks – sotsiaaltöö on isikliku ja sotsiaalse kokkupuutepunktiks. Kahjuks ei lange seetõttu tihti kokku poliitikute, meedia, sotsiaaltöö klientide ja nende lähedaste, praktikute, tööandjate ning sotsiaaltöö õpetajate seisukohad sellest, mida sotsiaaltöö all silmas peetakse (Askeland ja Payne 2001). Meedia roll teadmiste kujundamisel sotsiaaltööst on omakorda erilise tähtsusega, kuna meedias kajastatu ning sealne käsitlusviis omab ühiskonnas hoiakute kujunemisel laiemat mõju (McQuail 2003).

Professionaliseerumisega käib paratamatult kaasas võim ning seetõttu ka teatav sotsiaalse missiooni allasurumine: ühiskondliku muutuse asemel hakkab professiooni sees domineerima soov püsiva ja kindla positsiooni ning selgete erialapiiride järele. Sotsiaaltöö keskendub üha rohkem erinevatele hindamistele, muutudes nii klientide suhtes aina kontrollivamaks ja nõudlikumaks, vaatamata võimustamise ja kaasamise retoorikale (Jordan 2004). Sotsiaaltöötajad töötavad erinevates asutustes ja institutsioonides, mis seavad omakorda piirid ja panevad oma organisatsioonikultuurist lähtuvalt paika igapäevatöö toimimisviisid, eelistatud teooriad ja meetodid. Organisatsioonid, kus sotsiaaltöötajad töötavad, on tihti bürokraatlikud ning nende eesmärk ongi pigem sotsiaalse kontrolli teostamine (Payne 2005).

Lisaks sellele, et tuleb lahti mõtestada sotsiaaltöö kui professiooni enda võimuküsimused, on oluline teadvustada, et sotsiaaltööd mõjutavad teised, oluliselt mõjukamad professioonid (nt arstid, psühholoogid, aga ka juristid) ning valitsevad diskursused – nt majandusdiskursus, mis toetub arusaamale, et oluline on saada võimalikult palju tulu kasutades võimalikult vähe ressursse. Nii võib ka sotsiaaltöös jõuda selleni, et liiga „kulukate" klientide toetamist püütakse sootuks vältida või eeldatakse, et inimesed on valmis pingutuma, et sotsiaaltöötajalt abi saada, kuna „igaüks on ise oma õnne sepp". Hyslop (2011) tunneb teistpidist muret sotsiaaltöö võimaluste pärast neoliberaalse poliitika kontekstis: ta näeb, et sotsiaaltöötajad on need, kes kogevad oma igapäevatöös sellest tulenevaid probleeme ja tohutut lõivu, mida peab osa ühiskonnast maksma kapitalistlike protsesside ja globaliseerumise tõttu. Turuühiskonna struktuursed nõudmised võitlevad seega sotsiaalse võrdsuse realiseerimise vastu (Carey 2008). Sotsiaaltöö praktikat reguleeritakse aina täpsemate protseduuridega, mille eesmärk võib küll olla miinimumstandardi järgimine, kuid suure tõenäosusega on need kõrgemal tasandil sotsiaaltöö eesmärkide saavutamisel pigem takistuseks (Lymbery 2001).

Mohan (2018) toob välja, et sotsiaaltöö professioon vajab radikaalset muutust: oma praegusel kujul pole see suutnud täita iseendale seatud eesmärki kutsuda ühiskonnas esile sotsiaalset

muutust, pigem aitab sotsiaaltöö kaasa ebavõrdsuse taastootmisele. Ka teised autorid on välja toonud, et sotsiaaltöö ei suuda täita oma eesmärki. Nii on nt Maylea (2021) kuulutanud sotsiaaltöö lõppu, rõhutades ingliskeelse sotsiaaltöö suurest narratiivist loobumise vajalikkust koos selle juurde käivate institutsioonide, kutseorganisatsioonide, teaduse ja ametliku nimetusega. Sotsiaaltöö läbikukkumise põhjustena toob ta välja sotsiaaltöö ühtse teooriabaasi puudumist, püüdlust saavutada professionaalne legitiimsus, sotsiaaltöö ajaloolist kuritarvitamist ning professiooni suutmatust vastata tänapäeva väljakutsetele ning väidab lausa, et sotsiaaltöötajad kujutavad inimestele ohtu (Maylea 2021).

Maylea tonaalsusest on märgata provokatiivsust, mille eesmärgina võib näha soovi raputada ja „äratada" sotsiaaltöö kogukonda, et tuua taas arutelude keskmesse sotsiaaltöö missioon. Tegeledes sotsiaaltöö positsiooni tugevdamise ja säilitamisega ühiskonnas, väärtuse tõestamisega ja kutseorganisatsioonide tugevdamisega võib kergelt minna fookus paigast ning ununeda, milleks sotsiaaltööd ikkagi tehakse ning mis on sotsiaaltöö eesmärk (Kam 2012). Seega töötades selle nimel, et sotsiaaltöö oleks ühiskonnas tunnustatud professioon, võib sotsiaaltöö kaugeneda liigselt inimestest, kelle heaks seda tööd tehakse ja sotsiaalse õigluse eest seismine ning inimõiguste kaitse võivad jääda tahaplaanile. Parimal juhul suudetakse muidugi tegeleda mõlemaga: nt Šveitsi sotsiaaltöötajate kutseühing AvenirSocial tugevdab liikmete professionaalset identiteeti ning on sotsiaaltöö kompetentsikeskuseks, kuid on pühendunud ka inimõiguste ja sotsiaalse õigluse edendamisele, et saavutada solidaarsusel põhinevat ühiskonda (AvenirSocial – Berufsverbrand i.a).

Sotsiaaltöö on oma olemuselt eetiline professioon. Selle eetiline mõõde tuleb kliendi täievolilisusest, vabadusest ja toimimisest oma elus just selle järgi, mida tema peab väärtuslikuks (van Ewijk 2018a). Seega seab sotsiaaltöö (ja sealhulgas kliendi) liigne raamidesse surumine nt erinevate hindamisinstrumentide ja tõenduspõhiste sekkumiste abil sotsiaaltöö eetika küsimuse alla: sotsiaaltöö tõhusust ei saa mõõta selle järgi, kui hästi suudetakse inimesi eelnevalt paika pandud kategooriatesse ja eesmärkidesse paigutada, vaid sotsiaaltöö on edukas siis, kui see suudab laiendada võimalike tegevuste ja olekute kogumit, milles kliendid toimivad ning oma eesmärke lähtuvalt oma enese väärtustest seavad (Otto jt 2009). Ka Eesti sotsiaaltööd iseloomustab teenusekesksus ja regulatsioonide paljusus. See muudab sotsiaaltöö tehniliseks ja normatiivseks (Verbruggen 2021), mis võib lihtsustada inimese olukorra käsitlemist ning seada sotsiaaltööle liigseid piire. Sotsiaaltöö nõuab selle tegijalt suurt paindlikkust ning jäik ja rutiinil põhinev tegevus võibki tuua kasu asemel kahju (Strömpl 2012b).

1.3.2. Sotsiaaltöö ümbermõtestamine

Seega leiavad mitmed autorid, et sotsiaaltöö professioon vajab ümbermõtestamist ning liigsest tehnilisusest ja rutiinidest lahti ütlemist. Sotsiaaltöö maadleb mitmete keeruliste ja nõudlike ning ajas muutuvate küsimustega, paljudele neist polegi vastust ja vaid üksikud sobituvad kenasti kindla valemiga lahenduskäikudesse (Thompson 2000). Liigne püüd leida standardseid lahendusi hõlmab endas riski teha valesid otsuseid (Blom 2009), kuna sotsiaaltööd iseloomustavad keerukad ning dünaamilised suhted kliendi ja töötaja vahel (Morén ja Blom 2003). Tänapäevane nägemus professionaalsest sotsiaaltööst peakski toetuma pigem arusaamale uurimismeelsest ja refleksiivsest praktikust, kellel on laialdased teaduspõhised teadmised (Otto jt 2009), sealhulgas teadmised sotsiaalpoliitikast.

Sotsiaalpoliitika mõjutab otseselt kogukondade, perekondade ja üksikisikute heaolu ühiskonnas: see võib aidata kaasa keeruliste olukordade leevendamisele, aga võib ka süvendada olemasolevaid probleeme või luua hoopis uusi (Gal ja Weiss-Gal 2013). Peamise põhjusena, miks riik ja sotsiaalpoliitika on sotsiaaltöö käsitlustes jäänud tihti tähelepanuta, näeb Ferguson kaasautoritega (2018) seda, et sotsiaaltööst räägitakse endiselt kui mittepoliitilisest „projektist" ehk eetikal põhinevast professionaalsest reageerimisest inimeste vajadustele konkreetses ühiskonnas, mille puhul käsitletakse riiki vaid (kui üldse) konteksti loojana. Sotsiaaltööga käivad kaasas aga vahetud teadmised probleemidest ning inimeste vajadustest ja seega ka sotsiaalpoliitika mõjust inimestele, sest sotsiaaltöötajad on need, kes puutuvad otseselt kokku rõhumise, ebaõigluse ning õiguste kuritarvitamisega ja töötavad nendega, kes on majanduslikult ebavõrdses olukorras või peavad silmitsi seisma kultuurilise lugupidamatusega (Ellis 2008). Seega tuleb sotsiaaltöötajatel sotsiaalse muutuse ja sotsiaalse õigluse saavutamiseks senisest enam osaleda ka poliitika kujundamises.

Selleks, et igapäevatöö keerukates olukordades õiglaselt toimida, on seega vaja vaadata nii subjektiivset elementi ehk seda, kuidas osalised olukorda kogevad, mis tähenduse nad sellele omistavad, kui ka objektiivset elementi ehk laiemat tegurite hulka, mida tuleb olukorras arvestada. See aitab vältida kahte lõksu: oht ühest küljest käsitleda laiemat probleemi ilma arvestamata olukorra unikaalsusega inimeste jaoks, kes on selles osalised ja teisalt oht keskenduda vaid isiklikele elementidele, ilma et tunnistataks kultuuriliste ja struktuursete tegurite olulisust (Thompson 2000). Tõhus sotsiaaltöö praktika peab tegelema mõlema dimensiooniga. Ka Börjeson ja Johansson (2014) toovad välja, et sotsiaaltööd iseloomustavad keerukad protsessid, suhted ja tingimused, millele pole võimalik leida lihtsaid, sirgjoonelisi

vastuseid valmis mudelite abiga. Sotsiaaltöö, aidates klientidel mõista nende potentsiaali vabade indiviididena, peab panustama laiemalt emantsipeerivasse ühiskonna ümberkujundamisesse ja suurema sotsiaalse õigluse suunas liikumisse (Thompson 2000).

1.4. Teadmusloome eripärad sotsiaaltöös

Just sotsiaaltöö ebakindlusest ja praktikas esinevate asjaolude ettenägematusest rääkides kiputakse rõhutatama, et sotsiaaltöötajad peavad kasutama selgemalt formaalseid teadmisi. Siit tõstatuvad aga küsimused, kuivõrd ning kuidas on formaalseid teadmisi (teooriad, formuleeritud sekkumised ja lähenemised, aga ka kliendimaailma teooriad, sotsiaalpoliitilised teadmised jm) võimalik otse praktikasse rakendada.

Nii nagu sedastab ka sotsiaaltöö ülemaailmne definitsioon, tugineb sotsiaaltöö suurele hulgale teaduslikele teooriatele ja uurimusele, nii sotsiaaltöö teoreetilistele alustele, aga ka teistele inimteadustele ning kohalikele ja pärimusteadmistele (IFSW 2014). Siiski on sotsiaaltöö teooria ja praktika omavahelise suhte üle palju arutletud ning võimalik, et see diskussioon jääbki sotsiaaltööga kaasas käima. Kuigi sotsiaaltööd õpetatakse paljudes riikides kõrghariduse tasandil, ei ole omandatavate teadmiste tähtsus sotsiaaltöös veel ühemõtteliselt mõistetav. Nii ongi sotsiaaltöös justkui kaks eraldi kultuuri, millest üks iseloomustab praktikat ja teine teadust. Esimene rõhutab ettekirjutusi ja praktikast õppimist (vähem akadeemilist haridust), teine tegeleb teooria, selle paikapidavuse ja tõendite küsimusega (Sheppard jt 2000).

Sheppard (1995) on täheldanud, et arutelu teadmiste olulisuse üle on üldiselt iseloomustanud jagatud, kuid sõnastamata eeldus selle kohta, mida teadmiste all silmas peetakse. Arutledes teadmiste ja praktika suhte üle, peetakse silmas „teadmisi kui produkti" ehk infokogumit või formaalseid teadmisi, mis on kirja pandud ja mida saab praktikas kasutada (Sheppard jt 2000). See positivistlik lähenemine lihtsustab aga teadmiste rakendamise protsessi. Üldiselt pole akadeemilisi teadmisi võimalik otse praktikasse rakendada – kui see oleks nii lihtne, siis muutukski teadmised pelgalt informatsiooniks (Taylor ja White 2000).

Tegelikkuses on sotsiaaltöös praktika ja teooria läbipõimunud ning pidevalt muutuvas maailmas vajab sotsiaaltöötaja kohanemiseks uurimisoskusi: ta peab oskama muutunud olukorda analüüsida ja hinnata, suutma suhelda erinevate osapooltega ning leidma nii parimaid lahendusi (Strömpl 2015). Strömpl jt (2017) toovad sotsiaaltöötajate ettevalmistuse juures välja uurimismeelsuse õpetamine olulisuse, sest see võimaldab töös ettetulevaid väljakutseid

sõnastada uurimisküsimusteks, kriitiliselt hinnata uurimistulemusi ja tuua need tulemused uute teaduslike tõenditena tagasi oma praktikasse.

Sheppard kaasautoritega (2000) kasutavad aga mõistet protsessiteadmised (ingl *process knowledge*) ja vastandavad selle arusaamale teadmistest, mis on justkui toode, mida saab kellelegi anda, mida on uuritud ja mis on valmis praktikas kasutamiseks. Protsessiteadmised keskenduvad nagu nimetuski ütleb protsessile ehk sellele, kuidas teadmisi rakendatakse. Siin rõhutatakse reflekteerimise tähtsust (Sheppard jt 2000).

1.4.1. Reflekteerimine ja refleksiivus

Üks reflektiivpraktikale aluse panijaid on Schön (1982), kes toob välja, et reflekteerides teadvustavad praktikud oma kaudseid teadmisi ning analüüsivad teadlikult oma kogemusi ja loovad selle põhjal näited, mida võtavad eeskujuks hilisemate juhtumite puhul ning loovad nii nendest näidetest ka üha uusi versioone. Blom (2009) pakub sotsiaaltöö reflekteerimiseks järgmised sammud: sotsiaaltöötaja peab küsima endalt, millist keelt ta kasutab, kui kirjeldab, hindab või räägib klientidest ja nende olukordadest; seejärel küsib ta, milliseid jooni ta märkab nähtust ära tundes; milliseid vaatenurki, teooriaid, mudeleid ja eeldusi ta kasutab oma töös ja milliseid protseduure ta rakendab oma tegevuste sooritamisel. Keel on ilmselt meie kõige olulisem vahend reflekteerimiseks, kuid see pole ainus – ka enda kehahoiakute, väljendusviiside ja tunnete reflekteerimine on oluline (Blom 2009).

Sotsiaaltöös, kus lihtsaid ja ainuvõimalikke lahendusi pole olemas, on omal kohal ka praktiku refleksiivsus. Sheppard (1998, viidatud Sheppard jt 2000 kaudu) kirjeldab refleksiivset praktikut kui kedagi, kes on teadlik kliendi(te)ga suhte sotsiaalsest kontekstist: ta mõistab selgelt oma rolli ja eesmärki; mõtestab end kui osalist, kelle tegevus ja suhtlus on osa sotsiaaltöö protsessist; ta on võimeline analüüsima olukordi ja tõendeid, olles samal ajal teadlik oma enda osalemise mõjust nendele protsessidele; ta on võimeline tuvastama intellektuaalseid ja praktilisi protsesse, mis on seotud hindamise ja sekkumisega; ta on teadlik ka eeldustest, mille alusel ta praktikas ette tulevaid olukordi mõtestab ja on võimeline seda seostama oma praktika olemuse ning eesmärgiga. Refleksiivne praktik teadvustab sotsiaaltöö olemuslikku võimupositsiooni kliendi suhtes.

Siiski pole reflekteerimine ning refleksiivus piisav viis teadliku sotsiaaltöö praktika kujundamiseks ning võimalik, et liigne teooria ja praktika vastandamine on seganud ühtse sotsiaaltöö teadmuse kontseptsiooni loomist. Erinevaid teadmisi, nii neid, mida võib pidada

formaalseteks õpikuteadmisteks kui ka protsessiteadmisi, on võimalik kasutada paralleelselt, ilma vastuolusid otsimata (Sheppard 1995). Kognitiivsed protsessid, mille käigus olemasolevat infot pidevalt töödeldakse, aitavad praktikul jõuda isiklike, talle omaste toimimisviisideni, mida ta oma töös kasutab. Ka sotsiaaltöö praktika meisterlikke ja põhjalikke kognitiivseid protsesse on võimalik õppida (Sheppard jt 2000).

1.4.2. Targad otsused keerulistes oludes

Morén (1992, viidatud Blom 2009 kaudu) toob oma inimeste abistamise teoorias välja kaks sotsiaaltöö aspekti: administratiivne ja inimlik toetus. Administratiivne rõhutab eelnevalt täpselt määratletud „meetmeid", mida kasutakse kliendi eluolukorra muutmiseks; inimliku toetuse aspekt hõlmab mittenormatiivset võimalust muutuseks, mis luuakse sotsiaaltöö ja kliendi vahelises elavas suhtluses. Morén rõhutab, et praktikas „orienteerubki" sotsiaaltöötaja nende kahe samaaegselt eksisteeriva ja läbipõimunud aspekti piirialal ja on vaid üksikuid juhtumeid, kus sotsiaaltööd tehakse ainult ühe aspekti abil (Morén 1992, viidatud Blom 2009 kaudu).

Taylor ja White (2006) väidavad järgmist: selle asemel, et püüda formaalsete teadmiste abil sotsiaaltööle omasest ebakindlusest kindlustunnet luua, tulekski keskenduda (tulevastele) sotsiaaltöötajatele ebakindlusega toimetuleku oskuste õpetamisele. Lisaks tehnilis-ratsionaalsele viisile teadmiste rakendamiseks on sotsiaaltöös sobivateks võimalusteks igapäevatöö keerukuseks orienteerumiseks pakutud veel ka emotsionaalset intelligentsust kui üht tõhusa sotsiaaltöö nurgakivi (Morrison 2007), professionaalse praktiku oskusi tõlgendada, tema taipu (Taylor ja White 2006), vaiketeadmiste kasutamist (Martinez-Brawley ja Zorita 2007) ja töötamist oma emotsioonidega (Sicora 2021).

Seega võib eespool toodu põhjal öelda, et erialane haridus on sotsiaaltöös ülimalt tähtis, kuid selle üks tähtsamaid funktsioone on just analüütilise mõtlemise õpetamine. Heal sotsiaaltöötajal on oskus kriitiliselt hinnata ja luua oma töös erinevaid hüpoteese ning neid testida (Sheppard jt 2000). Sellised protsessiteadmised ning uuriv meel võivad olla oluliseks sotsiaaltöö teadmiste aluseks formaalsete teooriate kõrval.

Ka Tylor ja White (2006) toovad välja, et soovides arendada praktikute oskust teha ebakindlates olukordades tarku otsuseid, on protsessiteadmised ja võime praktikat kriitiliselt analüüsida võrdselt või isegi veel tähtsamad kui formaalsete teadmiste levitamine. Eriti valvas tuleb olla iseenesestmõistetavate või ilmselgete asjaolude puhul, kuna need hinnangud on tihti

subjektiivsed (Parton 2003). Selline kriitikavaba teadmiste kasutamine kätkeb endas reaalset ohtu, et enneaegselt välistatakse alternatiivsed sekkumised ja lahendused ning Taylor ja White (2006) näevad, et ebakindlus ning sellest tulenev vajadus refleksiooniks võib olla praktikas tihti eesmärgipärasem kui kohene kindlustunne.

Moréni (1992, viidatud Blom 2009 kaudu) järgi hõlmab sotsiaaltöö ka mitteteadmise aspekti – see on nii haavatava inimese kui sotsiaaltöötaja stardipakk, ühine teadmiste ja uute tõlgendamis- ja tegutsemisvõimaluste otsimine. Mitteteadmine vabastab sotsiaaltöötaja eksperdi rollist, kes selgitab välja põhjuseid (Parton 2003), samas ei tähenda see, et alati alustatakse nullist: sotsiaaltöötajal on üldised teadmised tingimustest, mida on vaja muutuseks, ja tal on ka mitmeid kogemusi, mis ütlevad talle, et muutus on võimalik, aga ei sotsiaaltöötaja ega klient ei tea, millal ja kuidas muutus toimub konkreetsel juhul, sotsiaaltöötaja ei tea sellest inimesest ja tema elust midagi (Blom 2009). Lisaks teadmatusele kui faktile on see ka sotsiaaltöötaja teadlikult valitud lähenemine, mis praktikas tähendab avatust ettearvamatusele: oma teadmised jäetakse teatud ajaks kõrvale, et mitte kasutada konkreetse olukorra või sarnaste olukordade kohta varasemalt omandatut ja nii liigutakse kliendiga paralleelselt, mitte ei püüta olla kliendist sammu võrra ees. Selline teadmatus on samuti üks harjutamist vajavatest kognitiivsetest protsessidest: sotsiaaltöötaja peab õppima oma teadmisi tahaplaanile lükkama, et võtta klienti kui unikaalset isiksust, mitte kui ühe „sihtrühma" esindajat, keda iseloomustavad kindla tunnused ning probleemid. Selline muutus professionaali hoiakus võib olla keeruline ka kliendi jaoks, sest lahti tuleb öelda eksperdile kui kõiketeadjale toetumise mugavusest (van Ewijk 2018a).

Sotsiaaltöös toimuvad soovitud muutused sageli aeglaselt, kuna tegeletakse sügavalt põimunud probleemide ja jäikade mustritega, mis juhivad inimesi ja nende suhteid (van Ewijk 2018a), nii toob Payne ajakirjale Sotsiaaltöö antud intervjuus välja, et sotsiaaltöötajal on tarvis visadust, et püsida inimese kõrval kuni ta jõuab muutuseni – inimene pole valmis kohe tegutsema ja lahendusi vastu võtma (Lind 2020). Sirotkina ja Mitendorf (2021) räägivad sotsiaaltöötaja professionaalsest pühendumusest, mis toetab teadliku reflekteeriva praktika kujunemist.

1.4.3. Loominguline intelligentsus ning kriitiline meel

Seega vajab sotsiaaltöötaja laia teadmust, mis hõlmab teaduslike teooriate ja meetodite kõrval ka praktilist arutlust, isikuomaduste ja emotsioonide teadlikku kasutust ning distsiplineeritud, kuid loomingulist intelligentsust (Taylor ja White 2000). Sotsiaaltöötaja emotsioone pole vaja

käsitleda kui midagi negatiivset või ebasobivat (Sicora 2021), need on samuti sotsiaaltöötaja tööriistad, sest töötajal on sotsiaaltöös eriline roll – ta mitte ainult ei paku teenust, vaid on ise teenus (Hyslop 2011).

Mõistagi ei vaidlusta eespool toodu kuidagi teoreetiliste teadmiste vajalikkust, vaid rõhutab, et nendest üksi sotsiaaltöö tegemiseks ei piisa. Nii nagu Jean Pierre Wilken ja Hans van Ewijk kogumiku „Mõtisklusi sotsiaaltööst" sissejuhatuses tabavalt ütlevad: „Kogu oma tööelu vältel õpib sotsiaaltöötaja kogemusest. Sotsiaaltöötajat võib võrrelda kunstnikuga, kes alles oma töö käigus omandab meisterlikkuse." (2016a: 5). Kui keskendume sotsiaaltöös liialt sellele, mis pädevusi sotsiaaltöötaja peab omandama, unustades rääkida, kuidas ja milleks, kaotab sotsiaaltöö oma holistilisuse (Morrison 2007), aga ka loomingulisuse ning loova aspekti. Iga sotsiaaltöötaja loob oma ainulaadse praktika oma teadmiste, kogemuste, väärtuste ja isikuomaduste põhjal ning see on protsess, mis saadab sotsiaaltöötajat kogu tema tööelu jooksul ja see võib olla perioodi ka suureks väljakutseks. Võib ka öelda, et sotsiaaltöötajad peavad lausa iga päev oma praktika uuesti looma, see kujuneb olukorra ja asjaosaliste koostoimel (Wilken 2016a).

Sotsiaaltöö tugevus, aga ka haavatavus tulenebki asjaolust, et see on väga mitmetähenduslik (Hyslop 2011). Tulenevalt sellest, et sotsiaaltööd tehakse eri valdkondades, ei tule professiooni diskursus võrreldes siduserialadega piisavalt jõuliselt esile (Strömpl 2012b) ning seetõttu kipuvad siduserialade juhtivad diskursused sotsiaaltööd endale allutama.

Samas on teoreetilise järjepidevuse ja kindla joondumise puudumine võimaldanud sotsiaaltöö õppesse sisse tuua rohkem erinevaid, sh ka kriitilisi ja radikaalseid vaatenurki ning sotsiaaltöö haridus võiks olla väli, kus võideldakse võimukate diskursuste tuima järgimise vastu (Garrett 2021). Kui sotsiaaltöö õpe selle väljakutsega hakkama ei saa, jääbki see hoopis edendama ja toetama ühiskonna hoolikalt hallatud ignorantsi (Gilroy 2019) ning õppijates ei arene välja vastutustunne oma tegevuse laiema mõju suhtes (Garrett 2021). Muidugi ei maksa loota, et ülikoolist tulevad valdkonda tööle valmis praktikud, kellel on koheselt välja kujunenud tugev professionaalne identiteet ning kes on valmis võtma adekvaatselt üle sotsiaalset õiglust edendavad tööülesanded vajades selleks vähe ressursse ja toetust. Sotsiaaltöötajaid on vaja senisest enam näha kui elukestvaid reflekteerivaid õppijaid (Moorhead jt 2016).

1.5. Sotsiaaltöö eetika

Eetiline pädevus kuulub professionaalse sotsiaaltöö juurde. Rääkides sotsiaaltöö eetikast on üldiselt keskseks küsimus, mida tuleks pidada ametialaselt „õigeks" „heaks" või „korrektseks" tegevuseks (Mattison 2000), kuid ka see, millistele väärustele tuginetakse igapäevatööd tehes. Sotsiaaltöötaja erinevate rollide ja toimimispaikade tõttu võib öelda, et just sotsiaaltöö väärtused on need, mis ühendavad kutseala tervikuks (Banks 2012).

Kuigi sotsiaaltöötajad nõustuvad, et kutseala põhiväärtused on nende praktika aluseks, pole sotsiaaltöö väärtuste kajastumine praktikas nii selge. Küsimuse all on, kas moraalselt olulise lõppeesmärgi saavutamiseks (nagu kliendi heaolu) võib kasutada ka ebaeetilisi vahendeid (nagu regulatsioonide eiramine) (Reamer 2017). Lisaks, kui vaadelda näiteks üht sotsiaaltöö põhiväärtust – kliendi enesemääramisõigust – siis pole üheselt selge, mida see endas kätkeb, seega ei ole ka selge, kuidas seda väärtust konkreetse juhtumi puhul praktikas rakendatakse ja millistel juhtudel on enesemääramisõigus ülimuslik teiste väärtuste või ka kohustuste suhtes (Mattison 2000).

Hollandi ja Kilpatricki (1991) uurimusest selgub, et sotsiaaltöötajad omandavad isikliku stiili või mustri, kuidas tegeletakse eetiliste dilemmadega: mõned järgivad järjekindlalt olemasolevaid eeskirju ning seadusi; teised näevad tegevuse planeerimisel kõige olulisemana abi andmise viisi ja tulemust; kolmandad lähtuvad eelkõige just kliendi enesemääramisõigusest, seades selle tegevuse potentsiaalsest kasust olulisemaks. Samas on nt Belgias välja töötatud dialoogi vormis toimuv arutlev mudel eetiliste probleemide kaalutlemiseks, mis võimaldab eetilistele otsustele süstemaatiliselt läheneda ja vältida liialt kiiret lahenduseni jõudmist (Verbruggen 2021). Süsteemne lähenemine võib osutuda asjakohaseks, kuna praktikute otsustusprotsessi muudab tundlikuks nende endi kultuuriline taust ja veendumised, aga ka iseloom, südametunnistus, isiklik filosoofia, hoiakud ja eelarvamused, mis annavad tahtmatult hinnanguid teiste hoiakutele ja käitumisele. Sotsiaaltöö eetikat käsitledes tuleb panna kesksele kohale otsustaja, vaadeldes teda holistiliselt otsustusprotsessi kontekstis (Mattison 2000).

Sotsiaaltöö eetiline aspekt eeldab igal juhul tööd iseendaga, sh reflekteerimist – töös tuleb ette, et koostööd on vaja teha inimestega, kelle väärtused või teod pole kooskõlas sotsiaaltöötaja moraalitundega ning neid vastuolusid tuleb teadvustada ja läbi töötada, et õppida tundma ennast kui eetiliste otsuste tegijat. Refleksioonile toetuv eneseteadlikkus aitab sotsiaaltöötajatel ära tunda oma väärtuseelistused ja olla valvas oma väärtuste mõju suhtes eetiliste dilemmade lahendamisel (Mattison 2000).

Eetilised probleemid ja dilemmad on sotsiaaltöös sagedased ja keerulised ning neile puuduvad lihtsad vastused (Banks 2012). Eetilised otsused ei hõlma ainult õige ja vale eristamist, vaid ka palju keerulisema kahe hea või kahe halva vahel kaalutlemist. Tavaliselt hõlmavad keerulisemad eetilised otsused just kahe tegutsemisviisi vahel valimist, millest mõlemal on potentsiaalne kasutegur või millest mõlemad valikud on ebaatraktiivsed või ebasobivad ning seega ei paku ühe valimine kunagi täielikku rahulolu oma otsusega (Mattison 2000). Lisaks eetilistele dilemmadele, mille raames tuleb sotsiaaltöötajatel teha otsus mitme võimaliku valikuvariandi vahel, võib eetilisi probleeme esile kutsuda ka hoolekandesüsteemi nõrkus – sotsiaaltöötajal on küll teadmised, millised toimimisviisid võiksid olla õiged, kuid takistuseks saavad puudulikud ressursid (nt teenuste kättesaadavus või rahastamine).

Eetiliste dilemmadega tegeleva praktilise eetika kõrval on sotsiaaltöö eetika laiemaks mõistmiseks oluline ka vooruseetika käsitlemine, kus vooruste all mõistetakse positiivseid ja püsivaid isikuomadusi (nagu ausus, heatahtlikkus, suuremeelsus), mis viivad soovitud käitumiseni professionaalses tegevuses (Adams 2009). Seega on vooruseetika põhiliseks küsimuseks see, milliseks inimeseks ma peaksin saama, mitte mida ma peaksin tegema (Tartu Ülikool i.a.).

Parton (2003) toob välja, et eetilisuse käsitlemist moraalselt õigete otsuste tegemisena õigete reeglite järgimise ja nende rakendamise kaudu vastavalt aktsepteeritud protseduuridele võib vaadelda ka kui liialt maskuliinset lähenemist ning sotsiaaltöö peaks kätkema feministliku hoolimiseetikat, millel on teistsugune nägemus inimloomusest ja seega ka erinev vaade moraalsele kaalutlemisele. Hoolimiseetikat on nimetatud ka vooruseetika laienduseks, mis rõhutab hoolimise ja hoolitsemise tähtsust (Reamer 2017). Hoolimiseetika käsitleb inimest kui moraalset toimijat, kes on seotud konkreetsete suhetega teiste inimestega ning otsuste tegemisel on tähtsaks nende mõju suhetele (Parton 2003). Sotsiaaltöötaja peab arutlema kliendiga, mis on tema jaoks heaolu loov (Wilken 2016b), rõhuasetus on kommunikatsioonil, interpretatsioonil ja dialoogil. Vooruste teooria on meeldetuletuseks, et otsustajate isikuomadused on olulised: vooruslikel sotsiaaltöötajatel on imetlusväärsed omadused, mis teevad neist kaastundlikud, usaldusväärsed, tähelepanelikud ja kohusetundlikud praktikud (Reamer 2017).

Banks (2012) nendib, et sotsiaaltöö oma keerukuses ei võimalda täpselt paika panna reegleid, mida eetiliste küsimuste puhul tuleb teha, kuna ükski juhis ei suuda katta kõiki võimalikke praktikas ette tulevaid olukordi. Seega peab ta reeglistike koostamise asemel olulisemaks julgustada sotsiaaltöötajaid kriitiliselt mõtlema, reflekteerima ja olema refleksiivne (Banks 2012). Eetilisi küsimusi lahendades on Eesti sotsiaaltöötajatel võimalik pöörduda Eesti

Sotsiaaltöö Assotsiatsiooni (edaspidi ka ESTA) eetikakomitee poole (Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsioon i.a.b).

1.5.1. Eetikajuhised

Eetikakoodeks on ideaalis sotsiaaltöötajate tööriistaks eetiliste dilemmade analüüsimisel – tuginedes koodeksile tuleb tuvastada ja hinnata, millised konkreetsed kohustused on sotsiaaltöötajal (Mattison 2000). Eetikakoodeks esitleb ja selgitab süstematiseeritud kujul seda, milliseid väärtusi sotsiaaltöö endas kannab, mida peetakse heaks, soovituks ja eetiliseks, kuid koodeksil on ka sanktsioneeriv eesmärk – see hurjutab sotsiaaltöötajaid vääriti käitumise eest (Selg ja Peeker 2021). Sanktsioneerivast ja kohustustele rõhuvast olemusest eemaldumiseks on tänapäeval koostatud pigem käsiraamatu stiilis eetikajuhiseid, mis toetavad enesepeegeldust ja arutelu.

Eesti 2005. aastal vastu võetud sotsiaalala töötajate eetikakoodeks on kindlasti pigem direktiivne dokument, mitte kaasa mõtlema ja arutlema kutsuv juhis. Hea näide arutleva stiiliga juhistest on Soome sotsiaalala spetsialistide eetikajuhised (Heikkinen 2017), milles on sisse toodud ka erinevad näited, mis illustreerivad loetut ning aitavad põhimõtteid paremini lahti mõtestada. Eetikajuhised peaks sotsiaaltöö arenguga kaasas käima ning nii nagu on Eesti sotsiaaltöö viimastel aastakümnetel muutunud, on ammu aeg ka uute eetikajuhiste järele, mille koostamise sai 2021. aastal valitud ESTA uus eetikakomitee endale esimeseks ülesandeks (Selg ja Peeker 2021). Tegelikkuses seisab ka Eesti sotsiaalala töötajate eetikakoodeksis, et see kuulub ülevaatamisele vähemalt iga nelja aasta järel (Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsiooni eetikakomitee 2005), kuigi muudatusi koodeksis senini sisse viidud ei ole. Sisukate eetikajuhiste olemasolu toetab professiooni usaldusväärsust ja tõsiseltvõetavust laiemalt.

Lisaks tuleb kõikide riikide sotsiaaltöötajatel järgida Rahvusvahelise Sotsiaaltöö Kõrgkoolide Assotsiatsiooni (IASSW) eestvedamisel loodud eetikapõhimõtted, mis peavad olema ka Eesti uue eetikajuhise aluseks (Selg ja Peeker 2021).

1.6. Tööalane toetus

USA sotsiaaltöötajate erialaorganisatsioon (National Assosiation of Socal Workers – NASW) tõi 2021. aastal eetikakoodeksit uuendades sisse eraldi rõhuasetuse professionaalsele enese eest hoolitsemisele, öeldes et see on pädeva ja eetilise sotsiaaltöö tegemisel suisa esmatähtis –

keerulised tingimused, milles sotsiaaltöötajad töötavad, nõuavad neilt oma isikliku ja professionaalse tervise, ohutuse ja terviklikkuse hoidmist (NASW 2021). Iseenda heaoluga tegelemine on vastutustundlik käitumine ka klientide suhtes, kellega sotsiaaltöötaja töötab.

Seega eeldab sotsiaaltöö emotsionaalselt ja moraalselt nõudlik olemus, et praktikud mõtleksid oma säilenõtkuse ja toimetulekustrateegiate peale. Suur töökoormus, suurenenud bürokraatia ja otsused, mida sotsiaaltöötajad oma töös peavad tegema, toovad kaasa stressitaseme tõusu (Stevens ja Higgins 2002). Tugeva professionaalse identiteedi olemasolu on üks heaolu, arengut ja pühendumist soodustav tegur (Moorhead jt 2016), kuid sellest üksi ei piisa.

Stressi ja läbipõlemise vähendamisel on olulised toetav organisatsioonikultuur, tähelepanu pööramine töökoormusele, tööga rahulolu suurendamine (Moriarty jt 2015) ning ettenähtud puhkuse võimaldamine. Kuigi nende teemade vastu tuntakse huvi, eriti suurenes töötajate läbipõlemisest ja stressist rääkimine pandeemia ajal, ei saa hetkel kindlalt väita, et ka sotsiaaltöötajate igapäevapraktikas oleks toimunud märkimisväärsed muutused.

Sotsiaaltöös ongi stress üldiselt seotud töökoormuse, läbipõlemise ja kaastundeväsimusega. Maslash ja Jackson (1981) määratlevad läbipõlemist kui emotsionaalse kurnatuse ja küünilisuse sündroomi, mis esineb sageli inimestega töötavatel kutsealadel. Kaastundeväsimuse all peetakse silmas sekundaarset traumaatilist stressi, Bride jt (2007) iseloomustavad seda kui loomulikku käitumist ja emotsioone, mis tulenevad teadmisest traumeeriva sündmuse kohta, mida on kogenud keegi teine – stress tuleneb traumeeritud inimese aitamisest või soovist teda aidata.

Läbipõlemise tunnistamine võib põhjustada inimeses häbi, kuna seda peetakse isiklikuks läbikukkumiseks (Ilisson ja Õunmaa 2021). Läbipõlemiselt ausalt ja avatult rääkimist toetab aga organisatsioonikultuur, kus on kindlad reeglid ja kokkulepped raskete olukordadega toimetulekuks ja võimalus regulaarseks supervisiooniks (Acquavita jt 2009). Nii kujuneb hoiak, et läbipõlemine ning tööst tulenev emotsionaalne kurnatus pole vaid töötaja enda lahenda. Selg (2011) on samuti välja toonud, et arendada tuleks töökultuuri, mille loomulikuks osaks on oma igapäevtöö üle arutamine – olgu selleks siis korrakindlad arutelud kolleegidega, reflekteerimine või supervisioon.

Supervisioon nähakse üha enam sotsiaaltöö loomuliku ja lahutamatu osana (Tsui 2005) ja kindlasti ei piisa ühekordsest supervisioonist, mis toimub reaktsioonina mingile kindlale olukorrale (Ilisson ja Õunmaa 2021, Selg 2021). Supervisioon pakub sotsiaaltöötajale võimalust võtta omaks professionaalsed väärtused, teadmised ja oskused mitte ainult

probleemilahenduseks, vaid ka professionaalseks arenguks (Tsui 2005). Eestis on supervisioon riiklikult korraldatud grupisupervisioonina lastekaitsetöötajatele (Merkuljeva 2020). Triin Vana kirjeldab oma superviisori kogemuse põhjal, et supervisioon aitab inimestel oma töö sisu ja eesmärke lahti mõtestada, et nad leiaksid taas usu oma töösse ning näeksid oma rolli, kuid ka mõistaks oma emotsioone ning tunnustaks end (Kuulpak 2020). Supervisiooni eesmärgiks ongi tagada, et sotsiaaltöötajad tunneksid end oma tööd tehes hästi (Tsui 2005) ning ennetada kriisi sattumist (Merkujeva 2020).

Lisaks supervisioonile on võimalik tööandjal ka muul viisil rõhutada töötaja enesehoiu olulisust – selle asemel, et tuua välja, mida saab teha oma vaimse tervise hoidmiseks töövälisel ajal (meditatsioon, jooga, jalutuskäigud, päikeseloojangu nautimine jms), tuleb luua selleks võimalused ka tööaja sees (Wyman 2014): pausid erinevate kohtumiste ja tööülesannete vahel, jalutuskäigud lõunapausi ajal, treeningprogrammid, enesearengu koolitused jm. Shier ja Graham (2013) ütlevadki, et organisatsioon, kus töötatakse, peab panustama inimese subjektiivse heaolu parandamisesse, mitte mõjuma sellele negatiivselt. Selline töökultuur õpetab, et enesehoid on oluline osa professionaalsest sotsiaaltööst, mitte ei rõhuta, et sotsiaaltöötaja amet ongi vaid tugevatele, kes suudavad pinge all vastu pidada. Raskustest rääkimiseks tuleb luua turvaline keskkond, kus ei anta hinnanguid, vaid pakutakse tuge.

Sotsiaaltöös on väga oluline kollegiaalne toetus – üksteise toetamine, mõistmine ja teadmine, et on keegi, kellega eriala väljakutsetest, aga ka positiivsetest aspektidest rääkida. Kütt (2016) toob oma magistritöö tulemustes välja, et klientidelt saadav valdavalt negatiivne tagasiside ning juhtide vähene toetus teeb Eesti sotsiaaltöötajatele eriti oluliseks just toetavate kolleegide olemasolu ja üksteise tunnustamise, sarnastele tulemustele on jõudnud ka Lihtsa (2018), kelle uurimusest selgus, et maaomavalitsuses peetakse kolleegideks lisaks oma asutuses töötavatele sotsiaaltöötajatele ka teiste asutuste sama tasandi töötajaid. Bychkova (2021) magistritöö põhjal on Eesti lastekaitsetöötajatele kolleegide toetus oluline keeruliste olukordadega toimetulekuks.

Hussein jt (2013) uurisid Inglismaa laste- ja peredega ning täiskasvanutega töötavaid sotsiaaltöötajaid nende kahel esimesel aastal pärast õpinguid ning üks peamiseid tegureid, mis seostus nii tööga rahulolu kui ka kavatsusega oma senises ametis jätkata, oli tunne, et nende töö võimaldas neil sotsiaaltöö väärtusi praktikas rakendada.

1.7. Sotsiaaltöö areng Eestis

Esimesed professionaalse sotsiaaltöö ilmingud jäävad Eestis esimese vabariigi aega, kuid Nõukogude okupatsiooni perioodil tekkis arengusse pikk tühimik: sotsiaaltööd kui kutseala ei eksisteerinud, sotsiaaltööd tegid mingil määral õpetajad koolis, teatavat toetust pakuti töökohtadel, hoolekandeasutused olid ära peidetud kinnised institutsioonid.

Eesti taasiseseisvumise järgselt 1990. aastatel tuli sotsiaaltöö seega luua uuesti põhimõtteliselt nullist. Selle niigi keerulise katsumuse juures toimus samal ajal kogu ühiskonnakorralduses murranguline muutus ning üleminek turumajandusele; kiirelt muutusid ka sotsiaalprobleemid. Esimesena alustasid sotsiaaltöötajad tööd kohalike omavalitsuste sotsiaalabiosakondades (Tulva 1996), sealt edasi võeti sotsiaaltöötajad tööle ka teistesse organisatsioonidesse. Sotsiaalhoolekande seadus (SHS) jõustus alles aastal 1995, enne seda lähtuti töös juhenditest ja määrustest (Tulva jt *avaldamisel* 2022). Seaduse jõustumine oli märgiline, kuna sõnastas sotsiaaltöö mõiste ja ülesanded ning reguleeris hoolekande korralduse erinevate tasandite vahel.

Kuigi Eestis hakati sotsiaaltöötajaid koolitama esimesel iseseisvuse perioodil (Tallinna Sotsiaal- ja Kodundusinstituudis), katkes ka see tegevus nõukogude okupatsiooni ajal (Tulva 1996) ning 1990ndate esimesed sotsiaaltöötajad olid pärit erinevatelt elualadelt ja ka nende ametinimetused ning töö sisu oli väga erinev. 1991. aastal alustati Tallinna Pedagoogilises Instituudis (tänane Tallinna Ülikool) sotsiaaltöötajate koolitamisega kõrghariduse tasemel. Täna on Eestis võimalik sotsiaaltööd õppida kolmel kõrghariduse astmel: 1992. aastal avati esimene magistriõppekava Tartu Ülikoolis, 1997. aastal alustati Tallinna Pedagoogikaülikoolis (tänane Tallinna Ülikool) sotsiaaltöö doktoriõppega, mis oli esimene Baltikumis (Sisask *avaldamisel* 2022). Mitmed 1990ndatel tööle asunud sotsiaaltöötajad omandasid erialase hariduse igapäevatööga paralleelselt, kuid palju tehti sotsiaaltöös toona katse-eksituse meetodil (Saia jt 2018).

Üheks oluliseks sündmuseks Eesti sotsiaaltöö kutseala tugevdamisel ja sotsiaaltöötajate ühise identiteedi kujundamisel on asjaosalised pidanud sotsiaaltöö kongresse, millest esimene toimus 1997. aastal. Üritus koondas sotsiaaltööga seotud inimesed ning esimesel kongressil seati ka siht koostada eetikakoodeks, mis võeti vastu küll alles 2005. aastal sotsiaaltöö III kongressil (Lillep 2009). Eetikakoodeksit peeti oluliseks sotsiaaltöö põhiväärtuste koondamisel, see pidi tugevdama ka kutseala ühtsust ning kaalukust.

Esimene sotsiaaltöötaja kutsestandard töötati välja 2001. aastal (Kiik ja Sirotkina 2005), viimati uuendati sotsiaaltöötaja kutsestandardeid hiljuti, 2020. aastal. Tänaseks on lastekaitsetöötajate

ja rehabilitatsioonimeeskonna sotsiaaltöötajatel kutse omamise nõue kehtestatud seadusega (Selg 2020).

Sotsiaaltöötajate suurim kutseorganisatsioon Eestis on 2004. aastal moodustatud sotsiaalala töötajaid koondav üleriigiline organisatsioon – Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsioon ehk ESTA (Rohtla 2018). Ka varasemalt on püütud sotsiaaltöötajaid koondada ühisesse organisatsiooni, nt 1997. aastal loodi Eesti Sotsiaaltöö Ühendus Socius, mille eesmärk oli koondada just kõrgharidusega sotsiaaltöötajaid, kuid mittetulundusühing lõpetas tegevuse 2000. aastate alguses (Vetik 2016). Aastast 2007 korraldab ESTA rahvusvahelisel sotsiaaltöö päeval Eesti sotsiaaltöötajate tunnustusüritust (Rohtla 2018) ja täna on ESTA ka sotsiaaltöötaja kutse andja (Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsioon i.a.a). ESTAle on ette heidetud, et organisatsioon ei suuda sotsiaaltöötajate jaoks täita ametiühingu rolli ja seista adekvaatselt sotsiaaltöötajate huvide eest. Probleemi on seostatud nt ühingu põhikirjas sotsiaaltöö liialt laia määratlusega – liikmed on erinevatelt sotsiaalhoolekandega seotud kutsealadelt sh hooldustöötajad, tegevusjuhendajad jt (Vetik 2016).

Aja ning sotsiaaltöö õppekavade ning uurimuse tekkimise ja arenguga on praktikasse jõudnud ka sotsiaaltöö teooriad. Eesti sotsiaaltöös on endiselt juurdunud juhtumikorraldus (Sotsiaalkindlustusamet 2020), mille keskmes on teenuste pakkumise koordineerimine. Peamine kriitika juhtumikorraldusele on seotud probleemikeskse lähenemisega sotsiaaltööle ning kliendi sobitamisega teenuste süsteemi selle asemel, et toetada klienti tema vajadustest ja väärtustest lähtuva parima lahenduse leidmisel (Mitendorf 2020:30–31).

Viimasel aastakümnel on Eestis räägitud ka tõenduspõhistest praktikatest ja sekkumisest (nt Edovald 2015, Streimann 2017, Teder ja Orunurk 2015) – riigi tasandilt on need saanud pigem soosingu alla, arvestades nende meetodite hinnatavust ja ressursside kasutamise üle parema kontrolli võimalust, kuigi sotsiaaltöö teaduses ja ka Eesti sotsiaaltöö akadeemilises ringkonnas on nende rakendamise võimalusse sotsiaaltöös suhtutud pigem kriitiliselt: rõhutatakse sotsiaaltöö kontekstuaalsust ning teisi sotsiaaltööle ainuomaselt iseloomulikke aspekte (vt nt Strömpl 2015).

Kui varasemalt on nii praktikas kui ka sotsiaaltöö õppes keskendutud sihtrühmapõhisusele, siis nüüd on hakatud sellest vaikselt kaugenema: ka uued kutsestandardid ei nõua varasemat spetsialiseerumisega seotud kompetentsi tõendamist (Linno 2020).

Uue 2015. aasta sotsiaalhoolekande seaduse vastuvõtmist on Kõre (2018) nimetanud põhimõtteliseks muutuseks Eesti hoolekandes, kus varasem vaesema elanikkonna

probleemidega tegelemine on asendunud kogu ühiskonda hõlmava süsteemiga. Seaduses sätestatud abi peab olema kättesaadav kõigile, kes seda vajavad, sh tuleb kohalikul omavalitsusel jälgida, et see oleks kättesaadav ka rahalises mõttes (Ploom 2017). 2019. aastal tunnistas Riigikohus oma otsusega Narva Linnavolikogu määruse mitmed sätted põhiseadusega vastuolus olevaks ja seega kehtetuks, kuna need seadsid liigseid piiranguid sotsiaalteenuste saamisele või jätsid teenuste osutamise üldse reguleerimata (Loom ja Saarevet 2020). Otsusel oli hoolekande korraldusele oluline tähendus, kuna sarnaseid probleeme on täheldatud ka teistes omavalitsustes ja sellega rõhutatakse, et põhiseaduses sätestatud sotsiaalsed õigused pole kogu Eestis ühtlaselt tagatud. Haldusreformi tõttu tuli ühtlustada küll ühinenud valdade-linnade sotsiaaltöö korraldus, kuid laiemalt on pilt endiselt eklektiline ning abi võimalused sõltuvad ka kohaliku poliitika prioriteetidest (Saia jt 2018).

Kuigi sotsiaaltöö kõrghariduse pakkumist peeti juba 1990ndate algusaastatel oluliseks aspektiks professionaalse sotsiaaltöö väljakujunemiseks Eestis, polnud sotsiaaltööalase kõrghariduse nõuet sotsiaaltöötajatele selgesõnaliselt varasemas SHSis, ega ole ka 2015. aastal vastu võetud uues seaduses. Siiski oleme liikumas erialase kõrghariduse nõude suunas, lastekaitsetöötajatelt eeldab seda kehtiva lastekaitsesaduse (2014) § 19, sotsiaalhoolekande seaduse (2015) § 68 seab rehabilitatsioonimeeskonnas olevale sotsiaaltöötajale tingimuseks sotsiaaltöötaja kutse, kõrghariduse sotsiaaltöös või sellele vastava kvalifikatsiooni. 2021. aasta lõpus kiitis valitsus heaks SHSi ja teiste seaduste muudatused, mille järgi peab kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajal olema senise mistahes eriala kõrghariduse asemel erialane kõrgharidus või sotsiaaltöötaja kutsetunnistus (Sotsiaalministeerium 2021), edasi menetleb eelnõu Riigikogu.

Tööjõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteemi OSKA 2016. aasta raporti (Jõers-Türn ja Leoma 2016) põhjal on laiemalt sotsiaaltöö probleemiks Eestis tööjõu valdkonnast välja voolamine, mis tuleneb madalast palgatasemest ja töö iseloomust, Kõre (2017) lisab siia ka lühikese karjääriahela ja ebaselged karjäärivõimalused. Nii võibki tõdeda, et inimesi koolitatakse sotsiaaltöö erialadel rohkem kui oleks vaja, kuid nad ei suundu valdkonda tööle ning tööandjad kurdavad kvalifitseeritud tööjõu puuduse üle (Jõers-Türn ja Leoma 2016). Sotsiaaltöötajaid puudutav (nt hariduse, palga, tööstaaži) statistika on samas raskesti leitav, kuna sotsiaaltöötajad tegutsevad mitmetes erinevates organisatsioonides, nende ametinimetused varieeruvad ning selliseid andmeid pole ka järjepidevalt kogutud.

Eesti sotsiaaltöötajad on toonud välja, et igapäevatöös tekitavad pingeid kaebused, süüdistused ja ühiskonna üha kõrgemad ootused nende tööle (Laanisto 2015; Mitendorf ja van Ewijk 2016).

Kui tihti kogevad sotsiaaltöötajad, et ka meedia vahendab nende rolli ühekülgselt ning negatiivselt, siis sotsiaaltöö keerukuse tegelikku olemust on Eestis püüdnud laiema avalikkuse ette tuua eelmine president Kersti Kaljulaid, kes on rõhutanud nii sotsiaaltöö klientide inimväärikat kohtlemist, kui ka valdkonna töötajate oma (Kaljulaid 2021). Lisaks on ta sotsiaaltöö teemasid tõstatanud ka mitmes ametiajal peetud kõnes ning esinenud ESTA sotsiaaltöötajate tunnustusüritusel 2019. aastal.

Vaga ja Roost (2021a) on toonud lastekaitsetöö näitel välja, et Eesti sotsiaaltöö peab hakkama senisest enam nägema meediat oma partnerina, sest läbimõeldud, teadlik ja professionaalne suhtlus meediaga võib olla abiks üldisemalt sotsiaaltöö maine kujundamisel ning seda on võimalik teha ka kõiki andmekaitse reegleid järgides (Vaga ja Roost 2021b).

Kokkuvõtteks võib öelda, et samal ajal kui lääneriikides toimus sotsiaaltöö areng orgaaniliselt, tuli Eestis järsult võtta ette sotsiaaltöö ülesehitamine ning selle algusfaasis jäid teooriad pigem tahaplaanile, tegeleti akuutsetele muredele lahenduste otsimisega, milles tuli peamiselt toetuda talupojamõistusele. Kiirelt ja hädavajadusest tingitult loodud kutseala on saanud alles järgnevatel aastakümnetel omale selgema näo, kuid üleminekuperioodil kujunenud sotsiaaltöö tegemise olud ja taust on märgatav ka tänases Eesti sotsiaaltöös.

Ei saa märkimata jätta, et kindlasti on sotsiaaltöö arengut viimastel aastatel nii Eestis kui ka mujal mõjutanud COVID-19 pandeemia, kiirendades valdkonnas muidu vaevaliselt toimuvat „tiigrihüpet", nõudes uusi oskusi nii töötajatelt kui juhtidelt ning tuues senisest enam fookusesse nii sotsiaaltöötajate kui ka kogu elanikkonna vaimse tervise.

1.8. Ajakiri Sotsiaaltöö

Ajakiri Sotsiaaltöö on aastast 1997 ilmuv sotsiaaltöö ja -poliitika erialaajakiri Eestis. Ajakirja loomise idee sündis sotsiaalministeeriumis sotsiaaltöötajate pädevuse tõstmise küsimustega tegelenud Kersti Põldemaal, kuuldes Soome erinevatest sotsiaalala ajakirjadest (Lillep 2009). Eesmärk oli luua ühine inforuum ja võimalus mõtete vahetamiseks, et tugevdada sotsiaaltöötajate professionaalset identiteeti ja ühtekuuluvustunnet (Raudsoo 2018). Ajakirja peamiseks sihtgrupiks on praktiseerivad sotsiaaltöötajad ja sotsiaaltöö tudengid, kuid lisaks on ajakiri mõeldud ka sotsiaaltöö õppejõududele ja sotsiaalvaldkonna uurijatele ning poliitikakujundajatele.

Ajakirja väljaandjaks on täna Tervise Arengu Instituut koos sotsiaalministeeriumiga. Olles riiklikult rahastatud ning ministeeriumiga seotud, on aeg-ajalt üles kerkinud ajakirja sõltumatuse küsimus ja ettekujutus ajakirjast kui ministeeriumi häälekandjast. Kindlasti on ajakirja üheks tegevuseks riiklike arengusuundade tutvustamine, kuid see pole domineeriv ning ajakirja eesmärgid on palju ulatuslikumad. Tasakaalu leidmise küsimusel võrdlebki Sotsiaaltöö vastutav toimetaja Regina Lind ajakirja tegemist köiel kõndimisega, kuna täita tuleb mitmeid funktsioone ning leida kõlapind erinevate huvide, seisukohtade, aga ka teoreetiliste käsitluste jaoks (Kuuse 2018). Ajakirja sõltumatusele aitab kaasa toimetuse kolleegium, mis on toimetusele nõu andvaks koguks ja koosneb erinevate organisatsioonide esindajatest. 2021. aasta lõpu seisuga on kolleegiumil 14 liiget (Tervise Arengu Instituut i.a.), kelle seast kaks – Taimi Tulva ja Valter Parve – on olnud liikmeteks kõik 25 ajakirja tegutsemisaastat.

Ajakirja jaoks on olnud oluline koostöö välisautoritega: pikalt on ajakirjale kaastöid teinud Hans van Ewijk, kes oli ka aastaid ajakirja kolleegiumi liige, aga korduvalt on ajakirjas artikleid avaldanud ka Jean Pierre Wilken, Zsolt Bugarski ja Malcolm Payne.

Ajakirjas on 2008. aastast võimalik avaldada eelretsenseeritud teadusartikleid (klassifitseeritakse Eesti Teadusinfosüsteemi klassifikaatori järgi 1.3 taseme artikliteks), mille üks eesmärk on pakkuda teadlastele võimalust kirjutada sotsiaaltöö ja -poliitika teemadel ka emakeeles.

Pikaajaline ajakirja toimetaja Regina Lind (2018) rõhutab, et ajakiri täidab jätkuvalt olulist rolli Eestis sotsiaaltöö elukutse arendamisel, artiklid pakuvad nii tööalast tuge kui laiendavad ka erialast silmaringi. Ajakirja kolleegiumi liikmetest sotsiaaltöö tegijad on rõhutanud samuti ajakirja väga suurt rolli Eesti sotsiaaltöö arendamisel ja väärtushinnangute kujundamisel (Rahuoja 2018) ja võrrelnud ajakirja majakaga, mis aitab õiget suunda hoida (Paljak 2018).

Tänaseks ilmub ajakiri paberkandjal 4 korda aastas (tellimine on alates 2021. aastast tasuta). Kõik artiklid on loetavad ka veebis www.tai.ee/sotsiaaltöö. Lisaks annab ajakiri 2015. aastast välja igakuist elektroonilist uudiskirja, mis koondab sotsiaalvaldkonna olulisemad uudised ja sündmused, aga annab ülevaate ka ilmunud artiklitest. 2021. aasta septembrist on ajakiri leitav taas sotsiaalmeediast (www.facebook.com/ajakiriSotsiaaltoo), varasemalt (aastatel 2009–2014) on ajakirjal olnud Twitteri konto.

Paberil ajakirja tellijaid on umbes 880, kellest pea 60% on eraisikud ning ülejäänud erinevad asutused, peamiselt kohalikud omavalitsused, riigiasutused ja sotsiaalteenuste osutajad. Eraisikutest tellijate osakaal on tasuta tellimise võimalusega suurenenud, kuid mitte

märkimisväärselt, peamiselt on nendeks sotsiaaltöötajad (nt töötavad nad omavalitsuses, sotsiaalkindlustusametis, rehabilitatsioonimeeskondades, MTÜdes), aga ka asutuste juhid ja sotsiaalministeeriumi ametnikud. Ligikaudu neljandik eraisikutest tellijaid on sotsiaaltööd õppivad tudengid. Ajakirja igakuise uudiskirja kaudu on ajakirja infoväljas tänaseks üle 2200 inimese.

2021. a ankeetküsitluse põhjal on lugejad ajakirjaga üldiselt rahul ning peavad seda vajalikuks ja hästi loetavaks. Avatud küsimusele ajakirja suurima väärtuse kohta toodi kõige enam välja võimalust olla kursis uuemate suundumuste ning päevakohaste teemadega, kuid oluliseks peeti ka kogemuste vahetamist ja teiste kogemustest lugemise võimalust ning erialale keskendumist (sh peeti vajalikuks sotsiaaltöötajate oma häälekandja olemasolu). Rohkem kui kolm aastat on ajakirja lugenud 74% küsitlusele vastajatest. (Nuudi 2021)

1.8.1. Sotsiaaltöö teiste erialaajakirjade seas

Erialaajakirja eesmärgina on nimetatud sotsiaaltöö teadmistepõhisuse kasvu ja reguleerimist (Lindsey 1978). Ajakirja on peetud ka peamiseks olemasoleva erialase teadmise dokumenteerimise vahendiks, sest erialaajakirja kaudu on võimalik saada ülevaade, mis teemasid on peetud aja jooksul tähtsaks ning nii on võimalik jälgida ka kutseala arengut (McKenzie ja Nash 2008). Üldiselt peetakse erialaajakirjade puhul silmas siiski akadeemilisi ajakirju, kus on võimalik avaldada eelretsenseerimise läbinud teadusartikleid. Teiste riikide Sotsiaaltööle sarnanevate erialaajakirjade kohta on keeruline infot leida, üheks peamiseks takistuseks on asjaolu, et info on ajakirja välja andva riigi keeles.

Siiski on huvitav tuua paralleele Briti sotsiaaltöö ajakirjast (The British Journal of Social Work), mis on Briti Sotsiaaltöötajate Assotsiatsiooni väljaantav pika ajalooga akadeemiline ajakiri (The British Journal of Social Work i.a). Ajakirja varasem toimetaja on välja toonud, et erialaajakirja olemasolu on omamoodi professiooni sümbol (Shaw jt 2016). Shaw kaasautoritega (2016) toob Briti ajakirja ajalugu uurides välja, et ajakirja identiteet on olnud pigem ebaselge ning pakkunud võimalust aruteluks, kuid üheks eesmärgiks on olnud, et sotsiaaltööd võetaks professiooni ning akadeemilise distsipliinina tõsiselt. Võrreldes Eesti ajakirjaga Sotsiaaltöö on akadeemilise ajakirja puhul küsimus praktikute kõnetamisest palju aktuaalsem.

Van Ewijk (2018b) on võrrelnud Sotsiaaltööd rahvusvaheliste ning teiste riikide ajakirjadega ning toonud välja, et Eesti erialaajakiri on pigem segatüüpi ajakiri, kus on informatsioon,

praktika ja teooria omavahel läbi põimunud ning rõhutab, et peab taolisi ajakirju teadusajakirjade kõrval liialt alahinnatuks. Taoline formaat annab võimaluse professiooni arendamisesse panustada nii poliitikakujundajatel, ekspertidel, teadlastel kui ka praktikutel (van Ewijk 2015) ning ajakirja üks eesmärk ongi kutseala võimestamine (van Ewijk 2018b).

1.9. Probleemipüstitus

Usun, et iga pühendunud sotsiaaltöötaja küsib endalt aeg-ajalt, kas tal on piisavalt teadmisi ja oskusi, et teha oma tööd hästi ning võib-olla sedagi, millistele väärtustele ja hoiakutele toetudes ta oma tööd teeb. Van Ewijk (2016:15–16) on öelnud, et nii spetsialistile kui ka sotsiaaltöö uurijale on väga vajalik arutelu selle üle, kuidas teha tööd, mis vastab hea töö tunnustele ning mida tähendab sotsiaaltöö puhul „hästi tehtud". Nii võib sotsiaaltöötaja endale esitada ka teistpidise küsimuse: kas ma esindan oma professiooni parimal viisil? Nende küsimustega tegelemiseks on vaja aega ja võimalust refleksiooniks, aruteludeks ning enesetäiendamiseks.

Riba (2016) magistriuurimusest selgus, et Eesti lastekaitsetöötajad peavad enesetäiendamist väga oluliseks, kuid koolitustel käimise puhul peeti tähtsaks ka koolituse jooksul tekkivat võimalust teiste lastekaitsetöötajatega suhtlemiseks, mis võimaldab heade praktikate vahetamist. Ka Selg (2011) on kirjutanud, et sotsiaaltöötajate jaoks on koolituste puhul üks tähtis osa just võimalus kolleegidega kokku saada ja erinevaid teemasid arutada. OSKA 2016. aasta sotsiaaltöö tööjõuvajaduse uuringu raportist selgub aga, et täienduskoolituste puhul eelistatakse lühikesi ja intensiivseid kursuseid ning enamlevinud on 8-tunnised ehk ühepäevased koolitused (Jõers-Türn ja Leoma 2016). Seega, kuigi koolituste puhul rõhutatakse võimalust mõttevahetuseks, seal tekkivaid arutelusid ja kontaktide vahetamist, ei võimalda seda seesugused levinud lühikesed ja intensiivsed koolituste vormid.

Sotsiaaltöö eriala õpetamisel on eestikeelset õppematerjali vähe. Üheks peamiseks õpikuks, mis on tõlgitud eesti keelde, on Malcolm Payne'i „Tänapäeva sotsiaaltöö teooria: kriitiline sissejuhatus" 1995. aastast, samal aastal on välja antud ka Robert Kreemi „Sotsiaaltöö teooria ja praktika: lähtealuseid isikliku, perekondliku ja ühiskondliku elu tugevdamiseks". Eesti sotsiaaltöö kogukond on piisavalt väike, et raamatute väljaandmist ja tõlkimist võib pidada ebaproportsionaalselt ressursimahukaks ning internet teeb võõrkeelsed materjalid lihtsasti kättesaadavaks. See tähendab aga, et materjalid tuleb oma varasemate teadmiste ja kogemuste põhjal ise konteksti sobitada ning need pole emakeeles.

Supervisioon on muutumas tavapärasemaks praktika osaks, kuid siiski on mitmete sotsiaaltöötajate arvamus sellest vastuoluline. Osalt nõustutakse, et inimestega sotsiaaltöises suhtes olek nõuab ka tööd iseenda ning oma emotsioonidega ja teadlikku analüüsi, kuid teisalt polda kindlad, kas supervisioon on selleks õige meetod (vt nt Kütt 2016, Tiks 2019, aga ka Sommer-Kalda 2021; tervishoiusotsiaaltöötajate puhul Kaaver 2019, Liblik 2020; lastekaitsetöötajate puhul Aasmäe 2019).

Siit tekibki küsimus, kust leiavad sotsiaaltöötajad võimaluse oma töö üle arutleda, kogemusi vahetada, reflekteerida ja koguda igapäevatööks uusi mõtteid, et hakkama saada selles üha keerulisemas maailmas, kus lihtsaid lahendusi pole ning inimeste vajadused ning ühiskonna ootused on pidevas muutuses. Lisaks tuleb seejuures teadlikult hoida ka iseend, et mitte läbi põleda.

Üheks ressursiks Eesti sotsiaaltöötajatele on tänavu 25ndat ilmumisaastat tähistav ajakiri Sotsiaaltöö. Ajakirja eesmärk on kõik need aastad olnud toetada sotsiaaltöötajate erialast arengut ning laiendada nende silmaringi. Ajakirja peamised sihtrühmad on sotsiaaltöö praktikud ja eriala õppivad tudengid.

Varasemalt on küll uuritud sotsiaaltöötajate professionaalse identiteedi ja teadmuse kujunemist ning tööalast toetust Eestis, kuid minu uurimus keskendub ajakirja Sotsiaaltöö rollile nendes aspektides. Sotsiaaltöö ajakirja on uurinud Liia Kilp (2006. a magistritöö, Tartu Ülikool) ning ajakirja vastutav toimetaja Regina Lind (2003. a magistritöö, Tallinna Ülikool), kuid nende uurimused keskendusid ajakirjas kajastatud teemadele, mitte ajakirja rollile.

Nii on minu magistritöö eesmärk tuua lugejate ja sotsiaaltöö arendamises osalevate organisatsioonide esindajate arvamuste põhjal välja ajakirja Sotsiaaltöö roll professiooni arengus.

Selleks püstitasin järgmised uurimisküsimused:

4. Kuidas toetab ajakiri sotsiaaltöötajate professionaalset identiteeti?
5. Millistel viisidel aitab ajakiri kaasa sotsiaaltöötajate teadmusloomele?
6. Kuidas tajuvad sotsiaaltöötajad igapäevatöös ajakirja toetavat rolli?

2. Metoodika

2.1. Metodoloogiline lähtekoht

Lähtuvalt uurimuse eesmärgist ja uurimisküsimustest kasutasin oma töös kvalitatiivset lähenemisviisi. Kvalitatiivse uurimuse eesmärk on uurida subjektiivseid tähendusi, mille abil inimesed maailma ja sotsiaalseid nähtusi tõlgendavad ning erinevaid viise, kuidas konstrueeritakse reaalsus konkreetses kontekstis (Summer 2011). Seega toetun oma uurimuses sotsiaalkonstruktsionismile ehk lähtun põhimõttest, et eksisteerib see, mida tajume eksisteerivat ning keskendun protsessile, mille käigus tähendusi luuakse (Strömpl 2012a).

2.2. Andmekogumismeetod

Andmeid kogusin poolstruktureeritud intervjuudega. Intervjuud võib pidada paindlikuks andmekogumisviisiks, mis võimaldab ka osalejatel olulisi teemasid sisse tuua. Ahlin (2019) kirjeldab poolstruktureeritud intervjuud kui organiseeritud vestlust, mis juhindub uuest teabest, mis tekib arutelu käigus.

Intervjuusid raamistasid eelnevalt koostatud intervjuu kavad (vt Lisa 1). Uurimisküsimustele toetudes koostasin esmalt kava, millega viisin läbi intervjuud ajakirja lugejatega, seejärel täpsustasin kava, et viia intervjuud läbi sotsiaaltöö arendamises osalevate organisatsioonide esindajatega. Intervjuusid läbi viies ei järginud ma täpselt kavas toodut, pigem aitas kava meeles pidada põhiteemad, mida soovisin käsitleda ning fookust tagasi teema juurde tuua, kui see osutus vajalikuks. Leian, et küsimuste vaba sõnastamine teemade sees aitab luua loomulikuma õhkkonna ja aitab osalejal teemadest avatumalt rääkida.

Kokku viisin läbi 10 intervjuud. Intervjuu olid 48 min kuni 1 h 26 min pikad, keskmiselt kulus intervjuuks 1 h ja 10 min.

2.3. Uurimuses osalejad

Intervjuudes osalesid ajakirja Sotsiaaltöö lugejad ja sotsiaaltöö arendamises osalevate organisatsioonide esindajad. Osalemine oli vabatahtlik. Järgnevalt kirjeldan osalejate tausta ning kirjeldusele järgneb uurimuses osalejale antud tähis, mida kasutan „Analüüsi ja arutelu" peatükis toodud tsitaatide juures. Ajakirja lugejad on tähistatud tähega S ning

järjekorranumbriga, sotsiaaltöö arendamises osalevate organisatsioonide esindajad tähega K ning järjekorranumbriga.

Ajakirja lugejatest osalejate iseloomustamiseks koostasin iga osaleja lühikese kirjelduse, et anda aimu nende taustast:

- Kohaliku omavalitsuse allasutuse töötaja ja sotsiaaltöö esimese kursuse tudeng, sai sotsiaaltöötajaks pandeemia tõttu (eelnevalt töötanud üle 20. aasta teises valdkonnas), ajakirja lugeja alla aasta. (S1)
- Pikaajaline kohaliku omavalitsuse töötaja, erialase haridusega, ajakirja lugeja alates selle ilmumisest 1997. aastal. (S2)
- Pikalt teises valdkonnas töötanud, kuid siis sotsiaalvaldkonda jõudnud erihoolekande töötaja (töökogemus 5 a). Sotsiaaltöö haridusega. Ajakirja lugeja 7 a. (S3)
- 20. a erihoolekandes töötanud söötaja, omandanud hiljuti sotsiaaltöö hariduse (bakalaureuse ja magistrikraadi), ajakirja lugeja umbes 8 a. (S4)
- Kohaliku omavalitsuse lastekaitsespetsialist (töökogemust 5 a), sotsiaaltöö hariduse omandas paralleelselt töötamisega. Hakkas ajakirja lugema kui asus omavalitsusse tööle. (S5)

Sotsiaaltöö arendamises osalevaid organisatsioone seobki ajakirjaga ühine soov hoida ja toetada sotsiaaltöö professionaalsust ning organisatsioonide esindajate puhul ei olnud tegemist igapäevaselt toimetusega koostööd tegevate isikutega. Välistasin võimalike intervjueeritavatega ühendust võttes ka ajakirja kolleegiumi liikmed, kuna soovisin saada just välist vaadet ajakirjale.

Sotsiaaltöö arendamises osalevate organisatsioonide esindajatest kaks töötavad sotsiaalvaldkonna valitsusasutustes (K2 ja K5), kaks on tööalaselt seotud sotsiaaltöö õpetamisega kõrgkoolis (K1 ja K4) ning üks osaleja esindas erialaorganisatsiooni (K3). Kõik nad olid ka ise ajakirja lugejad.

2.4. Andmeanalüüsimeetod

Salvestasin intervjuud ning transkribeerisin need sõna-sõnalt andmeanalüüsi jaoks. Analüüsimeetodina kasutasin temaatilist sisuanalüüsi, et leida intervjuudes olevad tähendused ja arusaamad ning uurimuses osalejate tõlgendused (Flick 2009). Analüüsiks lugesin esmalt

korduvalt transkriptsioone, et märgata seal esinevaid mustreid ja teemasid ning seejärel kodeerisin intervjuude transkriptsioonid lõikude või lausete kaupa avatud kodeerimise meetodil. Kodeerimise järel moodustasin esmalt kitsamad kategooriad, need koondasin aga laiematesse ja üldisematesse teemakategooriatesse. Teemakategooriateks olid: tööalane tugi, ajakirja funktsioonid, ajakiri ja sotsiaaltöötaja professionaalne identiteet, sotsiaaltöö kuvand, ootused ajakirjale ning mure ühiskonna arengusuundade pärast. Kategooriad seostasin analüüsi käigus omavahel tervikuks.

2.5. Uurimuse käik

2021. aasta kevadel koostasin ajakirja Sotsiaaltöö toimetajana analüüsi, mis käsitles ajakirja rolli sotsiaalvaldkonnas. Antud analüüsi koostamisel kasutasin nii lugejaküsitluse ankeediga kogutud andmeid kui ka läbiviidud intervjuusid lugejate ja sotsiaaltöö arendamises osalevate organisatsioonide esindajatega. Käesoleva uurimuse empiirilises osas kasutan vaid intervjuudega kogutud andmeid.

Uurimuses osalenud lugejatest intervjueeritavate leidmiseks kutsusin kirjaliku lugejaküsitluse vastajaid üles jätma oma kontakt (e-posti aadress) juhul kui nad on nõus ka suulise intervjuu vormis ajakirjale tagasisidet andma. Lugejaküsitluse ankeedi täitis lõpuni 182 inimest, neist 26 jätsid oma e-posti aadressi (ankeedi vastuseid ning jäetud meiliaadresse käsitlesin eraldi).

Seejärel hakkasin inimestega ühendust võtma. Kirjas kirjeldasin neile intervjuu eesmärki ning rõhutasin nende konfidentsiaalsust ja osalemise vabatahtlikkust. Samuti tõin välja peamised teemad, mida intervjuus käsitleme ja pakkusin välja konkreetsed võimalikud ajad intervjuu läbiviimiseks. Kuigi kõikidele saadetud kirjadele ei tulnud vastust, sain esimesed intervjuud siiski kiirelt kokku lepitud. Algselt planeerisin viia rohkem intervjuusid läbi lugejatega ning vähem organisatsioonide esindajatega, kuid pärast viiendat intervjuud lugejaga selgus, et teemad hakkasid juba korduma ning otsustasin teha ka esimesed intervjuud organisatsioonide esindajatega.

Selleks muutsin esmalt intervjuu kava (Lisa 1) organisatsioonide esindajatele sobivaks. Seejärel võtsingi ühendust erinevates sotsiaaltöö arendamisega seotud organisatsioonides töötavate inimestega, et saada ka nende vaadet ajakirja rollile. Neilegi selgitasin intervjuude eesmärki ja põhilisi teemasid ning osalemise vabatahtlikkust ja konfidentsiaalsust. Esmalt võtsin kõigiga ühendust e-kirja teel. Ühele kirjale ei saanud ma vastust ning seetõttu võtsin ühendust ka telefonitsi, mille järel sain kirjaliku vastuse. Kolm intervjuud sain kokku leppida inimesega,

kelle poole pöördusin, kaks pakkusid oma organisatsioonist välja intervjuuks teised inimesed, kuna nad ise ei leidnud oma päevakavas intervjuuks aega.

Kõik intervjuud kulgesid vabas vestluse õhkkonnas ning ilma tehniliste probleemideta. Vaid ühel osalejal tuli kehva internetiühenduse tõttu intervjuu ajaks välja lülitada videopilt. Kindlasti võimaldab veebi-intervjuu kokku hoida nii intervjueerija kui ka intervjueeritava aega, kuid teisalt võib osalt kaduma minna kehakeelest saadav informatsioon. Samuti ilmnes ühe intervjuu keskel, et tööruumides, kus osaleja intervjuu andmise ajal viibis, olid ka kolleegid, kes liitusid mingil hetkel vestlusega. See ei seganud intervjuu läbiviimist, pigem tekitas minus intervjueerijana hetkelise kimbatuse, kuna ma ei osanud sellega arvestada. Kogemus pani mõtlema ka virtuaalse sotsiaaltöö peale – ei töötaja ega klient tea kunagi kindlalt, kas keegi viibib kaameraulatusest väljaspool nõustamisprotsessi juures ja see võib mõjutada ka vestluse sisu.

Esimestel intervjuudel toetusin rohkem intervjuu kavale, kuid kogemusega muutusid vestlused vabamaks. Kuna alustasin esimeste intervjuude transkribeerimisega kohe pärast nende läbiviimist, siis märkasin ruttu ka vigu, mida intervjueerijana tegin (nt jätsin küsimuse lõpuni sõnastamata) ning sain neist järgmistes intervjuudes hoiduda. Samuti aitas andmete kogumisega paralleelselt transkribeerimine ära tabada hetke, mil oli aeg lugejatega intervjuudelt üle minna intervjuudele organisatsioonide esindajatega.

Intervjuud viisin läbi ajavahemikus 18. mai kuni 7. juuni 2021. Lähtuvalt valitsuse hinnangust, et koroonaviiruse leviku riskitase Eestis oli sel perioodil kõrge, toimusid intervjuud virtuaalselt Zoomi või Microsoft Teamsi keskkonnas. Siiski pakkusin kõigile intervjueeritavatele välja ka võimaluse näost näkku või telefoniintervjuuks, kuid keegi selleks soovi ei avaldanud.

2.6. Enesereflekssioon

Olen töötanud ajakirja Sotsiaaltöö toimetajana aastast 2015. Töö toimetuses on väga mitmekesine: lisaks artiklite tellimisele ja toimetamisele ning numbrite planeerimisele pean end kogu aeg kursis hoidma kutsealal toimuvaga, saan osaleda mitmetel sotsiaalvaldkonna üritustel ja teha koostööd erinevate osapooltega, et toetada sotsiaaltöö arengut ja sotsiaaltöötajate ühtekuuluvustunnet Eestis. See kõik on kasvatanud minus huvi just sotsiaaltöötajate professionaalse arengu vastu.

Intervjuude läbiviimine oli minu jaoks väga nauditav protsess – mul pole olnud varem võimalust lugejatega ajakirjast ja selle tähendusest vestelda ning see võimaldas saada oma tööle tagasisidet, mida ma tavaliselt ei saa ja andis ka sissevaate uurimuses osalejate nägemusele sotsiaaltöö professioonist.

Kindlasti mõjutas intervjuude kulgu asjaolu, et osalejad olid teadlikud sellest, et töötan ajakirja toimetajana, samas aitasid mu ametialased teadmised vestluses sobivaid täpsustavaid küsimusi küsida ja ka osalejatele vastuseid anda kui neil oli ajakirja kohta küsimusi. Võib eeldada, et ajakirja toimetajana leidsin intervjuudes osalejad lihtsamini, eelkõige oli kergem luua kontakt sotsiaaltöö arendamises osalevate organisatsioonide esindajatega ning nendega läbiviidud intervjuudes tekkis tänu minu ametile teemade avamisel ka sujuv dialoog. Organisatsioonide esindajatega tehtud intervjuudest oli märgata, et nende nõustumine uurimuses osaleda oli seotud sooviga panustada ajakirja arengusse ning sellesse, et ajakiri vastaks senisest paremini lugejate ootustele.

2.7. Uurimuse eetiline aspekt

Enne intervjuusid teavitasin osalejaid nii kirjalikult kui ka suuliselt uurimuse eesmärgist, nende osalemise vabatahtlikkusest ning sellest, et tagan nende konfidentsiaalsuse. Lisaks andsin teada, et salvestan vestluse, et lihtsustada andmeanalüüsi, kuid salvestustele on ligipääs vaid minul kui uurimuse läbiviijal. Andsin kõigile osalejatele märku, et kasutan intervjuudega kogutud andmeid lisaks ajakirja toimetusele koostatud analüüsile ka oma magistriuurimuses ning olen saanud selleks loa ka kolleegilt ajakirja toimetusest.

Intervjuude analüüsis on vestluse tsitaadid esitletud anonüümselt, nende autorid on tähistatud 2.3. alapunktis toodud koodiga. Kohad, mis võimaldaks kuidagi tsitaadi autorit ära tunda, on välja võetud (nt asutuste nimed, piirkonnad) ning asendatud nurksulgudes minu selgitava kommentaariga.

2.8. Uurimuse piirangud

Antud uurimuse puhul on oluline rõhutada sotsiaaltöötajate valimi moodustumise eripära: nad andsid oma kontakti toimetusele vabatahtlikult teades, et intervjuu põhiliseks teemaks on ajakiri Sotsiaaltöö ja selle lugemise kogemused. Seega võib eeldada, et uurimuses osalejad tundsid, et ajakiri on nende kui sotsiaaltöötajate jaoks oluline ressurss ning analüüsis ja arutelus selguvad

uurimuses osalenud lugejate kirjeldused ajakirjast ning selle funktsioonidest on iseloomulikud eelkõige ajakirja pühendunud lugejatele.

Kindlasti tuleb uurimuse tulemuste puhul arvestada ka hetke, mil andmeid koguti: selleks ajaks olime juba üle aasta elanud ja töötatud segastes pandeemiaoludes, mis tähendab, et senisest rohkem oli töökorralduses iseseisvat töötamist ning vähe nii tööalaseid kui isiklikke kokkusaamisi teiste inimestega.

3. Analüüs ja arutelu

Peatükk annab ülevaate intervjuudega kogutud andmete analüüsi tulemustest, mida võrdlen teoreetilises ülevaates toodu ning teiste autorite seisukohtadega. Analüüsi ilmestamiseks olen toonud tsitaadid intervjuudest, mis on teksti vahel kaldkirjas. Tsitaadi järel on sulgudes uurimuses osalejale antud tähis (vt tähiseid „Metoodika" peatüki alapunktist „2.3. Uurimuses osalejad"). Et tsitaate lühendada, olen mõnes kohas uurimuse kontekstis vähem olulise teksti jätnud välja, need kohad on tähistatud kaldkriipsude vahel oleva kolme punktiga /…/. Mõne tsitaadi puhul olen lisanud mõtte paremaks edasiandmiseks, aga ka koha- või asutusenimede eemaldamisel selgituseks lühikese nurksulgudes kommentaari.

3.1. Ajakiri kui sotsiaaltöötajate tööalane tugi

Järgnevalt kirjeldan üldiseid sotsiaaltöötajate tööalase toetusega seotud teemasid, mis kerkisid intervjuudes üles. Teemad on seotud nii põhjustega, miks vajavad sotsiaaltöötajad oma töö tegemisel tuge, kui sellega, kust saadakse tuge, kui selleks tekib vajadus. Selgub, et ajakiri on üks tööalase toe allikas.

Intervjuudest jääb kõlama, et sotsiaaltöötajad töötavad tihti organisatsioonides, kus kolleegid ja juhid on teiste kutsealade esindajad ning see võib **kaasa tuua konflikte**. Konfliktid võivad tekkida nii organisatsiooni sees kui ka iseendas, sest ootused sotsiaaltööle ei lange kokku sotsiaaltöötaja professionaalsete väärtustega. Payne (2005) kirjeldab, et organisatsioonid, kus sotsiaaltöötajad töötavad, on tihti bürokraatlikud ning teostavad hoopis sotsiaalset kontrolli ja nii lähevad tööülesanded vastuollu humanistliku maailmavaate ning sotsiaaltöö väärtustega. Teooria osas toodud Husseini ja kaasautorite (2013) uurimusest selgus, et võimalus sotsiaaltöö väärtuseid praktikas rakendada mõjutab sotsiaaltöötaja tööga rahulolu ning soovi ametis jätkata. Intervjuude põhjal tajutakse selliseid konflikte tihti omavalitsuses, kus on vaja otsustajatele sotsiaaltöö vajalikkust ning olemust pidevalt selgitada. Seega on sotsiaaltöö mõjutatud **poliitikast** ning poliitiliste otsuste kaalu sotsiaaltöötaja igapäevatöös kirjeldavad ka intervjueeritavad.

> *Ega see sotsiaaltöö ei ole ka selline, mis oleks igas omavalitsuses väga selline hinnatud. Tihti vastupidi. (S3)*

> *Ütleme et poliitika on poliitika ja mida väiksem koht ja seda keerulisem ja kirjum ta võib-olla on. Ja selle tõttu ma mõistan, miks sotsiaaltöötajad ütlevad, et neil oleks väga hea, vajalik selline aktsepteeritav dokument või paberkandjal informatsioon, et seda saad siis näidata ja öelda, et näed, siin on nii. (K2)*

Freidson (2001) aga rõhutab, et professiooni esindajad peavad olema sõltumatud nendest, kes neid seaduslikult tegutsema volitavad. Sellise õiguse puudumisel pole sotsiaaltöötajal ka võimalust anda ausat professionaalset hinnangut tööandjate ja klientide nõudmistele ning ootustele.

Samas kirjeldati intervjuudes ka sotsiaaltöö **olemuslikku määramatust**, mis tekitab igapäevast stressi tööülesannete juures – ka Thompson (2000) rõhutab, et sotsiaaltöö maadleb laias ulatuses komplekssete ja nõudlike küsimustega, millest nii mõnelegi polegi lahendust. Samuti konkureerivad sotsiaaltöös tihti mitu versiooni ja tõlgendust olukorrast või sündmusest, mis tulenevad erinevate osapoolte ütlustest ja lõpliku tõde, millele kindlalt toetuda, polegi ning valitud raja „õigsus" võib tulla ilmseks alles tagantjärele (Taylor ja White 2001).

> *Ma arvan, et õudselt suur stressi allikas praktiseerivatel sotsiaaltöötajatel ka – just see määramatuse faktor. Et tahaks, et oleks mingisugune kindlus, mingisugune stabiilsus, aga kus ta siis on. (K1)*

Vajadus mõistmise ning toetuse järele on suurenenud viimastel aastatel, kuna pandeemia tõttu on töötajad pidanud õppima uut moodi töötama ning ka oma tööd ümber mõtestama.

> *Eh nüüd kriisist lähtudes… mulle tundub, et kõige rohkem vajatakse mõistmist hetkel ja toetamist, sellepärast et see aasta on olnud pikk ja väga keeruline. Ja väga palju nõudnud inimestel ümberõppimist ja ümbermõtlemist (K2)*

Uurimuses osalenud leiavad, et supervisioon ning teised **tööalase toetuse** vormid ei ole Eestis endiselt veel kanda kinnitanud ning nagu varasemad magistriuurimused (nt Aasmäe 2019, Kaaver 2019, Kütt 2016, Liblik 2020, Tiks 2019) on välja toonud, ei oska praktikud vähese kokkupuute tõttu neid võimalusi ka otseselt väärtustada. Samas kui teadlik enesehoid saaks loomulikuks sotsiaaltöö osaks, näiteks kajastuks ka selgelt töötaja ametijuhendis, siis tõstaks see sotsiaaltöö kutsealal töötamise kvaliteeti.

> *Ma arvan, et ikkagi seesama igipõline supervisiooni teema ja töönõustamise teema ja töökeskkonna teema on see, mida on kõige enam vajaka, sest seda enam eksju koroonakriisist tulenevalt on kuidagi see töö läinud veel rohkem kriisireageerimiseks, kriisile reageerimiseks, tulekahju kustutamiseks. Nendes oludes on aina rohkem vaja sellist töötaja toetamist. (K4)*

Intervjuudest selgub, et **töötaja kutsealane areng** ei ole organisatsioonides, kus sotsiaaltöötajad töötavad, üldiselt tööandja poolt teadlikult juhitud. Samas on nii Moriarty kaasautoritega (2015) kui ka Acquavita kaasautoritega (2009) rõhutanud just toetava organisatsioonikultuuri olulisust stressi ja läbipõlemise vähendamisel.

> *Kas tööandja või ka kogu meie sotsiaalsüsteem tegelikult pakub sotsiaaltöötajatele täna sellist võimalust ennast mis tahes tahust nagu arendada ja teisest küljest nagu hoida?*

Ma ütleks, et ei. Sellepärast et ma endiselt ütleks, et enamikes sotsiaaltööd pakkuvates asutustes, sealhulgas KOVid ei ole meil täna paika pandud head supervisiooni süsteemi ehk siis töötaja… nagu tööalase arengu süsteemi ja ma arvan, et kui meil juba seda ei ole, siis meil on see toetus ikka suhteliselt minimaalne. Või noh – saaks teha rohkem. (K3)

Uurimuses osalenud sotsiaaltöötajad tõid välja, et olukordades, kus nad jäävad oma tööülesannete täitmisel hätta, pöörduvad nad abi ja nõu küsimiseks üldiselt **kolleegide** poole. Ka Küti (2016) magistritööst selgus, et Eesti sotsiaaltöötajad peavad kolleegide toetust oluliseks. Minu intervjuudest tuli esile, et enamasti soovitakse tööalaseid teemasid arutada sama tasandi kolleegiga ning kolleegideks peetakse ka neid, kes töötavad samal ametikohal mõnes teises organisatsioonis (nt võib lastekaitsetöötaja pöörduda teises omavalitsuses töötava lastekaitsetöötaja poole). Lisaks arvavad sotsiaaltöötajad, et nõu küsimisel võibki toetuda lihtsalt ühisele professionaalsele identiteedile ilma inimest isiklikult tundmata. Lihtsa (2018) magistriuurimuse tulemuste põhjal võib samuti öelda, et juhul kui kolleegi pole oma organisatsioonist võtta, siis samastuvad maaomavalitsuste sotsiaaltöötajad kolleegidega oma kutsealalt.

Sotsiaalala töötajad on nagu hästi lahked ja sõbralikud jagama. Et ma usun küll, et kui ma helistan [linna teises Eesti otsas] ja küsiks, et ma saaks abi. (S1)

Seetõttu hindavad Eesti sotsiaaltöötajad ka vahetuid kohtumisi (koolitused, infopäevad, koosolekud jms) teiste sotsiaaltöötajatega (vt nt Riba 2019, Selg 2011), et saada tuge ja nõu, kuid neid on pandeemia tingimustes oluliselt vähem kui varem ning see mõjutab ka sotsiaaltöötajate võimalusi oma tööalaseid muresid ja rõõme teistega avatult jagada. Samal ajal on igapäevatöö muutunud ja tuge vajatakse just pandeemiast tingitud muutustega toimetulekuks: lisaks klienditöö olemusele on muutunud ka probleemid, millega sotsiaaltöötajatel tuleb tegeleda.

On raske võib-olla ka kohtuda väga tihti oma kaaskolleegidega ja võib-olla ka klientidega /…/ Ega meie ju ei tea, kas ma pole ise äkki sellest kriisist nii palju mõjutatud, et äkki ei mõtlegi enam õigesti. (K2)

Kui kolleegi või sellist kontakti pole või on ta hõivatud ning vastust on vaja kiiresti, siis otsivad sotsiaaltöötajad intervjuude põhjal abi internetist või Sotsiaaltöö ajakirjast. Esimese puhul jälgitakse kriitiliselt ka allikat. Kuigi **guugeldades** on võimalik leida väga palju huvipakkuvat ja olulist, on seesugune info otsimine ja selekteerimine sotsiaaltöötajate kogemuse põhjal väga aeganõudev.

Aga jah, see on see otsimise rõõm, et see võtab tohutult palju aega ikkagi. (S5)

Seetõttu võib olla lihtsam pöörduda juba **loetud ja läbitöötatud Sotsiaaltöö ajakirja** numbrite juurde ja leida sealt vajalik info, värskeid mõtteid või suisa hetkel puuduv n-ö kollegiaalne toetus.

> *Et mina olen oma teenuspunktis ainuke lastekaitsetöötaja /.../. Siis ongi see, et kui ma tahaks kolleegi arvamust koheselt nagu teada saada või noh arvamust küsida, siis mul ei ole seda võimalust, kuna tema on ikkagi nii kaugel ja noh vahel ei saa teda telefonitsi kätte, sest ta on hõivatud. Siis ongi hea – võtan jälle ajakirja lahti – mälus enam-vähem mäletan, kus mis asi on. Võtan ta lahti, loen ta läbi ja saan sealt siis kas mingit värskendust juurde või kinnitust sellele. Et mina teen niipidi jah... kasutan seda materjali selliselt. (S5)*

Intervjuudest tuli välja, et mitmel juhul hoitakse sotsiaaltööalast diskussiooni ülal **Facebookis**, nimelt kõrgkooli kursusekaaslastega moodustatud kinnistes gruppides. Need grupid on praktilise info vahendamiseks (nagu töökuulutused), aga sinna postitatakse ka huvitavaid artikleid ning arutletakse ühiselt nende sisu ja sotsiaaltöö professiooni üle.

> *Me siiamaani hoiame seda gruppi elus ja aeg-ajalt ikka keegi viskab sinna mingi asja üles, et tähelepanu juhtida /.../ ikka tekib ka arutelu, sellepärast et ikkagi ühe eriala inimesed noh selleks me seda gruppi ju elus hoiamegi. /.../ kui üks leiab kuskilt midagi väga head ja huvitavat, siis miks mitte teistega jagada. (S3)*

> *Meil on oma Facebooki grupp, et kui keegi midagi avastab, siis ütleb, et kuulge, jumala äge artikkel... (S1)*

Kuigi intervjuud kinnitavad, et sotsiaaltöös on keerukad olukorrad sagedased, on sotsiaaltöötajate süstemaatiline tööalane tugi praegu Eestis pigem puudulik ning tööalaste murede korral eelistatavad sotsiaaltöötajad arutelusid kolleegidega või otsitakse lahendusi omal käel internetist, Sotsiaaltöö ajakirjast ja laiemast suhtlusvõrgustikust. Samas võib sotsiaaltöötaja, kellel pole välja kujunenud tugevat toetusvõrgustikku, tunda end tööalaste murede korral tihti ka üksi.

3.2. Sotsiaaltöö ajakirja funktsioonid

Järgnev ülevaade keskendub intervjuudest selgunud ajakirja funktsioonidele ning sellele, miks ja kuidas ajakirja loetakse.

Ajakirjaga Sotsiaaltöö puutusid uurimuses osalenud **esimest korda** kokku kas töökohal või õpingute ajal. Üliõpilasena tuli ajakirja lugeda koolitööde raames, lugemist soovitati loengutes ning ülikooli kaudu saadi ka reklaampakkumisi. Intervjuudes osalejate seas oli neidki, kes on ajakirja lugenud selle ilmumise algusest peale ehk juba 25 aastat.

Muidugi koolis öeldi, et hakake tellima paberkandjal, veebikandjal... siis on seal samas eksole palju artikleid, mida loengutes õppejõud refereerivad ja ma arvan, et mul võttiski umbes sügisest kuni kevadeni aega, et ma nagu iseseisvalt seda loen mitte, et kästakse /…/et nüüd ma juba tunnen, et ma tahan seda lugeda, et see tundub nagu huvitav... (S1)

Ajakirja artiklite kasutamine **õppetöös** suurenes eriolukorra ajal ning lektoritest uurimuses osalejad tõdesid, et oli väga hea, et selleks ajaks oli veebiversioon juba olemas ning tudengitel oli kohe ka ligipääs kõikidele artiklitele. Õppejõud kasutavad õppetöös erinevaid artikleid, nii sotsiaaltöö põhiteadmiste edasi andmiseks kui ka sotsiaaltöö praktikas toimuva reflekteerimiseks. Ajakiri võimaldab teadmisi edasi anda emakeeles ning sellele ei ole head alternatiivi, kuna eesti autorite koostatud sotsiaaltöö õpikut pole ning ilmunud laiemad teoreetilised käsitlused nagu Malcolm Payne'i „Tänapäeva sotsiaaltöö teooria: kriitiline sissejuhatus" ning Robert Kreemi „Sotsiaaltöö teooria ja praktika: lähtealuseid isikliku, perekondliku ja ühiskondliku elu tugevdamiseks" on tänaseks juba üle 25. aasta vanad.

Sotsiaaltöö ajakiri on meil tegelikult selline pidev õppevahend. /…/ ma võin öelda, et kõik õppejõud kasutavad ajakirja Sotsiaaltöö ka õpetamise protsessis. Et see on pidevalt meil laual, pidevalt meil töövahend /…/ Ma ei näe praegult, et me saaks asendada seda millegagi. (K1)

Ma tegelt hästi hindan jah igasugu selliseid teooriate käsitlusi, sest eestikeelset sotsiaaltöö kirjandust on endiselt jube vähe ja see nii-öelda õppetöös sobiva lugemise leidmine, mis oleks mõttekas ja kus oleks mingi idee, miks lugeda… (K4)

Selgub, et lisaks konkreetsetele artiklitele ning nendega seotud kodutöödele soovitavad õppejõud ka üleüldiselt ajakirja lugeda, et tudengid saaksid viia end valdkonnaga kurssi. Kõik uurimuses osalejad peavad ajakirja oluliseks materjaliks sotsiaaltöö õpingute ajal.

Näiteks õpilastele, üliõpilastele on minu arvates see väga vajalik. Et muidu sotsiaaltööd võetakse niimoodi väga üheülbaliselt või lihtsalt, et see lihtsalt ongi selline abistamine ja selline, noh teinekord võib ütelda mittesihipärane abistamine. /…/, aga et sellel sotsiaaltööl on tegelikult nii palju tahke. (S2)

Ajakiri aitab tudengitel saada ettekujutus sellest, kuidas ning millistel teemadel tehakse Eestis sotsiaaltöö uurimusi. Lisaks kasutatakse Sotsiaaltööd sagedase allikana ka lõputööde kirjutamisel.

Kuna päris palju on ajakirjas aastate jooksul olnud selliste erinevate üliõpilaste uurimustööde baasil tehtud artikleid, siis need on üliõpilasele väärtuslikud – ta hakkab aru saama, kuidas kirjutatakse pigem teaduskeeles. (K1)

Ma nüüd, magistritöö raames, olen lapanud nad kõik läbi alates 2015 ja võtnud välja kõik, mis nagu minu tööga seoses on olnud. Ja siis on mul nagu selles mõttes enda valdkonnast täielik ülevaade olemas. (S4)

Intervjuude põhjal võib öelda, et õpingud on periood, mil tekib harjumus ajakirja lugeda ning end sel viisil täiendada. Esmalt tehaksegi seda pigem seetõttu, et õppetöö näeb lugemist ette, kuid tasapisi hakatakse vaatama ka teisi artikleid. Nii kujuneb välja harjumus saada sotsiaaltööalast teavet just ajakirjast.

Sotsiaaltöötajana loetakse ajakirja selleks, et saada oma **töö jaoks uut infot ja värskeid mõtteid** ning olla kursis riiklike arengusuundadega. Hinnatakse hea praktika näiteid, kus olenemata keerulistest asjaoludest on suudetud olukorrale lahendus leida. Ajakirja loetakse aga ka selleks, et olla kursis sotsiaaltöös toimuvaga laiemalt. Ka Lihtsa (2018) magistriuurimus tõi välja, et kiirelt muutuv ja keerukas elu eeldab sotsiaaltöötajalt uute teadmiste omandamist, arengusuundadega kursis olekut ning sotsiaaltöö põhimõtete ja eesmärkide mõtestamist.

> *Kui me vaatame mingisuguseid uuendusi, mis siis ühiskonnas tulevad, mingisuguseid seadusemuudatusi või mingeid põhimõttelisi süsteemide ümber korraldamisi, siis Sotsiaaltöö ajakiri annab hea sellise selge ülevaate. (K1)*

Intervjuudes osalenud sotsiaaltöötajad loevad üldiselt erinevatel teemadel ja eri sihtrühmi käsitlevaid artikleid, mitte vaid oma töövaldkonda puudutavat – nad peavad oluliseks, et on kursis kogu valdkonnas toimuvaga. Siit võib järeldada, et ka sotsiaaltöötajad ise näevad end Wilkeni ja van Ewijki (2016b) kirjelduses toodud T-tähe kujulise professionaalina, kus T vertikaalne joon viitab teadmiste sügavusele ühes kindlas valdkonnas ning horisontaalne joon laiapõhjalisi teadmisi ja võimet mõista erinevaid valdkondi ning teha koostööd. Ajakirjas kirjutatu annab aluse ka kriitiliseks analüüsiks, miks teatud suunad on prioriteetsed ja millistesse valdkondadesse panustamist nähakse ühiskonnas laiemalt vajalikuna ning millised valdkonnad kipuvad jääma teiste varju. Nii saab ilmsiks, et neoliberaalse poliitika kontekstis on sotsiaaltöö võimalused paratamatult piiratud (Hyslop 2011).

> *Võib-olla ma võiks juba enda kohta öelda nagu sotsiaalvaldkonna fanatt, et ma ei saa nagu süveneda ainult oma sellesse erihoolekande valdkonda, et sotsiaalvaldkond on ju üleüldine ja noh, ma olen nüüd koolis õppides ka aru saanud, et kui tahad olla hea sotsiaaltöötaja, siis pead kõigest teadma. Mitte kõike põhjalikult, aga võiksid ikkagi osata kaasa mõelda ja võib-olla niimoodi natuke kriitiliselt mõelda, et kas asjad on nii, nagu nad pealtnäha paistavad. (S4)*

Lisaks sellele, et ajakirja lugemine on tööalaselt ja professionaalse arengu mõttes kasulik, peetakse seda ka lihtsalt huvitavaks ning **silmaringi laiendavaks** tegevuseks.

> *Ja seda ei pea võtma niimoodi, et ma otsin mingit kindlat artiklit – juba see, et ta lihtsalt laiendab ka silmaringi sotsiaaltöö tegijate hulgas. (S2)*

Ilmselt on mu silmaringi hoidnud avardunult ikkagi ka ajakiri, sest ta on ju ilusti emakeeles, selges eesti keeles ja hea lugeda. Minu teadmised on küll väga paljud siit pärit. (S4)

Raamat [ajakiri paberil] on see, mida võid isegi õhtul enne uinumist võtta kätte ja lihtsalt loed /.../ see raamat [on] hea seltsiline. (S5)

Intervjuudest selgub, et tööalaselt loetakse ajakirja siis, kui ilmub uus number, kuid vanade numbrite juurde pöördutakse ka tagasi, kui selleks tekib vajadus. On lugejaid, kellel on välja kujunenud oma kindel süsteem, kuidas ajakirjas **märkmeid tehakse**, et vajalik oleks hiljem hõlpsasti leitav.

Aga et sealt on ikkagi ka takka järgi ka hea uurida neid teemasid, mida parasjagu just vaja on või mis puudutavad. /…/ ma olengi harjunud sellega, et märgin seal endal vajalikud kohad ära. (S3)

Kasutuses on kogu aeg see paberkandjal materjal. /.../ Mul on nad ära sildistatud ja ära märgistatud, et nad on kohe olemas seal töökohal – terve hunnik kohe nende aastatega kogunenud. /.../ Jälle kuskil mälus sobran seal ja et seal ajakirjas oli midagi samalaadset ja siis loen jälle läbi ja tuulutan ja värskendan. (S5)

Kui teooria osas tõin kriitilisi vaateid sellele, kuidas tänapäeva sotsiaaltöö suundub aina rohkemate hindamiste ja protseduurireeglite poole (Jordan 2004, Lymbery 2001) ning on mõjutatud siduserialade juhtivate diskursuste (Strömpl 2012b:52) poolt, siis intervjuudest jäi kõlama sotsiaaltöötajate soov olla laia silmaringiga eri valdkondi ning üldisemat konteksti märkav praktik ning selleks ollakse valmis otsima oma tööks üha uusi tähendusi ja toimimisviise. Mitmekülgse teadmusega sotsiaaltöötajad suudavad siduserialade võimuküsimuse kiuste teha otsuseid, mis on just klientide perspektiivist väärtuslikud ning toetavad nii sotsiaaltöö eetikast lähtudes klientide enesemääramisõigust. Kõige selle juures on nende tegevus kooskõlas ka normatiivsete nõudmistega.

Uurimuses osalejad peavad positiivseks asjaolu, et ajakiri koondab kogu valdkonna olulise info **kontsentreeritult** ühte kohta, seega ei pea sotsiaaltöötaja ise seda erinevatest allikatest otsima ja saab olla kindel, et ajakirja lugedes on ta arengute ja uute suundadega kursis. Infot ja lugemismaterjali on tänaseks ühiskonnas nii palju ja nii nagu eespool mainitud, on olulise väljafiltreerimine aeganõudev protsess ning kergelt võib tekkida tunne, et midagi olulist on jäänud märkamata.

Kui välistada nüüd täna selle ajakirja olemasolu, et mis siis saab. Siis ütleme niimoodi, et ei olegi sellist kohta – mina küll ei tea, kust võiks nii palju korraga nii erinevat informatsiooni omavalitsuste sotsiaaltöötajate lauale tulla. Aga ega ka teistele, nii kooli sotsiaalpedagoogidele või MTÜdele, et kust me siis selle info kätte saame, sest tegelikult see info, mida koondab ajakiri, see info asub ju väga erinevates allikates. (K2)

Oluliseks lisaväärtuseks peavad praktikud seda, et ajakiri koondab ka sotsiaalvaldkonnas toimuvad **sündmused ja koolitused** ühte kohta. See võimaldab varakult asjakohased üritused muidu tihedasse ajakavva sisse planeerida ning sotsiaaltöötajatele sobilike koolituste leidmiseks ei pea kulutama oma aega.

> *Varem [enne pandeemiat] oli väga palju neid koolituse teateid ja neid konverentse ja neid eelteateid juba oli seal ajakirjas – vot see oli ka väga hea. Oli planeerimise võimalus. (S2)*

Lisaks mainitakse ajakirja kui **kogemuste vahetamise** platvormi, kus on võimalik eri piirkondade sotsiaaltöötajate tegemiste ja kogemustega kursis olla.

> *Ja äärmiselt oluline tagasiside on ju ka meie oma siseriiklik praktikate tutvustamine, sest see tõmbab esiteks tähelepanu ka omavalitsustele, kus on uut moodi lähenemist /.../ Kuidas me muidu areneksime kui me ainult vaatame seda, mida me ise iga päev teeme. (K2)*

Samal ajal on ajakirjal oluline roll **väljaspool Eestit** tehtava teadustöö ning sotsiaaltöö tutvustamisel. Teiste riikide praktikaga seotud infot ei oskaks uurimuses osalenud sotsiaaltöötajad ise otsida, kuid peavad seda siiski väärtuslikuks teadmiseks, et leida viise, kuidas vaadata oma tööd ning kutseala uue pilguga ning olla osa rahvusvahelisest sotsiaaltöö kogukonnast.

> *Ja ikkagi kõik see innovatiivsus või selline nagu et… kuidas nagu mujal on, kuidas mujal maailmas on. (S4)*

> *Sest ma ei saa kunagi kuskilt ju teada, kuidas Hollandis tehakse /.../, et ma ei oska otsida, kuidas mujal tehakse. (S1)*

Intervjuudest jäi selgelt kõlama, et sotsiaaltöö kompleksne olemus nõuab praktikutelt, et nad end uuemate arengute ning valdkonnas toimuvaga kursis hoiaks: seda peeti oluliseks nii silmaringi laiendamiseks kui oma praktika pidevaks arendamiseks. Sotsiaaltöö keerukust, mitmetähenduslikkust ning lihtsate lahenduste puudumist on toonud esile teooria osas käsitletud autoritest nii Thompson (2000), Börjeson ja Johansson (2014), Blom (2009) kui ka van Ewijk (2018a).

Ühest küljest on soov olla kursis kutsealas toimuvaga seostatav pühendumusega ning sooviga teha oma tööd nendes keerukates oludes võimalikult hästi. Teisalt võib siin näha ka eelkõige sotsiaalmeedia laialdase leviku varjupoolena välja toodud ilmajäämishirmu (ingl *Fear of Missing Out*, FoMO) ehk seda, et tänapäeva inimest saadab pidev hirm selle ees, et midagi olulist jääb märkamata või kogemata (Tandon jt 2021). Võimalik, et infokülluse olukorras on taoline hirm kandunud üle ka tööalasesse konteksti, kus tuntakse, et pädevuse hoidmiseks tuleb

end pidevalt kursis hoida kõigega, mis valdkonnas toimub. Intervjuude põhjal võib oletada, et ajakiri saab sellist ilmajäämishirmu sotsiaaltöötajatel osaliselt leevendada.

Intervjuudest selgub, et ajakirja nähakse ka justkui sillana sotsiaaltöö **teaduse ja praktika vahel**. See aitab praktikutel kursis olla teaduse uuemate suundadega, kuid ka teadusmaailmas tegutsevatel ja/või sotsiaaltöö õpetamisega seotud inimestel on võimalik ajakirjast saada infot selle kohta, milliste teemadega seisavad praktikud silmitsi. Nagu selgub töö teooria osast, pole liigne teaduse ja praktika vastandamine sotisaaltöös tegelikkuses vajalik ning pigem tulekski leida võimalus neid senisest enam lähendada (Sheppard jt 2000, Strömpl 2015, Strömpl jt 2017, Taylor ja White 2006). Vaid teadusajakirjades avaldatud uurimustulemused ei pruugi aga jõuda praktikuteni ning nii võibki teadustöö igapäevapraktikast kaugeneda (Strömpl jt 2017), ajakiri on üks võimalus see praktikutele lähemale tuua.

> *Ta on natuke ka reality check, et millest kirjutatakse, millest praktikud räägivad. Kas me peaksime [sotsiaaltöö õppesse] mingi teema sisse tooma, äkki mingi teema pole enam aktuaalne. (K4)*
>
> *Sest kust me muidu teaksime, et üks või teine teema on käsitletud [teadustöödes, lõputöödes] kui me just Google'st ei otsi mingil hetkel neid. /…/ Ka üldisemalt, kui riigis on läbi viidud mingi uurimus, siis oleks väga hea, kui me saaks mingi kokkuvõtva artikli, sest seda pikka uurimust ei ole aega lugeda. (K2)*
>
> *Kui igapäevaselt teed oma erialast tööd siis väga ei jõua neid lõputöösid lugeda, ei jõua ka iga päev surfata siis erinevates teadusartiklite andmebaasides, et otsida siis üles, mis need uued trendid on. (K3)*

Teadustööga tegelevatele inimestele on oluline võimalus saada oma tegevusele kõlapinda, mida võimaldab ajakirja **eelretsenseeritud artiklite** rubriik. Siiski nenditakse, et teadlastele on praegune Eesti Teadusinfosüsteemi klassifikaatori 1.3 tase liialt madal.

> *Ütleme nii, et teadusmaailm saab temast ikkagi ka kasu, sest ta ikkagi võimaldab publitseerimist, mis siis, et publitseerimise number pole edetabelis kõige kõrgem, aga ikkagi midagi enamat kui mitte-eelretsenseeritud versioon. Parem ikka kui mitte midagi. (K4)*

Eestikeelne ajakiri **rikastab ka erialakeelt**. Teiste riikide kogemustest ning väliskirjandusest tuleb sisse erinevaid termineid, millele pole lihtne ühest eestikeelset vastet leida, kuid ajakiri saab siin olla suunanäitaja, hoides mingite terminite kasutamisel selget loogikat ning nii kanduvad sobivad tõlked ka kõnekeelde üle.

> *Annab ka pidepunkti – et näe,* empowerment *on niimoodi tõlgitud, ma ei pea ise hakkama nuputama või eesti-inglise segakeeles rääkima. (K4)*

Võib öelda, et ajakiri täidab sotsiaaltöötajate jaoks mitmeid eri funktsioone: õpingute ajal kasutatakse seda eestikeelse õppematerjalina; sotsiaalvaldkonnas töötades kogutakse sealt uusi

mõtteid ja ideid oma igapäevatööks; ajakiri avardab lugeja silmaringi ja jagab infot nii uute riiklike meetmete kui ka erinevate valdkonna sündmuste kohta. Samas võimaldab ajakiri eri piirkondade ning välisriikide sotsiaaltöötajatel ja sotsiaaltöö uurijatel omavahel kogemusi vahetada. Lisaks on tähtis välja tuua, et ajakiri on sillaks teaduse ja praktika vahel ning toetab erialase eesti keele arengut. Oluliseks peetakse, et valdkonna info on leitav kontsentreeritult ühest kohast ning lugejana saab kindel olla, et ollakse olulisemaga kursis. Selleks, et kogu teavet hallata, tehakse ajakirja ka märkmeid, et vajaminev oleks hiljem kiiresti leitav.

3.3. Ajakiri on „*kinnistunud professionaalsesse eneseteadvusesse*"

Sotsiaaltöötajaks kujunemise juures omab olulist rolli professionaalse identiteedi omaksvõtt. Siiski on identiteedi kujunemine pidev protsess, millega tegeletakse nii kollektiivselt kutseala sees, kui ka individuaalselt. Sotsiaaltöötaja identiteeti kujundava professionaalse sotsialiseerumisprotessi üks osa Eestis on sagedasti ka ajakirja Sotsiaaltöö lugejaskonnaga liitumine.

Sotsiaaltöö iseloomust ja muutuvatest oludest lähtuvalt ei piisa intervjuude põhjal vaid erialase hariduse omandamisest, et teha oma tööd hästi – lisaks on vaja end pidevalt täiendada ning kursis olla uute suundumustega, et püsida sotsiaaltöötajana heas vormis ning pakkuda klientidele tuge parima hetkel olemasoleva teadmise alusel. Nii nentis ka Wilken (2016a), et mingis mõttes peavad sotsiaaltöötajad lausa iga päev looma oma praktika uuesti. Sotsiaaltöö ajakiri on üks viis koolituste kõrval end **erialaselt pidevalt täiendada**. Ajakiri aitab luua Sheppardi jt (2000) sõnastatud protsessiteadmisi sotsiaaltöös ning kujuneda refleksiivseks praktikuks.

> S*ee sotsiaaltöö eriala on ju kolme aastaga omandatav, et need loengud, nad ei ole nii eriti põhjalikud, nad ikkagi jäävad siukseks pinnapealseteks /.../ sotsiaaltöö – see on… iga päev on ta erinev ja iga päev on midagi uut juurde õppida. (S5)*
>
> *Kui sind ikkagi see valdkond huvitab, siis see on möödapääsmatu – sa pead nende asjadega kursis olema. Et vastasel juhul sa jääd nagu rongist maha ja sa ei saa ka olla hea klienditeenindaja kui sa ei tea neid asju, mis hetkel ilmas toimuvad. (S4)*

Võib öelda, et ajakirja lugemine toetab sotsiaaltöötajate **professionaalset identiteeti**, hoiab ja kujundab seda. Ühtlasi aitab see professiooni esindajatel oma kutseala olemust mõtestada – ajakiri peegeldab asjaolu, et sotsiaaltöö on enamat kui etteantud juhistele tuginev humaanne abistamistöö.

Minu jaoks nagu oluline minna nagu kaugemale või üle sellest, et sotsiaaltöö on abistamistegevus. Me kipume jääma sellesse kinni – sotsiaaltöö on abistamistegevus, punkt. (K1)

Üheks oluliseks ajakirja rolliks on ka eri piirkondade ning asutuste sotsiaaltöötajate **ühtekuuluvustunde** tekitamine ja hoidmine. Intervjuude põhjal saab kinnitust, et sotsiaaltöötajatele on tähtis määratleda end sotsiaaltöö professiooni esindajana. Kuuluvustunde tähtsus selgus lastekaitsetöötajate näitel ka Bychkova (2021) magistritööst, kus rõhutati, et see aitab toime tulla keeruliste olukordadega ning tekitab tugeva „seljataguse", millele toetuda ebakindlates tööolukordades. Lihtsa (2018) magistriuurimuse tulemused näitavad, et maaomavalitsuse sotsiaaltöötajad tunnevad samuti suurt vajadust kolleegi järele, kellega muresid ja rööme jagada.

Ja siis kui sa mõtled selle Eesti peale. Kui kõik on nii hajali ka, siis see on midagi, mis kergelt nagu ühendab ka kogu seda sektorit. Aeg-ajalt loetakse samu asju ja diskussiooni teemad sealt. Minu arust on see sotsiaaltöö, kuna ta on… ta ei ole nii hierarhiline süsteem organisatsiooni mõttes, siis ta vajab selliseid ühetaolisi infoedastusplatvorme, mis on usaldusväärsed. Ja seda see Sotsiaaltöö annab. (K5)

jaa noh see on täiesti… ma arvan vältimatult oluline, selleks et sellist professionaalset identiteeti luua, professiooni kujundada. Et tal on ikkagi selline, kuidas ma ütlen – professionaalide kogukonda nii-öelda ühendav roll, ma näen/…/ Et jah, ma arvan, et eesti sotsiaaltöö oleks oluliselt vaesem professioonina kui ei oleks ajakirja. (K4)

Igaüks siin riigis ajab natuke oma asja /…/ et kõik on nagu üksteisest hästi kaugel. Et võib-olla see ajakiri ongi kõige suurem siduja praegu… kus nagu erinevad valdkonnad kuskile kohta kokku jooksevad ja samas tuleb mulle see ajakiri kirjakasti koju kätte. (S1)

Selg (2012) on välja toonud, et erinevalt mitmest teisest professioonist ei ole sotsiaaltööl oma kindlat tegutsemispaika ning see on üks põhjusi, miks ühtsete erialateadmiste ja -väärtuste kujunemine on teistest professioonidest keerulisem. Samas on Banks (2012) öelnud, et just ühised väärtused ongi see, mis seob sotsiaaltöö professiooni tervikuks.

Intervjuudest selgub, et ajakirja lugemine annab võimaluse **reflekteerida** oma tööd ning refleksiivselt hinnata sotsiaaltöö sekkumiste mõju ühiskonna erinevatele gruppidele. Kui sotsiaaltöötajal puudub võimalus või soov osaleda supervisioonis või muul viisil struktureeritult oma igapäevatööd peegeldada, siis on ajakirja lugemine hetk, millal need protsessid võivad käivituda, sest ajakiri võib tuua teemad, millele muidu ei mõeldaks, tähelepanu orbiiti. Sotsiaaltöös peetakse reflekteerimist (Blom 2009) üldiselt möödapääsmatuks hea praktika osaks, praktikas ei ole refleksioon enamasti aga eraldiseisev lõik tööprotsessis, vaid põimunud klienditööga.

Ja selline pidev enesefleksioon, et milline olen mina sotsiaaltöötajana ja mis on need teadmised ja oskused, mida ma võiks teada /.../ Et teen oma sellist lihtsalt igapäevatööd, siis ma ei mõtle nendele teemadele ja mul pole aega, ma ei oska ka sellist infot otsida. Aga tuleb mul see ajakiri ja mul on kõik seal koos. (S4)

Ajakirjas kajastatud teemad ja artiklid pakuvad kolleegide seas võimaluse **arutleda** erialaste teemade üle laiemalt, kuid annab ka kinnitust teatud töömeetodite või lähenemiste sobivuse kohta ning aitab jõuda üksmeelele, kuidas teatud asjaolusid või olukordi käsitleda.

Vallavalitsuse lauale see ajakiri ilmub, siis ma tean, et see on see koht, et ahaa, värske number, et hakkame lugema. Loeme kõik seal kohvi kõrvale või mis iganes, tekib arutelu ja kõik see muu. (K2)

Et noh kui keegi meist on lugenud mõnda artiklit või seda Sotsiaaltööd sirvinud, siis me ikka, et näed, seal nagu kirjutati nii. /.../ ükskord oli siis mingit artiklit lugenud just sealt Sotsiaaltööst ja siis tema nagu ütles ka meile, et seal oli niiviisi kirjas, eksole, ja me .... me saime, ütleme nii, et me saime ikkagi ühtemoodi aru, et seda teatud teemat... peakski niiviisi sellele lähenema nagu ka Sotsiaaltöös oli kirjeldatud. (S2)

Intervjueeritavad teadvustavad, et hea sotsiaaltöötaja tegeleb ka **enesehoiuga** ning mõtleb sellele, et vaid nii suudab ta ka kliente aidata nende heaolu parandamisel. See on kooskõlas sotsiaaltöö eetikaga, mille järgi saab pädevat ja eetilist sotsiaaltööd teha vaid siis kui hoida ka oma isiklikku ja professionaalset tervist (NASW 2021). Ajakiri on spetsialistile ühes võimaluseks saada tuge oma vaimsele tervisele.

Ajakirja olemasolu tagab lugejatele **ühise infovälja** ning lugedes teavad sotsiaaltöötajad, mis on parasjagu Eestis aktuaalsed teemad, millega sotsiaaltöö laiemalt tegeleb. See on eriti oluline olukorras, kus sotsiaaltöötajad töötavad väga erinevates süsteemides ning samal ajal on kasutusel mitmeid eri arusaamu ja toimimisviise, kuidas teha sotsiaaltööd (Selg 2012). Ühise inforuumi loomine oli ka üheks ajakirja loomise eesmärgiks 1997. aastal (Raudsoo 2018).

Et minu jaoks on oluline see, et oleks sotsiaaltöö erialal selline noh ütleme siis üks häälekandja, kus ka jagatakse seda head kogemust ja erinevaid praktikaid üle Eesti. Et elu on näidanud, et seda liiga palju ei ole. Et inimesed kipuvad ikkagi suhtlema üsna piiratult. (K5)

Kuigi ajakirja annavad välja Tervise Arengu Instituut ning sotsiaalministeerium, siis pole see intervjueeritute hinnangul kujunenud pelgalt riigi häälekandjaks, vaid pigem mitmeid erinevaid arvamusi edasi andvaks **usaldusväärseks** allikaks, millele toetudes saavad sotsiaaltöötajad kinnitust, et nende tehtav töö on väärtuslik ja vajalik.

Kolleegiumi valik [teemade osas] on midagi, kus ei tahetagi mõjutada, vaid tahetakse pigem tekitada diskussiooni. (K5)

See on professioonile ju niivõrd iseloomulik, et on üldse selline võimalus, kus sul on kompaktselt ja usaldusväärne – mis on hästi tähtis, et just usaldusväärne info ja üle Eesti ja ka piiriüleselt on koos. (S4)

Uurimuses osalejad toovad välja, et ajakirjal on lisaks veel Eesti sotsiaaltöö **ajaloo talletamise** funktsioon. Ka McKenzie ja Nash (2008) on rõhutanud, et erialaajakiri on kutseala arengu ja oluliste teemade ajalooline dokumenteerija. See funktsioon võib kõlada teoreetiliselt ning esmalt tundub, et ajaloo kohta käiv info on huvipakkuv eelkõige teadlastele, kuid intervjuudest selgus, et ajalooline ülevaade aitab hoida ka pikaaegselt valdkonnas töötanud sotsiaaltöötajatel positiivset suhtumist oma töösse – olles kursis arengutega ning omades ajakirja vahendusel ülevaadet aastate jooksul toimunud muutustest, saab nentida, et hoolekandes on toimunud positiivsed arengud, mida igapäevatööd tehes ei pruugi märgata.

Mis on selle ajaga muutunud üleüldse selles sotsiaaltöös – et noh hea võrrelda. (*S5)*

See teadmine ka, et sa näed, kuidas ikkagi… küll nagu lapsesammudel, aga lähevad need asjad ikkagi natukene paremaks sotsiaalhoolekandes ka. Võib-olla see annab ka kindlustunde, parema tunde. Et ei ole see, mis oli 20 aastat tagasi. Et kõik asjad liiguvad paremuse poole, et võib-olla kui min vana olen, siis on juba vapsee hästi kõik. Et natuke nagu hoiab seda optimismi ka üleval. Et muidu see sotsiaaltöötaja elukutse on ju… ega asjata ei superviseerita… (S4)

Ajakiri ja selle järjepidevus aitab hoida pildis ka sotsiaaltöö **sotsiaalset missiooni** ning eesmärki saavutada sotsiaalne õiglus ja võrdsed võimalused ühiskonnas ehk nagu Selg (2012) sõnastab: „aidata muuta inimeste elu ühiskonnas paremaks".

Ja seda, et sotsiaaltöötaja on selline muutuse agent ühiskonnas, see on kogu ühiskonna kujundamine, et see peaks kogu aeg läbivalt olema. (K1)

Kuigi teooria osas kirjeldasin, et sotsiaaltöös kasutatakse üha rohkem erinevaid instrumente ning standardeid (Jordan 2004), siis intervjuudest ilmneb, et sotsiaaltöötajad on oma igapäevases töös siiski pigem **autonoomsed** ning üldiselt nad hindavad võimalust otsustada ise oma tööprotsesside üle. Kuigi mõnikord avaldavad nad soovi rohkemate instrumentide ja standardite järele, mida töös kasutada, siis jääb vestlustest mulje, et tegelikult vajavad nad just võimalust diskuteerida ametialaste otsustusprotsesside üle, värskeid mõtteid, millele toetudes tööd paremini teha ning eetilisi dilemmasid lahendada ja võimalust pidevaks enesearenguks. Nad soovivad saada osa teiste refleksioonist oma tööle. Sellise tööalase diskussiooni üheks ülalhoidjaks võib pidada Sotsiaaltöö ajakirja.

Ja arvestades, et sotsiaaltöös kogu aeg juhtub midagi ja kogu aeg tuleb ka… ütleme sellist uut informatsiooni, mis aitab seda tänast tööd ümbermõtestada ja paremini teha, sellistel hetkedel on väga hea, kui on olemas koht, kust ma saaksin toimuva kohta … mis üldse selles valdkonnas toimub, et ma saaksin ühest kohast, sest olgem ausad, 79 omavalitsust on üksteisest ikkagi noh… ütleme ikkagi sellisest üldisest koordineeritusest

on nad ikkagi suhteliselt eemal. Nad on iseseisvad ja igas KOVis tehakse seda tööd natuke omamoodi. (K2)

Banks (2012) toob sotsiaaltöö eetikast rääkides samuti välja, et reeglite koostamise asemel tuleks julgustada sotsiaaltöötajaid kriitiliselt mõtlema, reflekteerima ja olema refleksiivne.

Kui sotsiaaltöö korraldusega seotud informatsiooni on võimalik eestikeelsena leida mingil kujul ka teistest allikatest, siis just sotsiaaltöötaja professionaalse identiteedi ning sotsiaaltöötaja enesearengu teemalised artiklid on need, mida pole võimalik leida eesti keeles mujalt. **Sotsiaaltöö professiooni arengu** seisukohalt peetakse sellised arutelusid aga hädavajalikuks.

Aga mida ma näen, mille järele vajadus on, on see sotsiaaltöö enda mõtestamine, sotsiaaltöö konstrueerimine. /…/ see sotsiaaltöö enda mõtestamine on sotsiaaltöötajaks kujunemise juures niivõrd oluline. (K1)

Intervjuudes tuli ka jutuks, et võimalus ajakirjale **kaastöid** kirjutada on samuti oluline, seda kasutatakse, et näidata oma motiveeritust kaasa mõelda sotsiaaltöö teemadel, end väljendada ja anda oma panus. Ajakiri annab platvormi, kus oma kutseala inimeste ringis mõtteid vahetada.

Kuna ajakiri on olnud pikalt üks osa Eesti sotsiaaltööst, siis on intervjueeritavatel raske ette kujutada, et ajakirja ei eksisteeriks – ajakirja lugemine on kinnistunud nende professionaalsesse identiteeti ning seda peetakse üheks oluliseks **sotsiaaltöö professiooni osaks Eestis**. Seega on Eestis üheks sotsiaaltöötaja identiteedi kujunemise ja arendamise allikaks Evettsi (2013) loetletud erialase hariduse, koolituste, erialaühingu, jagatud töökultuuri ning ühiste kogemuste ja väärtuste kõrval ka ajakiri Sotisaaltöö. Nii nagu van Ewijk (2018a) tõdes, on professionaliseerumine lõputu protsess ning ajakiri on seejuures sotsiaaltöötajatele hea võimalus tegeleda pidevalt isikliku ja kollektiivse arenguga. Ajakiri aitab kutseala arendada ja võimestada just selle seest, mitte väljastpoolt tuleneva mehhanismina.

Ma arvan, et ajakiri on ikkagi hästi selgelt kinnit... nagu kinnistunud professionaalsesse eneseteadvusesse. (K4)

Ma ei kujuta ette siis ikkagi või noh nagu sotsiaaltöö professiooni ilma ajakirjata. See on väljund. Sest kui seda väljundit ei oleks, siis toimetaks ju iga spetsialist omaette. (S4)

Me ei saa rääkida professioonist kui meil ei olekski erialaajakirja. See oleks jabur natukene. (K1)

Suures pildis on tegelikult üliioluline, et sotsiaaltöö praktikaid ja arengut kajastav ajakiri on üldse olemas. (K3)

Tylor ja White (2006) näevad, et sotsiaaltöö haridus peab formaalsete teadmiste edasiandmise kõrval senisest rohkem andma just oskuse kriitiliselt analüüsida, et õppijad suudaksid tulevikus toime tulla praktikas ette tuleva ebakindlusega. Intervjuudest võib järeldada, et sarnast rolli

eeldatakse ka Sotsiaaltöö ajakirjalt. Ajakiri on seega erialahariduse kõrval üheks aluseks, millele toetuda, et Eesti sotsiaaltöötajad oleks laiapõhjaliste teadmistega kriitiliselt ja iseseisvalt mõtlevad uurimismeelsed professionaalid, kes tunnevad end olenemata töö määramatust ning komplekssest iseloomust ka ühtse professioonina võrdsena teiste kutsealade kõrval.

> *Ja mida meie püüame anda, on palju üldisem vaade – valmisolek. Ja selles võib-olla tasuks ka rohkem kirjutada, et see sotsiaaltöö nii-öelda kunsti aspekt. Et sul on alusteadmised, aga see siiski on kunst selles konkreetses ajas selle konkreetse inimesega leida toimivad lahendused. (K1)*

Nii intervjuudest kui viimase aja kirjutistest (Sirotkina ja Mitendorf 2021, Wilken ja van Ewijk 2016a) selgub, et Eesti sotsiaaltöös soovitakse üha rohkem rõhutada just sotsiaaltöötaja sarnaseid jooni kunstnikuga, kellel on vajalik omandada küll erinevaid teadmisi ja oskusi, kuid vaid siis, kui ta kombineerib neid oma loomuomaduste ja kogemustega, on tal võimalik aja jooksul omandada meisterlikkus.

3.4. Sotsiaaltöö kuvand ühiskonnas

Sotsiaaltöö mitmetähenduslikkus teeb kutseala keerukaks, huvitavaks, kuid ka raskesti hoomatavaks. Tihti ei suuda sotsiaaltöötajad lihtsalt ning üheti mõistetavalt seletada, millega sotsiaaltöö tegeleb ja nii on raske kujundada ühiskonnas kuvandit, mis vastaks sotsiaaltöö tegelikule olemusele.

Intervjuus osalejad tunnevad, et **laiatarbe meedia** ei kajasta piisavalt neile huvitavaid teemasid, ega ka erinevaid vaatenurki sotsiaaltööst ning üldiselt jääbki sealne kajastus väga ühekülgseks ning negatiivseks. Kindlasti on meedial suur võim ühiskonnas levinud hoiakute kujundamises ning ajakirjanikel on võimalus otsustada selle üle, milliseid teemad on olulised ning millises vormis neid edastatakse (McQuail 2003), kuid professionaalsetelt ajakirjanikelt eeldatakse seejuures alati ka ajakirjanduseetika koodeksi järgimist. Sotsiaaltööst avalikult meedias rääkimist peavad intervjueeritavad siiski keeruliseks, kuna juhtumite detailide avalikustamine võib kahjustada osalisi ning sotsiaaltöötajad rõhutavad siin tihti konfidentsiaalsuse kohustusele.

> *… , et millised kokkupuuted on nagu teistel lastekaitsetöötajatel olnud seoses meediaga. Me ei tohi ju neid intervjuusid või kommentaare niisama lihtsalt anda. Selleks peab olema ikkagi põhjalik ettevalmistus. Sest nii võime liiga teha nii nendele puudutatud isikutele kui iseendale ja see on hästi hell teema muidugi. (S5)*

> *Et ega sotsiaaltöötajad ega lastekaitsjad /…/, et nende elukutsete esindajad, ega nad naljalt sõna ei võta meedias, sest nad lihtsalt killitakse ära sõna otseses mõttes. Ja lõpuks ei olegi kedagi, kes sõna võtaks. Kes siis nagu kaitseks seda valdkonda. (S4)*

Samas ei soovitata sotsiaaltöötajatel meedia päringutele vastamisest keelduda, kuna suure tõenäosusega ilmub lugu ikkagi, lihtsalt ilma sotsiaaltöötaja asjatundliku kommentaarita (Vaga ja Roost 2021a). Vaga ja Roost (2021b) toovad ka välja, et ametnik peab arvestama, et tema ametiülesannete täitmise vastu on avalik huvi ning seetõttu peab ta taluma rohkem kriitikat kui tavakodanik. Nii tuleb leida viise, kuidas konfidentsiaalsuskohustusest hoolimata lugu kommenteerida.

Sotsiaaltöötajad tunnevadki, et üldiselt **ei mõisteta** kutsealast väljaspool sotsiaaltöö olemust liialt hästi: seda peegeldavad meediakajastused, kuid mõnikord ka sotsiaaltöötajate juhtide ja teistelt erialadelt kolleegide hoiakud, samas ka perekonna ja lähedaste vähene huvi tehtava töö vastu. Seega tajutakse, et oma tööd peab pidevalt õigustama ja põhjendama selle vajalikkust. Ka Selg (2012) on toonud välja, et ühiskonnas puudub sotsiaaltööst ühtne arusaam. Ajakiri saab anda jõudu, et selles olukorras vastu pidada ja meeldetuletust, et neid, kes sotsiaaltööd väärtustavad, on teisigi. Kui teooriast selgub, et professionaalsusega käib kaasas üldsuse usaldus, mis põhineb uskumusel, et mingi ala spetsialist kasutab oma teadmisi ja oskusi just kliendi huvides (Freidson 2001), siis võib intervjueeritavate kirjeldustest järeldada, et sotsiaaltöö pole ühiskonnas tunnustatud professiooni staatust ning sotsiaaltöötajate ametialaseid otsuseid seatakse pigem kahtluse alla kui usaldatakse.

> *Tähendab, sellega on seotud väga palju negatiivset, eksju. Et lastekaitsetöötajaid ju sildistatakse, eksju, et tänu nende tööle. Et tegelikult nad ju ei süvene ega tea selle põhjalikkusest mitte midagi. Aga noh – inimesel on ju lihtsam kohe silt külge panna kui süveneda. (S5)*

> *Eriti sellistes organisatsioonides, kus on üks sotsiaaltöötaja või üks sotsiaalpedagoog ja väga palju muud kollektiivi. Et seal on selliseid põhimõttelisi konflikte, vääritimõistmisi – sotsiaaltöö mittemõistmisi, eksju. (K1)*

Uurimuses osalenud sotsiaaltöötajad usuvad, et inimesed, kellel puudub teadlik kokkupuude sotsiaaltööga, loovad oma kuvandi sotsiaaltööst meedias kajastatud juhtumite põhjal ning see on nende silmis moonutatud ja muudab sotsiaaltöö tegemise omakorda raskemaks.

> *Et kui meediasse jõuavad need juhtumipõhised lood, kus kuskil on midagi juhtunud ja mingi tädi on seal olnud, kes teab kui kaua üksinda või kapi taga ja kõik siuksed, et ma saan aru, see kutsub lugema ja see on põnev, eksju. Aga see kujundabki selle üleüldise arvamuse sellest sotsiaaltööst. (S4)*

Samal ajal peetakse oluliseks lahata ka spetsialistide ringis neid olukordi, kus tõepoolest sotisaaltöö sekkumine (või ebapiisav abi) on **tekitanud pigem kahju** kui kasu. Neid teemasid, mida kajastatakse laiatarbemeedias skandaalselt, saab Sotsiaaltöös adekvaatselt analüüsida ja

kommenteerida. Intervjuudest selgub, et keerulistele skandaalidele tuleb professiooni esindajatel endil ka otsa vaadata, mitte neid maha vaikida.

> *Et kui nüüd Sotsiaaltöö ajakirjas eksju ilmub artikkel, mis võtab seisukoha, et näiteks ka mingisugused protsessid seal olid valed, nii sotsiaaltöötajate poolt oli valesti läinud, aga ka ajakirjanduse käsitluse poolt, et siis tegelikult suunab ja kujundab eksju seda sotsiaaltööd, mis on ka ülioluline. (K1)*

Intervjuude põhjal nähakse vajadust selle järele, et sotsiaalvaldkonna inimestel ise senisest rohkem pingutaksid oma **kutseala laiema tutvustamise ja kuvandi muutmise** nimel. Uurimuses osalejad näevad, et neil, kes pole sotsiaaltööga kokku puutunud, kujunebki kuvand pigem meedias kajastatud lugude põhjal, samas kui neile, kellel on isiklik kogemus, on oluline, milline on olnud kontakt just selle inimesega, kellega ta sotsiaaltöö kontekstis kõige rohkem vahetult kokku puutub.

> *Ja kui ütleme et see hooldustöötajast jääb kliendile halb mulje, ta läheb sealt hooldusasutusest välja ja külastavad teda lähedased, siis see mõjutab väga palju, kuidas nüüd see klient… kui ta nüüd ära läheb, räägib sellest hooldustöö kvaliteedist ja kõigest, Ja see mõjutab omakorda sotsiaaltöö kuvandit. (S4)*

Selge kuvandi puudumise ühe põhjusena võibki näha asjaolu, et üldist koordineeritust on sotsiaaltöös pigem vähe ning tööviisid on erinevates kontekstides ja piirkondades erinevad. Ka Morris (2007) rõhutab, et sotsiaaltööst on avalikkusel ambivalentne arusaam ning selle suhtes pigem negatiivne hoiak, Askeland ja Payne (2005) toovad esile, et erinevatel osapooltel ongi sotsiaaltööle oma vaatepunktist lähtuvalt erinev vaade. Samas on näiteks Strömpl (2012b) välja toonud, et Eesti sotsiaaltöötajad ei suuda ka ise selgelt määratleda, mis on sotsiaaltöö ning millised ülesandeid see ühiskonnas täidab, kuid seob selle hoopis sotsiaaltöötaja professionaalsuse ja kutseala eripäraga, kuna sotsiaaltöös puuduvad selged valmis lahenduskäigud ning pidevalt tuleb seista silmitsi määramatusega.

> *Probleem on ju tegelikult selles, et ega noh see sotsiaaltöötajate hääl väljapoole väga ei kõla ja küllap seal on erinevaid põhjuseid, aga üks neist on kindlasti, et ollakse üsna hajali. (K5)*

> *Et kui ühe organisatsiooni sees on mitu traditsiooni, kuidas asju tehakse. Siis nad jäävad üksi oma selliste eetiliste põhimõtete või piiridega ja kui nendest noh teised mingisugused teised osapooled nagu rajult üle sõidavad. (K1)*

Van Ewijk (2018b) näeb, et Sotsiaaltöö kui segatüüpi ajakirja (põimunud on informatiivne, praktiline ja teoreetiline materjal) üks eesmärk ongi kutseala võimestamine. Samas on selge, et ajakiri ei saa täita neid rolle, mis on tegelikult pandud teistele organisatsioonidele nagu

kutseorganisatsioon, sotisaalministeerium või kõrgkoolid – küll saab ajakiri neid oma tegevusega toetada.

> *Aga siin ajakirjas päris see poleks vist õige, et sotsiaaltöö ajakiri oleks see lipulaev, kes peaks inimeste hoiakutega tegelema. (S4)*

Seega tuleb sotsiaaltöö **kuvandiga tegeledes** mõelda meediast kui koostööpartnerist (Vaga ja Roost 2021a) ning mõista ka seda, et kuvandi loomisel pole olulised vaid ametnike hoiakud, vaid ka tugiisikute, hooldajate jt valdkonna töötajate omad. Intervjuudest selgub, et sotsiaaltöö kuvandiga tuleks senisest enam teadlikult tegeleda.

> *Aga minu arvates peaks ka see valdkond olema atraktiivsem. Et see ei ole ainult vaeste ja kehvikute ala, eksju. Et selles valdkonnas saab ju palju ära teha... palju tutvustada... sellest rohkem rääkida… ja kui rohkem rääkida siis ta saab ehk ka ükspäev Toompeal rohkem kõlapinda ja rahastust. (S1)*

> *Seda reklaamib Tanel Padar... seda elukestvat õpet. /…/ Et tegelikult miks ei võiks sotsiaalvaldkonda või üldse kogu seda valdkonda... kohe teadlikult keegi tegelebki sellise asjaga, et nagu positiivse kuvandi loomine. Sest noh, võta lahti lastekaitse, erihoolekanne, sotsiaaltöö... ikka on see kuvand sellise negatiivse maiguga. (S4)*

Kuigi nenditakse, et see pole ajakirja otsene funktsioon, siis aitab ajakiri kaasa teatud kindlustunde tekkimisele, et sotsiaaltöö on ühiskonnas tähtis isegi kui üldine foon laiatarbemeedias on pigem halvustav ning seal sotsiaaltöötajad oma näo ja nimega esineda ei soovi. Ajakiri on koht, kus selleks on siiski võimalus. Ka näiteks Briti sotsiaaltöö ajakirja ühe eesmärgina on Shaw kaasautoritega (2016) välja toonud selle, et sotsiaaltööd võetaks professiooni ning akadeemilise distsipliinina tõsiselt.

3.5. Ajakiri kui sotsiaaltöö „kaubamärk”

Järgnevalt annan ülevaate sellest, millisena nägid uurimuses osalejad ajakirja sihtrühma ehk seda, kellele peaks ajakiri olema suunatud. Selle põhjal võib teha järeldusi, millist rolli nähakse ajakirjal sotsiaaltöö tutvustamisel.

Intervjueeritavad on märganud, et tegelikult püüab ajakiri praegu kõnetada just laiemat sotsiaalvaldkonna töötajate sihtrühma. Ajakirja pigem laia sihtrühma võib pidada selle nõrgaks küljeks – võib juhtuda, et on numbreid, mis mingit osa lugejat tervikuna ei kõnetagi. Samas nendivad uurimuses osalejad, et Eesti suuruses riigis pole liialt kitsa sihtgrupiga ajakirja tegemine mõttekas, kuna lugejaskond jääb liialt väikeseks. Teisalt võib laia teemade ringi pidada just ajakirja tugevuseks: otsides ja lugedes mingi kindla valdkonna käsitlust, võib lugeja juhuslikult jääda lugema ka teisi artikleid ning nii oma silmaringi laiendada. Sotsiaaltöös on

paratamatult erinevad teemad omavahel läbipõimunud ning silmaringi laiendamisest võib tulla ka otsene tööalane kasu.

Arutledes selle üle, kellele võiks ajakiri olla mõeldud, on intervjueeritvad pigem arvamusel, et **sihtrühm peaks olema isegi laiem** kui vaid sotsiaalvaldkonna töötajad – seda võiksid lugeda ka kõik sotsiaaltööga kokkupuutuvate elualade esindajad. Samas peab ajakirjas alles jääma spetsialisti tasand – ajakirja roll ei ole kõnetada igat Eesti inimest nagu see võib olla päevalehtede puhul. Siit võib märgata soovi tutvustada ajakirja kaudu sotsiaaltööd ning selle eripära oma koostööpartnerite ning siduserialade esindajate seas. Soovitaksegi, et kutsealast väljaspool mõistetaks kui kompleksne ja sisukas on sotsiaaltöö.

> *Aga tänaseks ma saan aru, et tegelikult kui ma vaatan neid... seda artikli sisu või ka ministeeriumis on see ajakiri olulisel kohal, siis see on laiem, ehk siis mina ikkagi määratleks sellist tervet sotsiaalvaldkonda või kes siis puutub sotsiaalvaldkonnaga kokku – politsei ka võib-olla mõni hetk võib olla töö sisu mõttes hoopis sotsiaaltöötaja. Et siis selline sotsiaalvaldkonna selline erialane sotsiaalvaldkonna spetsialist siis laiemalt ja siis need erinevad nii-öelda koostööpartnerid, keda ka peabki huvitama – mis ongi nagu põnev, sest need teemad on ikkagi ju… ikkagi kui me võtame sotsiaaltöö siis me räägime inimestest, et jah, laiemalt nagu sotsiaalvaldkond. (K3)*
>
> *Aga iseenesest võiks ta ka nii-öelda kõlvata ka neile, kes siis selle teemaga noh mingis aspektis nagu kokku puutuvad – kas mingid otsustajad või minugi poolest ka mingid ajakirjanikud, et mingeid teemasid laiemalt kajastada. (K5)*

Strömpl (2012b) toob samas õiguskaitsetöötajate ja pedagoogide jutustustele tuginedes välja, et sotsiaaltööst vanemate professioonide esindajad nagu arstid, prokurörid ja õpetajad tõmbavad selged piirid, kus läheb nende vastutus ning mis jääb nende tööülesannete seast välja. Seega pole nad valmis võtma teatud situatsioonides sotsiaaltöötaja rolli. Samuti jääb jutustuste põhjal mulje, et neil on kindel arusaam, millised on sotsiaaltöötajate ülesanded ja kuidas neid ülesandeid peaks täitma (Strömpl 2012b). Seega võib oletada, et üldiselt ei näe nad vajadust end sotsiaaltöö olemusega senisest enam kurssi viia, kuigi sotsiaaltöötajad justkui ootavad neilt seda.

Tulles tagasi ajakirja tänase sihtrühma juurde, kelleks on sotsiaalvaldkonna töötajad, nähakse, et ajakirjal on nende jaoks välja kujunenud oma kindel roll. Ajakirja endine kolleegiumi liige Paljak (2018) võrdles ajakirja majakaga, mis aitab sotsiaalvaldkonnas õiget suunda hoida, ühest intervjuust jäi kõlama mõte ajakirjast kui lipust, mis sümboliseerib sotsiaaltöö kogukonda. Huvitaval kombel on erialaajakirja omamoodi professiooni sümboliks (ingl *badge*) nimetanud ka Briti sotsiaaltöö ajakirja kunagine toimetaja (Shaw jt 2016).

Ükskõik kui põhjalikult sa ajakirja loed, ükskõik mida sa sellest arvad ja kas leiad igas numbris lugemist või mitte – ta on olemas, ta paistab silma. Ta on umbes nagu lipp. Sotsiaaltöö kogukonna lipp või nagu sümbol. (K4)

Seega kui kutseala sees peetakse ajakirja pigem tuntuks ja tunnustatuks, siis järgmise sammuna oodatakse ka väljapoole paistmist, et sotsiaaltöö kutseala sümbol oleks teada ka teiste professioonide esindajatele.

3.6. *„Ajakiri peab peegeldama elu, ei midagi muud!"*

Intervjuude käigus arutleti ka selle üle, millistest teemapüstitustest ajakirja juures praegu puudust tuntakse ning millele võiks ajakiri tulevikus rohkem rõhku panna.

Uurimuses osalejad ootavad ajakirjalt senisest veelgi enam lugusid, mis suurendavad sotsiaaltöötajate **omavahelist kokkukuuluvust** ning tugevdaksid nende professionaalset identiteeti.

Ma arvan, et kohati võiks selliseid lugusid tuua, mis tooks sellist küünarnuki tunnet. (K1)

Lisaks nähakse, et ajakiri võiks välja tuua tänase Eesti **hoolekandesüsteemi puudusi**, kuid lahata neid pigem konstruktiivselt.

Kui neid lünkasid välja ei too, ega nad ei kao ka kuskile. (S3)

Ma küll tahaksin, et need valusad teemad ühiskonnas saaksid nagu kaetud ja need asjad sotsiaaltöös, mille kohta me täna näeme, et nende kohta kirjutatakse vähe ja neid hoitakse rohkem vaka all, et need saaksid nagu välja toodud. (K1)

Sotsiaaltöötaja peab paratamatult oma teadmiste ja oskustega ühiskonna arenguga kaasas käima, et suuta **vastata inimeste ja ühiskonna ootustele**. Näiteks suurenes pandeemia ajal vaimse tervise probleemide osakaal ja võib eeldada, et meditsiinisüsteem ei suuda sellele kohe piisavalt reageerida. Nii tuleb sotsiaaltöötajatel sellega samuti tegeleda ja pakkuda ka vaimse tervise alast nõustamist varasemast rohkem, kuna neil on vahetu kontakt inimestega. Et toetada sotsiaaltöötajaid uute ettearvamatute tööülesannete esilekerkimisel, peab ajakirja toimetus end kursis hoidma praktikas ette tulevate väljakutsetega.

Kriisiga seotud ja ja võibolla tegelikult vajadus oligi, et see elu liikus kiiremini kui riik oma nende kesksete otsustega järgi tuli (K2)

Ajakiri peab peegeldama elu, ei midagi muud! (S3)

Ajakirjalt oodatakse ka, et toodaks **sisse uusi vaateid** Eesti sotsiaaltöösse, kajastataks maailmas laiemalt sotsiaalvaldkonnas esile kerkinud lähenemisviise ja teemasid.

Meil täna ei ole enam mõtet Sotsiaaltöö ajakirjas kirjutada sellest, mis on juhtumikorraldus, kuidas see toimib, vaid me räägime sellest, et näiteks, et miks x maakonnas see töötab väga hästi ja kusagil mujal ei tööta või kuidas me peaksime juhtumikorraldust võib-olla ümber mõtestama, mis on need uued metoodikad, mida asendada, et sellist nagu... erialaajakirja mõte peaks olema eelkõige selle nagu tänase teadmise laiendamine. Selleks on nagu sisulises mõttes hästi palju erinevaid võimalusi... (K3)

Näiteks toodi ka selliseid ülemaailmseid teemasid, nagu keskkonnakaitse, sh roheline või ökosotsiaaltöö ning nende mõtestamine Eesti kontekstist lähtuvalt. Ka Ferguson (2008, Hyslop 2011 kaudu) on sotsiaaltöö tulevikku seostanud selliste maailmas järjest pead tõstvate liikumistega nagu keskkonnasäästlik eluviis ning globaliseerumisvastane ja antikapitalistlik maailmavaade.

Ja mida ma näen, mille järele on vajadus, mida võib-olla on kaetud veel täna vähe, aga mis jõuliselt tuleb sotsiaaltöösse on kogu see rohelise sotsiaaltöö suund. (K1)

Ajakirja nähakse laiemaid suundumisi kajastavate teemade puhul ka heas mõttes **suunamudijana.** Ajakirja roll on tuua esile ning hoida pildis uusi mõtteviise, kuniks need on kinnistunud sotsiaaltöötajate teadvusesse.

Praegu see kogukonna aktiveerimine ja kogukonnatöö. Seda fookust on vaja nihutada – kuna sotsiaaltöö muutub, ühiskond muutub, siis seda võiks kogu aeg olla, see võiks läbi joosta, sest üleminek sellisele uuele mõtteviisile on rakse, aga kui ta on kogu aeg silme ees, siis ta hakkab kinnistuma. (K1)

Ajakirjast Sotsiaaltöö soovitakse lugeda ka sellest, kuhu oleme hoolekandes liikumas ning milline siht on võetud Eestis **tulevikuks**, et loodaks ka laiem pilt kõikide seadusemuudatuste ning arengukavade ümber. Intervjuudest jäi kõlama, et tuntakse puudust selgest pikaajalisest vaatest sotsiaalpoliitikas.

Mis on need parimad ennustused tuleviku tarbeks. Ma arvan, et see võiks ka oma osa leida isegi tugevamalt kui ta täna on. Püüda nagu natukene mõtestada seda, mis meil ees on… võib-olla kaugemale kui silmaga nähtavaks tulevikus, mitte 2-3-4 aastat, riigieelarve nii-öelda plaan onju, vaid 10-15-20 aastat, et natukene rääkida nendest protsessidest ka. (K5)

Lisaks oodatakse väga **praktilisi kirjeldusi igapäevatööst** – kuidas kolleegid juhtumeid lahendavad, näiteks millistele õiguslikele alustele nende juures toetuvad. Soovitakse, et ajakiri võimaldaks teiste kogemuste abil oma tööd ikka ja jälle uue pilguga vaadata.

Sotsiaaltöötajad ootavad ka rohkem erinevate Eesti **sotsiaaltöötajate kui inimeste** avamist – et nad räägiksid oma sotsiaaltöötajaks kujunemise lugu, aga ka oma hobidest, annaks näiteks nõu, kuidas nad väldivad läbipõlemist. Tõsisemate teemade kõrval võiks ajakiri lisaks anda ka lihtsaid ideid oma vaimu turgutamiseks, näiteks sellest, kuidas võtta pause tööpäeva sees.

Ja kogemuslood, kuidas kellestki on saanud sotsiaaltöötaja. (S4)

Järjest olulisemaks muutuvadki need kogemused, need lood, mis tegelikult õpetavad meile nii palju. (K3)

Võtan Sotsiaaltöö lahti ja seal on mõni lõõgastumisharjutus, mis 15 minuti sisse jääb. Suurepärane, soovitan teistele ka, eksole. (S1)

Tegelikult selles veebivariandis on ju võimalik jagada ka mingeid videoid ja linke, eksole, et tegelikult päriselt hea. Ma usun, et selle COIVDi ajal on paljud ju leidnud enda jaoks Hiina meditsiini ja Eesti ravimtaimed ja võib-olla idamaade võimlemise ja kõik selle muu. (K2)

Üks senisest rohkem kajastamist vajav suund võiks olla ka pikaajaliselt valdkonnas töötavate edumeelsete inimeste **tunnustamine** ajakirja vahendusel. Seni on seda tehtud persooniloo rubriigis, kus ilmuvad intervjuud ESTA tunnustusürituse laureaatidest, kuid intervjuude põhjal võiks tunnustada rohkemgi.

Me oleme rääkinud ju ESTAga sellest, kuidas väärtustada sotsiaaltöötajaid. Sest staažikad inimesed, kes on meie õppejõud või väga pikalt omavalitsuses töötanud, edukalt töötanud sotsiaaltöö juhid… võiksid olla tähelepanu all ka ajakirjas. (K2)

Pandeemia on toonud kõrgendatud tähelepanu alla inimeste **vaimse tervise**. Ka sotsiaaltöötajate vaimne tervis ning selle hoidmine on saanud varasemast rohkem tähelepanu ja ajakirjalt oodatakse rohkem selleteemalisi kajastusi.

Kui paljud lastekaitsetöötajad on üldse selle töö tõttu ise läbi põlenud. (S5)

Rääkides ajakirja **formaadist** ja kujundusest, ei toonud intervjuudes osalejad vormilisi puudusi välja: üldiselt loevad nad nii veebist kui paberil, kuid erinevatel hetkedel, ning peavad formaadist olulisemaks artiklite sisu. Siiski on nad harjunud eelistama paberväljaannet. Samas toodi välja, et nooremate põlvkondade kaasamiseks tuleb vormile üha rohkem mõelda, sest noorte info tarbimise viisid on teistsugused. Nii tuleb mõelda ka sellele, et ajakirja lugemise asemel võib osa sihtrühmast eelistada uut infot saada video- või helipildi vahendusel ning tekstile lisaks on senisest enam vaja rõhku panna visuaalidele.

Et nende [tudengite] jaoks on ta natuke liiga selline kahvatu, traditsiooniline. /…/ Noore lugejaga temale sobivas keeles suhtlemine. See on see, mida nad ootavad. (K4)

Ma ütleks, et sellest enam täna juba ei piisa. Kui vaadata neid arenguid, siis see tänapäeva infoühiskond, siis võimalikult kiire multifunktsionaalne info edastus… siis ma arvan, et järjest olulisemaks võiks tõusta selline kas video või taskuhäälingu formaat. Et mõelda sellele, et podcastid on hästi populaarsed, eksju, et kui meil on erinevad artiklid, siis täna noh, et seda aega on ka justkui nii vähe, sotsiaaltöötajal eriti, eksju, siis mõelda selle peale, et kui ma hommikul näiteks tööle sõidan või kõnnin, siis mul on võimalus seda juttu hoopis podcastis kuulata. (K3)

Tänaseks on ESTA eestvedamisel loodud sotsiaaltöö taskuhääling nimega Sotsiaalhääling (Ilisson ja Õunmaa 2021), mis rikastab sotsiaalvaldkonna alase info hankimise viise, kuid ajakirjal Sotsiaaltöö otsest seost taskuhäälinguga pole.

Seega võib intervjuudest järeldada, et ühest küljest peab ajakiri pakkuma intellektuaalset ja kutsealast arengut võimaldavat materjali, kuid samas pakkuma ka teemasid, mis on seotud rohkem teineteise tunnustamisega, emotsioonidega ja pingete maandamisega. Soovitakse, et ajakiri kõnetaks nii sotsiaaltöötajat kui ametnikku või oma kutseala esindajat kui ka laiemalt teda kui inimest, kes lähtub oma elus sotsiaaltöö väärtustest. Lõpuks moodustavad kõik inimese elu tahud terviku ja see eeldab holistilist käsitlust. Siit võib märgata, et intervjuude ajal räägiti sotsiaaltöötaja rollist kui millestki laiemast, mitte vaid ametinimetusest kabinetiuksel: seda võib pidada mõne inimese puhul elustiiliks, mis teeb töö- ja eraelu vahele selge piiri tõmbamise keeruliseks ning võib-olla ka ebavajalikuks. Ka Strömpl (2012b) on ühe sotsiaaltööle iseloomuliku aspektina välja toonud selgete piiride puudumist spetsialisti ja eraisiku vahel. See ei pea tähendama, et sotsiaaltöötaja on pidevalt ka väljaspool tööaega klientidele kättesaadav, vaid pigem tähendab see, et sotsiaaltöötajate professionaalsed ning isiklikud väärtused on omavahel läbipõimunud ja kooskõlas. Nii nagu vaadeldakse sotsiaaltöös inimest kui tervikut, tuleb seda teha ka sotsiaaltöötajatest rääkides.

3.7. Sotsiaaltöötajate mure ühiskonnas toimuvate protsesside osas

Järgnevalt annan ülevaate teemadest, mille pärast osa uurimuses osalenuid südant valutavad – nendest üleskerkimine intervjuude kontekstis näitab nii seda, et ühiskonnalt oodatakse sotsiaaltööle omaste väärtuste suuremat tunnustamist ning omaksvõttu, kui ka sotsiaaltöö poliitilist mõõdet.

Tuntakse, et sotsiaaltöös on teemasid, millest siiani ei soovita rääkida, kuna need puudutavad sotsiaaltöö puudujääke või sotsiaalseid probleeme, millele pole selget vastust ning mida me ei suuda veel adekvaatselt lahendada. Siiski näevad intervjueeritavad, et ka sotsiaaltöö professiooni sees tuleb suuta olla **enesekriitiline** ja märgata neid suundi, mis vajavad suuremat panustamist. Sotsiaaltöötaja näeb oma töös ühtlasi ka vahetult struktuurseid probleeme ning sotsiaalpoliitika mõjusid kogukondadele ning inimestele (Ellis 2008). Lisaks on oluline refleksiivselt mõtestada alateadlikult omaks võetud hoiakuid ja õigustusi ning ka barjääre, mis takistavad klientidel saavutada oma potentsiaali või üleüldse pöörduda sotsiaaltöötaja poole.

Et mis ma olen märganud, mitte see ei ole üldse etteheide Sotsiaaltöö ajakirjale, aga sotsiaaltöö kontekstis laiemalt… et meil on natuke selline soovmõtlemine, et me tahaksime, et neid asju meil sotsiaaltöös enam ei oleks. Ja siis kui me nendest ei räägi ja nendest ei kirjuta, siis jääb illusioon, et me oleme need ületanud. /…/ Ja see, et me ei vaata [neile otsa], noh laseb nendel kesta. (K1)

Sotsiaaltöötajad tunnevad, et peavad **seisma oma klientide heaolu eest** muutuvates sotsiaalpoliitilistes oludes. Ühest küljest mõistetakse reformide vajadust, kuid samas nähakse, et üleminekuperioodil võivad kliendid, kes enda eest seista ei suuda, jääda kannatajaks. Siin on märgata sotsiaaltöötajate sotsiaalse õigluse põhimõte järgmist, mille alusel seistakse haavatavamas positsioonis gruppide huvide eest ühiskonnas (Kam 2012). Näiteid sellistest olukordadest toodi nii töövõimereformi kui ka deinstitutsionaliseerimise protsessi üle arutades.

Esimese hooga kui töötukassa alustas neid hindamisi, siis tekkis hästi palju küsimusi nende kerge vaimupuudega inimestega /…/ psühhiaatrid ei olnud ju harjunud ka sellega, et nad peavad siis psüühikahäirega inimesi, või tähendab vaimse puudega inimese kohta kirjutama, kas tualetti kasutab /…/ Et nemad panid lihtsalt kirja, noh, see mida nad olid kogu aeg harjunud panema. Aga et inimese toimetulekut hakati ju hoopis teistmoodi hindama ja seal oli see ikkagi oluline. (S3)

Suuresti on jäetud see lõimumise või see integreerumise osa ongi jäätud tegevusjuhendajate õlgadele – et sina pead seisma silmitsi nende naabritega, naabrite vihaste pilkudega ja kõik see. Just ja see on täiesti uus ülesanne ka tegevusjuhendajale, kes niigi nagu on selles muutuste keerises sees – et kui sa siiamaani olid näiteks ööpäevaringse hooldusteenuse töötaja, eksju, siis nüüd ühel hetkel sa pead olema suur avalik teenistuja kogukonnas, kõigile aru andma, kes me oleme, miks me oleme, miks minu Ants läheb võtab selle koni maast, eksole. Kõik on nagu muutunud tegelikult ja tegelikult jah sellist head vastutajat nagu ei olegi. Minu meelest. (S4)

Nii tulebki sotsiaaltöötajatel täita ka eestkõneleja rolli, et kliendil oleks võimalik teha enda elus valikuid, mis Thompsoni (2000) järgi annavad neile jõudu võtta üha suuremat kontrolli ja vastutust oma elu üle.

Intervjuude põhjal võib öelda, et sotsiaaltöötajad **mõtlevad ühiskonnas toimuvate arengute ja probleemide peale palju laiemalt** kui vaid oma igapäevatöö kontekstis. Nad näevad, et on probleeme, mis järk-järgult süvenevad, aga lahendusi pole praegu pakkuda. Mõned intervjuudes esile kerkinud probleemid on piirkondlikud, mõned ka laiemad. Tundlikkus ja kriitika ühiskondlike protsesside osas võib olla kaasa tulnud sotsiaaltöö haridusega (kõik intervjueeritud sotsiaaltöötajad olid erialase kõrgharidusega), sest nagu on välja toonud Garrett (2021), siis on just sotsiaaltöö hariduses potentsiaal astuda võimukate diskursuse vastu ning arendada õppijates vastutustunnet oma tegevuse laiema mõju osas. Teisalt ei luba süsteemseid probleeme tähelepanuta jätta sotsiaaltöö eetika – ühe inimese heaolu ei saa tulla teiste heaolu arvelt.

Sotsiaaltöö tulevikku võib ajakirja lugejate hinnangul mõjutada nii ühiskonna vananemine, hoolekandesüsteemi puudused kui ka haavatavate ühiskonnagruppidele stigmaga seotud väljakutsed.

> *... see probleem, et [piirkonnas] on see noorte osatähtsus nii väike, et meie omavalitsused hakkavad selle koha pealt esimesena pankrotti minema. (S3)*
>
> *Aga ikkagi ma mõtlen, et meie see kogu see sotsiaalsüsteem on ikkagi veel nii lapsekingades. Hea, et midagi eksisteerib, aga just see hoolekanne ja eakate hoolekanne. (S4)*
>
> *Ja siis ma nagu tabasin ennast mõttelt, et ilmselt meie, kes me oleme, ma julgen väita, ilma puudeta, sellised tavainimesed... me ei saa kunagi tundma seda, mida nemad on tundnud sajandeid ja mida nad on pidanud üle elama. Kõik see vaikimine, vaikides stigmade omaks võtmine... (S4)*

Samas räägiti intervjuudes ka keskkonnaprobleemidest ning ületarbimisest ning neid teemasid seostati ühiskonnas levinud väärtustega ning sotsiaaltööga ja selle vähese väärtustamisega.

> *Kui ellu tahame jääda, siis peame ikkagi midagi ette võtma. Terve maailm. (S3)*

Seega võib öelda, et sotsiaaltöötajatele läheb korda, et lisaks klientidele, kellega nad ise igapäevaselt töötavad, muutuks elu paremaks ka teistele ühiskonnas haavatavamal positsioonil olevatele inimestele: sotsiaaltöötajaid kannustab sotsiaalne muutus ja areng ning kollektiivne vastutus. Kuid siinkohal mitte radikaalses mõttes nagu seda kirjeldavad kriitilise sotsiaaltöö teooriad, vaid pigem nii nagu Payne (2005) näeb muutust sotsiaalse arengu praktikateooriate puhul: muutus toimub ikkagi üksikisikute või väikeste inimrühmade ja kogukondade tasandil.

Teooria osas kirjeldasin, et ühiskonnas on levinud pigem neoliberaalsed väärtused (Carey 2008, Hyslop 2011), mis pole üldjuhul kooskõlas sotsiaaltöö eetikaga ja see tekitab sotsiaaltöötajates nii rolli- kui väärtuskonflikti. Intervjuude põhjal ootavad nad, et sotsiaaltööle omased väärtused oleks ka laiemalt ühiskonnas levinud, kuigi tunnistavad, et täna oleme sellest veel kaugel. Sotsiaaltöötajatele jääb unistus, et mitte turumajanduslikud põhimõtteid ei neela enda alla sotsiaaltööd, vaid vastupidi: **sotsiaaltöö väärtused võetakse järjest rohkem omaks** kogu ühiskonnas.

> *Just nendele puuetega inimestele võimaluste loomist ja seda, et nad ühel hetkel saavadki sellest puude meditsiinilisest käsitlusest kuidagi lahti. Ma ei tea, kas see juhtub kunagi, aga ilmselt seal selline põlvkondadevaheline pikem protsess /…/ma ei ole enam selles eas, et mina olen nüüd see, kes muudab maailma. Ma saan muuta iseennast ja oma ümbritsevat heaolu suurendada, aga mitte nagu… (S4)*

Teatud viisil oodatakse ühiskonnas tundlike diskussioonide algatamist ka ajakirjalt: eeldatakse nende fookuses hoidmist laiemalt kui vaid ajakirja artiklite vahendusel.

> *Sotsiaaltöö ajakirja poolt võiks võib-olla olla ka mingeid selliseid erinevates üritustes rohkem seda profiili tõsta ja Sotsiaaltöö ajakirja alt ka rääkida mingeid asju. Aga noh üldiselt ega ta asendada neid kõiki muid asju ei saa, ei hakka tegema mingisugust eraldi dubleerimisel eraldi eksperte või spetsialiste ja nii edasi. (K5)*

Võib öelda, et ühiskonnas levinud hoiakud ning tänased arengusuunad viivad meid endiselt selles suunas, et van Ewijki (2010a) nimetatud „triivima läinud" inimeste osakaal on jätkuvalt suurenemas. Intervjuudes osalenud sotsiaaltöötajad seavad kahtluse alla, mil määral suudab sotsiaalsüsteem selle väljakutsega toime tulla olukorras, kus ei toimu laiemat muutust inimkonna elukorralduses ning suhtumises maailma ja kaaskodanikesse. Lõpuks on sotsiaaltöötajate südamel ikkagi nii see muutus, mis parandab ühe kliendi elu ja olukorda, kui ka see, mis muudab maailma paremaks paigaks kõigile.

4. Järeldused

Sotsiaaltööd tehakse tingimustes, milles on mitmeid sisemisi vastuolusid ning palju määramatust. Sellega toime tulekuks rõhutatakse tööalase toetuse olulisust. Sotsiaaltöötajad hindavad endiselt kõrgelt just kolleegidelt saadavat toetust ning tunnustust ning näevad, et ajakiri Sotsiaaltöö vahendab omavahelist tuge ja pakub ühtekuuluvustunnet. Ajakirja lugedes tugevneb nii sotsiaaltöötajate isiklik kui ka kollegiaalne professionaalne identiteet. Intervjuudest ilmneb, et ajakiri toetab laia silmaringi tekkimist, mis võimaldab olla kursis ka nende sotsiaaltöö tahkudega, millega ei puututa igapäevatöös kokku. Ajakiri koondab valdkonna info ühte kohta ning lugejatel tekib kindlustunne, et nad on uuemate arengutega kursis. Ajakirja peetakse ka usaldusväärseks allikaks, millele tugineda oma töös.

Sotsiaaltöötajad näevad, et kutseala nõuab neilt pidevat enesetäiendamist ning oma praktika arendamist, reflekteerimist ning oma teadmuse teadlikku kujundamist. Sotsiaaltöö ajakiri aitab täiustada selleks vajaminevat tööriistakasti. Nii on silmaringi arendamise kõrval ajakirjast kasu ka praktiliste küsimuste lahendamisel, mis igapäevatöös ette tulevad, aga ka enda kui sotsiaaltöötaja rolli mõtestamisel. Üldiselt võib öelda, et kui teaduse ja praktika suhe sotsiaaltöös on olnud pidevate diskussioonide allikaks, siis ajakirja võib näha justkui sillana nende kahe vahel.

Ajakiri Sotsiaaltöö väärtustab sotsiaaltöötajate tööd ning kuigi see võib teiste ajakirja funktsioonide kõrval kõlada vähemtähtsana, siis tegelikkuses pakub see sotsiaaltöötajatele tuge ning soovi oma tööd senises ametis jätkata. Kui sotsiaaltöötajad tunnevad end väärtustatuna, siis on tugevam ka nende professionaalne identiteet ning professioon tervikuna.

Lisaks eelnimetatule jäädvustab ajakiri ka Eesti sotsiaaltöö ajalugu – see võimaldab jälgida kutseala arengut.

Ajakiri peab jätkama koostööd kõrgkoolidega, et toetada koos sotsiaaltöö professiooni arengut, kuid samas tegelema ka professiooni kuvandiga ühiskonnas, olles aktiivsem koostööpartner erialaorganisatsioonile ning teistele sotsiaaltöö kuvandiga tegelevatele asutustele. Samas näevad uurimuses osalejad, et ajakirjas peab jääma alles just spetsialisti tasand. Sotsiaaltöötajatele teeb jätkuvalt muret kutseala negatiivne kajastamine meedias, mis aitab taasluua ühekülgseid tõlgendusi sotsiaaltööst. Kuvand ning meediaga suhtlemine nõuab süsteemset lähenemist ning kindlat loogikat, millest saaksid lähtuda ka sotsiaaltöötajad olukorras, kus neil on vaja ajakirjaniku päringule vastata.

Selleks, et tagada lugejate järelkasv, on uurimuse põhjal tarvis ajakirjal mõelda ka uute info edastamise vormide peale nagu helisalvestised ja videod, teadlikult tuleb hoida tasakaalu tekstilise osa ja visuaalide vahel Artiklitest oodatakse edaspidi enam just kriitilist vaadet sotsiaalsüsteemi ebakõladele ja peidetud probleemide suuremat esile toomist.

Uurimuse põhjal saab kinnitada, et ajakiri täidab sotsiaaltöötajate jaoks erinevaid olulisi ülesandeid ning osalt korvab ka teatud puudujääke, mida sotsiaaltöötajad oma ametiala juures tajuvad:

- Ühest küljest on sotsiaaltöötajatele autonoomsus meelt mööda, teisalt toob see kaasa suure vastutuse ning ajakiri on võimalus saada oma otsustusportsesside asjakohasusele kinnitust.
- Ajakiri aitab kaasa ühtekuuluvustunde ning professionaalse identiteedi kujunemisele olukorras, kus sotsiaaltööd tehakse väga erinevates tegutsemispaikades ning üle Eesti hajali.
- Sotsiaaltöö kutsealana pole ühiskonnas ega ka teiste kutsealade poolt hinnatud, ajakiri aitab kaasa sotsiaaltöö väärtuslikkuse ning väärtuste esiletõusmisele.
- Eestis pole endiselt head tööalase toetuse süsteemi, regulaarne supervisioon on kättesaadav vähestele. Ajakiri pakub teatavat refleksiooni oma tööle: lugedes võetakse hetk, et anda hinnang ka endale kui sotsiaaltöötajale.
- Ajakiri seob teiste riikide spetsialistidega tehtavate intervjuude ja tõlkeartiklite kaudu Eesti sotsiaaltöötajad rahvusvahelise sotsiaaltöö kogukonnaga.
- Tänaseks on igasugune info küll väga lihtsasti kättesaadav, kuid selle usaldusväärsus pole alati teada ning üldiselt tekitab pidev informatsiooni üleküllus inimestes pigem ärevust. Kutsealase informatsiooni saamine ühest kindlast ja usaldusväärsest allikast tõstab sotsiaaltöötajate enesekindlust, et ollakse oma töös pädev.
- Ajakiri pakub võimaluse nii praktikutele, tudengitele kui ka teadlastele arendada erialast eesti keelt.

Uurimuse põhjal võib öelda, et ajakiri on kinnistunud Eesti sotsiaaltöö professiooni osana ning selle ilmumist peetakse ühest küljest loomulikuks, teisalt hädavajalikuks – ilma selleta ei osata kutseala tänaseks enam ette kujutada.

Toimetusel tuleb jätkuvalt pingutada, et ajakiri suudaks talle seatud ülesandeid ja ootusi täita ka edaspidi. Ajakirja toimetajana sain uurimuse läbiviimise kogemuse ning uute ideede kõrval

juurde ka palju motivatsiooni ja töörõõmu, kuna uurimuse tulemused kinnitavad, et töö, mida teen, on vajalik ning oluline.

Kokkuvõte

Magistritöö eesmärk oli tuua lugejate ja sotsiaaltöö arendamises osalevate organisatsioonide esindajate arvamuste põhjal välja ajakirja Sotsiaaltöö roll professiooni arengus. Ajakiri Sotsiaaltöö on pikalt ilmunud erialaajakiri Eestis, mille tähendust sotsiaaltöötajate identiteedi ja teadmuse kujunemisel ning tööalase toetuse pakkumisel ei ole varasemalt uuritud. Uurimusega soovisingi teada saada, kuidas toetab ajakiri sotsiaaltöötajate professionaalset identiteeti, millistel viisidel aitab ajakiri kaasa sotsiaaltöötajate teadmusloomele ning kuidas tajuvad sotsiaaltöötajad ajakirja toetavat rolli igapäevatöös.

Töö esimeses osas tutvustasin sotsiaaltöö professiooni, teadusloome, eetika ning tööalase toetusega seotud teiste autorite varasemaid seisukohti ja andsin ülevaate sotsiaaltöö arengust Eestis ning ajakirjast Sotsiaaltöö. Teises ehk metoodika osas selgitasin töö metodoloogilist lähtekohta, uurimuses osalejate tausta ning andmete kogumise ning analüüsimise põhimõtteid.

Kümne läbiviidud poolstruktureeritud intervjuu põhjal selgusid peamised teemad, millele tugineb töö kolmas osa: analüüs ja arutelu.

Intervjuude põhjal nähakse Sotsiaaltöö ajakirja ühe võimalusena saada tööalast tuge, sealt otsitakse nii vastuseid praktilistele küsimustele kui ka refleksiooni oma tööle, samas tekitab ajakiri kutseala sees ka ühtekuuluvustunnet ning ühise infovälja. Uurimusest selgus, et ajakiri on oluline materjal sotsiaaltöö õpingute ajal, kuna täidab eestikeelse õpiku puudumise tühimikku ning võib öelda, et tihti saab just erialahariduse omandamise perioodil ajakirja lugemine sotsiaaltöötajatele harjumuspäraseks. Ajakirja rollidena nähakse ka teaduse ja praktika omavahelist sidumist ning erialase eesti keele elus hoidmist.

Sotsiaaltöö tegemiseks on vaja laiapõhjalist teadmust, mis hõlmab nii teoreetilisi kui ka intuitiivseid ning kogemuslikke teadmisi, neid kõiki tuleb osata teadlikult sotsiaaltöö protsessides kasutada. Sotsiaaltöötaja peab mõistma enda ja kliendi vahelise suhtluse tähendust ning olema teadlik enda rollist selles. Ajakiri aitab luua erinevaid teadmisi ning vahetada kogemusi, aga hinnata ka oma isiklikke väärtusi ja tausta ning selle mõju tööle.

Ajakirjalt oodatakse, et see oleks senisest enam justkui sotsiaaltöö kaubamärgiks ning aitaks tutvustada sotsiaaltöö olemuse mitmetähenduslikkust ning komplekssust ühiskonnas laiemalt. Intervjuudest selgus, et sotsiaaltöötajad siiralt soovivad, et sotsiaaltöö väärtused oleks ühiskonnas rohkem tunnustatud ning tunnevad muret ühiskonna pärast laiemalt kui seda nõuab nende igapäevatöö. Sotsiaaltöö vaatleb inimest kui tervikut arvestades kõiki tema elu aspekte

ning nii ei saa ka sotsiaaltööd välja kiskuda kontekstist, kus ta toimub ja rääkida tuleb ka ühiskondlike arengute mõjust kutsealale ning probleemidest, millele sotsiaaltöös veel vastust pole.

Intervjuude põhjal võib tõdeda, et Eesti sotsiaaltöötajad on laia silmaringiga kriitiliselt mõtlevad haritud spetsialistid, kes lähtuvad sotsiaaltöös laiemalt tunnustatud väärtustest ning kellel on tugev sotsiaalne missioon. Ajakiri Sotsiaaltöö peab toetama erinevate sotsiaaltöö tegemiseks vajalike omaduste hoidmist ja arendamist, kuid pakkuma ka võimalust saada toetust oma vaimsele tervisele ning töörõõmu säilitamisele.

Kasutatud allikad

Aasmäe, M. (2019). *Lastekaitsetöötajate läbipõlemisest ja selle põhjustest.* Magistritöö. Tallinna Ülikool, Ühiskonnateaduste instituut

Acquavita, S. P., Pittman, J., Gibbons, M., Castellanos-Brown, K. (2009). Personal and organizational diversity factors' impact on social workers' job satisfaction: Results from a national internet-based survey. *Administration in Social Work,* 33(2), lk 151–166. doi:10.1080/03643100902768824

Adams, P. (2009) Ethics with Character: Virtues and the Ethical Social Worker. *The Journal of Sociology & Social Welfare, 36*(3), lk 83–105.

Ahlin, E. M. (2009). Semi-Structured Interviews With Expert Practitioners: Their Validity and Significant Contribution to Translational Research. *SAGE Research Methods Cases Part 2*. doi:10.4135/9781526466037

Askeland, G. A., Payne, M. (2001). What is valid knowledge for social workers? *Social Work in Europe, 8*(3), lk 13–23.

AvenirSocial – Berufsverbrand Soziale Arbeit Schweiz. (i.a.) Kasutatud 12.12.2021, https://avenirsocial.ch/

Banks, S. (2012). *Ethics and Values in Social Work*. Basingstoke: Palgrave Macmillian.

Blom, B. (2009). Knowing or Un-knowing? That is the Question In the Era of Evidence-Based Social Work Practice. *Journal of Social Work* , *9*(2), lk 158–177. doi:10.1177/1468017308101820

Bride, B. E., Radey, M. Figley, C. R. (2007). Measuring compassion fatigue. *Clinical Social Work Journal, 35*(3), lk 155–163. doi:10.1007/s10615-007-0091-7

Börjeson, M, Johansson, K. (2014). In search for a model for knowledge production and practice research in Swedish social work. *Nordic Social Work Research, 4*(1), lk 70–85. doi: 10.1080/2156857X.2014.938686

Bychkova, M. (2021). *Supervisiooni roll lastekaitsetöötaja professionaalse identiteedi kujunemisel*. Magistritöö. Tartu Ülikool, sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika õppekava.

Carey, M. (2008). Everything Must Go? The Privatization of State Social Work. *British Journal of Social Work, 38*(5), lk 918–935. doi:10.1093/bjsw/bcl373

Edovald, T. (2015). Tõenduspõhine sekkumine – vaenlane või abimees töös laste ja peredega? *Sotsiaaltöö,* 4, lk 63–70.

Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsioon (i.a.a). Kutse andmine. Kasutatud 21.11.2021, www.eswa.ee/kutse-andmine/

Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsioon (i.a.b). Eetikakomitee. Kasutatud 31.10.2021, www.eswa.ee/organisatsioon/eetikakomitee/

Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsiooni eetikakomitee (2005). Sotsiaalala Töötaja eetikakoodeks. Kasutatud 25.09.2021, www.eswa.ee/wp-content/uploads/2016/11/Eetikakoodeks_Avaldatud-ST-2.pdf

Ellis, R. A. (2008). Policy practice. I. C. Colby (köite toim.), K. M. Sowers, C. N. Dulmus (peatoim.) *Comprehensive handbook of social work and social welfare. / Volume 4, Social policy and policy practice, volume 4* (lk 129–144). Hoboken, NJ: Wiley.

Evetts, J. (2013). Professionalism: Value and ideology. *Current Sociology Review, 61*(5–6), lk 778–796. doi:10.1177/0011392113479316

Flick, U. (2009). *An Introduction to Qualitative Reserach, 4th ed*. London: SAGe, Thousand Oaks: SAGE.

Folgheraiter, F. (2012). *The mystery of social work. A critical analysis of the Global Definition and new suggestions according to the Relational theory*. Trento: Erickson

Freidson, E (2001). *Professionalism. The third logic.* Chicago: The University of Chicago Press.

Gal, J., Weiss-Gal, I. (2013). *Social Workers Affecting Social Policy: An international perspective on policy practice.* Bristol: The Policy Press.

Garrett, P. M. (2021). 'A World to Win': In Defence of (Dissenting) Social Work – A Response to Chris Maylea. *British Journal of Social Work, 51*(4), lk 1131–1149. doi:10.1093/bjsw/bcab009

Gilroy, P. (2019). Never Again: refusing race and salvaging the human. Kasutatud 31.10.2021, https://holbergprisen.no/en/news/holberg-prize/2019-holberg-lecture-laureate-paul-gilroy

Hansen, A. (2018). *Tugev aju: kuidas liikumine ja treening sinu aju tugevdavad*. Tallinn: Varrak.

Hare, I. (2004). Defining Social Work for the 21st Century: The International Federation of Social Workers' Revised Definition of Social Work. *International Social Work, 47*(3), lk 407–424. doi:10.1177/0020872804043973

Heikkinen, A. (toim) (2017). Work, values, and ethics. Ethical guidelines for social welfare professionals. Kasutatud 02.10.2021, https://talentia.e-julkaisu.com/2019/ethical-guidelines/#page=3

Holland, T. P., Kilpatrick, A. C. (1991). Ethical Issues in Social Work: Toward a Grounded Theory of Professional Ethics. So*cial Work, 36*(2), lk 138–144.

Hussein, S., Moriarty, J., Stevens, M., Sharpe, E., Manthorpe, J. (2013), Organisational factors, job satisfaction and intention to leave among newly qualified social workers in England. *Social Work Education, 33*(3) lk 381–396. doi:10.1080/02615479.2013.806467

Hysop, I. (2011). Social work as a practice of freedom. *Journal of Social work, 12*(4), lk 404–422. doi:10.1177/1468017310388362

IFSW (2014). Global Definition of Social Work. Kasutatud 15.01.22, www.iassw-aiets.org/global-definition-of-social-work-review-of-the-global-definition/

Ilisson, K., Õunmaa, B. (Saatejuhid). (2021, 9. detsember). Jane Väli – enda ja teiste hoidmisest (No. 1) [Audio taskuhääling]. *Sotsiaalhääling*. https://podcast.ee/sotsiaalhaaling/1-jane-vali-enda-ja-teiste-hoidmisest/

Jordan, B. (2004). Emancipatory social work? Opportunity or oxymoron. *British Journal of Social Work, 34*(1), lk 5–19. doi:10.1093/bjsw/bch002

Jõers-Türn, K., Leoma, R. (koost.) (2016). Tulevikuvaade tööjõu ja oskuste vajadusele: sotsiaaltöö valdkond. Uuringu terviktekst. Tööjõuvajaduse seire ja -prognoosisüsteem OSKA. *SA Kutsekoda*. Kasutatud 07.11.2021, https://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2016/04/Sotsiaaltoo_OSKA_tervik_veeb.pdf

Kaaver, K. (2019). *Haigla Sotsiaaltöötajate kaastundeväsimuse, moraalse stressi ja enesekaastunde kogemused*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika õppekava.

Kaljulaid, K. (2021). Eessõna. *Sotsiaaltöö*, 1, lk 2.

Kam, P. K. (2012). Back to the „social" of social work: Reviving the social work profession's contribution to the promotion of social justice. *International Social Work, 57*(6), lk 72–-740. doi:10.1177/0020872812447118

Kiik, R., Sirotkina, R. (2005). The Development of Social Work as a Speciality and the Profession in Estonia. *Social Work & Society, 3*(1), lk 128–133.

Kilp, L. (2006). *Sotsiaaltöö mõtestamine ja professionaalsus: võimalused ja väljakutsed*. Magistritöö. Tartu Ülikool, Sotsiaal- ja haridusteaduskond.

Kreem, R. (koost. ja toim.) (1995). *Sotsiaaltöö teooria ja praktika: lähtealuseid isikliku, perekondliku ja ühiskondliku elu tugevdamiseks*. Tartu: Eesti Sotsiaaltöötajate Koondis Lääneriikides.

Kuulpak, K. (2020). Taastumise ekspert Triin Vana: kui näeme ainult probleeme, siis jäävad parimad lahendused leidmata. *Sotsiaaltöö,* 1, lk 3–8.

Kuuse, R. (2018). Regina Lind: 20 aastat ajakirjaga Sotsiaaltöö. *Sotsiaaltöö 20. aasta juubeli erinumbe*r, lk 10–12.

Kõre, J. (2017). Tõhusam sotsiaalhoolekanne pole võimalik, kui panustame madala kvalifikatsiooniga töötajatele. *Eesti Päevaleht*, 14. veebruar. Kasutatud 07.11.2021, https://epl.delfi.ee/artikkel/77224498/juri-kore-tohusam-sotsiaalhoolekanne-pole-voimalik-kui-panustame-madala-kvalifikatsiooniga-tootajatele

Kõre, J. (2018). Vaeste hoolekandest sotsiaalhoolekandeks. *Sotsiaaltöö 20. aasta juubeli erinumbe*r, lk 42–49.

Kütt, E. (2016). *Sotsiaaltöötajate tööalase toetuse kogemused ja kutse taotlemine*. Magistritöö. Tartu Ülikool, sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika õppekava.

Laanisto, K. (2015). *Kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajate arvamus oma igapäevatöö praktikast.* Magistritöö. Tartu Ülikool, sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika õppekava.

Lastekaitseseadus (19.11.2014). *Riigi Teataja I*. Kasutatud 21.11.2021, www.riigiteataja.ee/akt/106122014001?leiaKehtiv

Liblik, C.-A. (2020). *Tervishoiusotsiaaltöötajate kui mitte-meditsiinilise personali juhtimine ja tööalane toetamine haigla kontekstis*. Magistritöö. Tartu Ülikool, sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika õppekava.

Lihtsa, T. (2018). *Maaomavalitsuse sotsiaaltöötaja ametiidentiteet*. Magistritöö. Tartu Ülikool, sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika õppekava.

Lillep, A. (2009). *Kersti Põldemaa – sotsiaaltöö esimene leedi*. Tallinn: Kersti Põldemaa.

Lind (end Karjakina), R. (2003). *Ajakiri Sotsiaaltöö - olulisemate sotsiaalvaldkonna teemade kajastamine ja tellijate analüüs*. Magistritöö. Tallinna Ülikool.

Lind, R. (2018). Eessõna. *Sotsiaaltöö 20. aasta juubeli erinumbe*r, lk 2.

Lind, R. (2020). Malcolm Payne ja Hans van Ewijk: hea sotsiaaltöötaja põhiomadus on visadus. *Sotsiaaltöö, 2,* lk 51–55.

Lindsey, D. (1978) The Operation of Professional Journals in Social Work. *The Journal of Sociology & Social Welfare, 5*(2), artikkel 9.

Linno, M. (2020). Kogukondade arendamine ja sotsiaalne heaolu – uus magistriõppekava Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituudis. *Sotsiaaltöö,* 2, lk 60–63.

Loom, R., Saarevet, J. (2020). Sotsiaalabi piirid – inimeste õigused ja kohalike omavalitsuste kohustused. *Sotsiaaltöö*, 1, lk 76–81.

Lymbery, M. (2001). Social Work at the Crossroads. *The British Journal of Social Work ,31*(3), lk 369–384. doi:10.1093/bjsw/31.3.369

Manthorpe, J. (2002). Settlements and social work education: absorption and accommodation. *Social Work Education, 21*(4), lk 409–419. doi: 10.1080/02615470220150375

Martinez-Brawley, E. E., Zorita P. M-B. (2007). Tacit and Codified Knowledge in Social Work: A Critique of Standardization in Education and Practice. *Families in Society: The Journal of Conteporary Social Services, 88*(4), lk 534–542. doi:10.1606/1044-3894.3675

Maslach, C. Jackson, S. E. (1981), The measurement of experienced burnout. *Journal of Occupational Behavior, 2*(2), lk 99–113. doi:10.1002/job.4030020205

Mattison, M. (2000). Ethical Decision Making: The Person in the Process. *Social Work, 45*(3), lk 201–212. doi:10.1093/sw/45.3.201

Maylea, C. (2021). The end of social work. *The British Journal of Social Work, 51*(2), lk 772–789. doi:10.1093/bjsw/bcaa203

McKenzie, M., Nash, M. (2008). Remembering, reflection and action: The evolution of the Aotearoa New Zealand Social Work journal. *Aotearoa New Zealand Social Work*, 2, lk 2–13. doi:10.11157/anzswj-vol20iss2id346

McQuail, D. (2003). *McQuaili massikommunikatsiooni teooria*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Merkuljeva, T. (2020). Kogemusi lastekaitsetöötajate supervisioonist. *Sotsiaaltöö*, 2, lk 64–67.

Mitendorf, A. (2020). *Professional social work narratives in a young, complex neoliberal society*. Doktoritöö. Tallinna Ülikool, Ühiskonnateaduste instituut.

Mitendorf, A., van Ewijk, H. (2016) Working with social complexity in a neoliberal society: challenges for social work in Estonia. *European Journal of Social Work, 19*(1), lk 78–91. doi:10.1080/13691457.2015.1025711

Mohan, B. (2018). *The Future of Social Work: Seven Pillars of Practice*. New Delhi: SAGE Publications.

Moorhead, B., Bell, K., Bowles, W. (2016). Exploring the Development of Professional Identity with Newly Qualified Social Workers. *Australian Social Work, 69*(4), lk 456–467. doi:10.1080/0312407X.2016.1152588

Morén, S., Blom, B. (2003). Explaining Human Change, *Journal of Critical Realism*, *2*(1), lk 37–60, doi: 10.1558/jocr.v2i1.37

Moriarty, J., Baginsky, M., Manthorpe, J. (2015). Literature review of roles and issues within the social work profession in England. Kasutatud 31.10.2021, www.professionalstandards.org.uk/docs/default-source/publications/research-paper/literature-review-roles-and-issues-within-the-social-work-profession-in-england-2015.pdf

Morrison, T. (2007). Emotional Intelligence, Emotion and Social Work: Context, Characteristics, Complications and Contribution. *British Journal of Social Work, 37*(2), lk 245–263. doi:10.1093/bjsw/bcl016.

NASW (2021). Highlighted Revisions to the Code of Ethics. Kasutatud 25.09.2021, www.socialworkers.org/About/Ethics/Code-of-Ethics/Highlighted-Revisions-to-the-Code-of-Ethics

Nuudi, K. (2021). Ajakirja Sotsiaaltöö lugejaküsitlus 2021. *Sotsiaaltöö*. Kasutatud 15.01.2022, www.tai.ee/et/sotsiaaltoo/ajakirja-sotsiaaltoo-lugejakusitlus-2021

Ornellas, A., Spolander, G., Engelbrecht, L. K. (2016). The global social work definition: Ontology, implications and challenges. *Journal of Social Work, 18*(2), lk 222–240. doi:0.1177/1468017316654606

Otto, H.-U., Polutta, A., Ziegler, H. (2019). Reflexive Professionalism as a Second Generation of Evidence-Based Practice. Some Considerations on the Special Issue „What Works? Modernizing the Knowledge-Base of Social Work". *Research on Social Work Practice, 19*(4), lk 472–478. doi:10.1177/1049731509333200

Paljak, M. (2018). Tutvustame Sotsiaaltöö kolleegiumi liikmeid: kes nad on ja mida arvavad ajakirjast. *Sotsiaaltöö 20. aasta juubeli erinumbe*r, lk 8.

Parton, N. (2003). Rethinking *Professional* Practice: The contributions of Social Constructionism and the Feminist 'Ethics of Care'. *The British Journal of Social Work ,33*(1), lk 1–16. doi:10.1093/bjsw/33.1.1

Payne, M. (1995).*Tänapäeva sotsiaaltöö teooria: kriitiline sissejuhatus*. Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikool.

Payne, M. (2005). *Modern Social Work Theory (3rd ed.).* Chicago: Lyceum Books.

Ploom, K. (2017). Kohaliku omavalitsuse väljakutsed sotsiaalteenuste osutamisel. *Sotsiaaltöö,* 1, lk. 12–15.

Rahuoja, R. (2018). Tutvustame Sotsiaaltöö kolleegiumi liikmeid: kes nad on ja mida arvavad ajakirjast. *Sotsiaaltöö 20. aasta juubeli erinumbe*r, lk 8.

Raudsoo, L. (2018). Ajakiri Sotsiaaltöö kutsuti ellu, et toetada sotsiaaltöötajate erialast identiteeti. *Sotsiaaltöö 20. aasta juubeli erinumbe*r, lk 3–5.

Reamer, F. G. (2017). Eye of Ethics. Virtue Ethics in Social Work. *Social Work Today. Kasutatud 04.11.2021,* www.socialworktoday.com/archive/060117.shtml

Riba, M. (2019). *Lastekaitsetöötajate arvamused Tervise Arengu Instituudi korraldatud täienduskoolitusest*. Magistritöö. Tartu Ülikool, sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika õppekava.

Rohtla, I. (2018). ESTA on Eesti sotsiaaltöötaja nägu. *Sotsiaaltöö 20. aasta juubeli erinumbe*r, lk 68–72.

Saia, K., Sooniste, I., Gornischeff, K. (2018). Milline võiks olla tulevikus Eesti sotsiaaltöö ja sotsiaaltöötaja? *Sotsiaaltöö 20. aasta juubeli erinumbe*r, lk 31–39.

Schön, D. A. (1982). *The reflective practitioner - how professionals think in action.* New York: Basic Books.

Selg, M. (2011). Eesti sotsiaaltöötaja vajab rohkem toetust. *Sotsiaaltöö*, 6, lk 37−39.

Selg, M. (2012). Sotsiaaltöö konteksti kujundavad diskursused. J. Strömpl, M. Selg, M. Linno (toim.), *Narratiivne lähenemine sotsiaaltööuurimuses* (lk 62–112). Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.

Selg, M. (2014). Sotsiaaltöö professiooni ülemaailmne definitsioon. *Sotsiaaltöö*, 3, lk 9–14.

Selg, M. (2015). Eluilmakesksus aitab mõista sotsiaaltöö väärtust. *Sotsiaaltöö*, 3, lk 55–59.

Selg, M. (2020). Sotsiaaltöötaja kutsestandardid uues kuues. *Sotsiaaltöö*, 2, lk 42–45.

Selg, M. (2021). Hea sotsiaaltöötaja on hästi hoitud. *Sotsiaaltöö*, 1, lk 78–86.

Selg, M. Peeker, H. (2021). Milliseid eetikajuhiseid vajavad Eesti sotsiaaltöötajad. *Sotsiaaltöö*. Kasutatud 31.10.2021, www.tai.ee/et/sotsiaaltoo/milliseid-eetikajuhiseid-vajavad-eesti-sotsiaaltootajad

Shaw, I, Jobling, H., Jang, I. H., Czarnecki, S., Ramatowski, A. (2016). The British Journal of Social Work: A Case Study of Applied Scholarship. Final Report. Kasutatud 02.01.2022, www.york.ac.uk/media/spsw/documents/research-and-publications/History_of_BJSW-2.pdf

Sheppard, M. (1995) Social work, social science and practice wisdom. *British Journal of Social Work, 25*(3), lk. 265–93. doi:10.1093/oxfordjournals.bjsw.a056180

Sheppard, M., Newstead, S., Di Caccavo, A., Ryan, K. (2000). Reflexivity and the Development of Process Knowledge in Social Work: A Classification and Empirical Study. *British Journal of Social Work, 30*(4), lk 465-488. doi:10.1093/bjsw/30.4.465

Shier, M., L., Graham, J., R. (2013). Organizations and social worker well-being: The intra-organizational context of practice and its impact on a practitioner's subjective well-being. *Journal of Health and Human Services Administration, 36*(1), lk 61–90.

Sicora, A. (2021). Emotsioonid ja lühilugude kasutamine sotsiaaltöö praktikas ja hariduses. *Sotsiaaltöö*, 3, lk 61–64.

Sirotkina, R., Mitendorf, A. (2021). Pühendumus ja professionaalsus sotsiaaltöös. *Sotsiaaltöö,* 4, lk 35–42.

Sisask, M. (avaldamisel 2022) Sotsiaaltöö doktoriõppe tulevikuvaade. *Sotsiaaltöö erinumber „30 aastat sotsiaaltöö õpetamist Tallinna Ülikoolis”*.

Sommer-Kalda, S. (2021). Evi Kruzman: „Elutöö auhind ei anna õigust loorberitele puhkama jääda”. *Sotsiaaltöö*, 4, lk 3–8.

Sotsiaalhoolekande seadus (09.12.2015). *Riigi Teataja I.* Kasutatud 10.12.2021, www.riigiteataja.ee/akt/122032021014

Sotsiaalkindlustusamet (2020, 15. juuni). *Juhtumikorraldus ja võrgustikutöö – teematund KOV sotsiaaltöötajatele.* [Video]. Youtube, www.youtube.com/watch?v=r4Ik7efM49w

Sotsiaalministeerium (2021). Lapselaps ei ole edaspidi kohustatud tasuma vanavanema hoolduse eest. Kasutatud 29.12.2021, www.sm.ee/et/uudised/lapselaps-ei-ole-edaspidi-kohustatud-tasuma-vanavanema-hoolduse-eest

Stevens, M., Higgins, D. (2002) The influence of risk and protective factors in burn out by those who work with maltreated children. *Child Abuse and Neglect, 11*(5), lk 313–31. doi:doi.org/10.1002/car.754

Streimann, K. (2017). Tõenduspõhine praktika ja selle rakendamine. *Sotsiaaltöö,* 4, lk 64−71.

Stömpl, J. (2012a). Sotsiaalse tegelikkuse konstrueeritud iseloom ja interpreteeriv sotsiaalteadus. J. Strömpl, M. Selg, M. Linno, (toim.), *Narratiivne lähenemine sotsiaaltööuurimuses. Laste väärkohtlemise lood* (lk 15–47). Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.

Strömpl, J. (2012b). Erialaidentiteedi peegeldus Eesti sotsiaaltöö narratiivis. *Sotsiaaltöö,* 5, lk 49–53.

Strömpl, J. (2015). Sotsiaaltööuurimus – sild teaduse ja praktika vahel ning suurepärane õppimismeetod. *Sotsiaaltöö,* 3, lk 9–16.

Strömpl, J., Kutsar, D., Selg, M., Linno, M., Sirotkina, R., Narusson, D. (2017). Training research-minded social workers: experience from Estonia. *European Journal of Social Work, 20(*3), lk 361–373.

Summer, M. (2011). Qualitative Research. V. Jupp, (toim.), *The SAGE Dictionary of Social Research Methods*. (lk 249–250). London: SAGE Publications.

Tandon, A., Dhir, A., Islam, N., Talwar, S., Mäntymäki, M. (2021). Prychological and behavioral outcomes of social meedia-induced fear of missing out at the workplace. *Journal of Buisness Reserach*, 136, lk 186–197. doi:10.1016/j.jbusres.2021.07.036

Tartu Ülikool (i.a.). Vooruseetika. Kasutatud 31.10.2021, www.eetika.ee/et/moraal/teoreetiline_eetika/vooruseetika

Taylor, C., White, S. (2001).) Knowledge, truth and reflexivity: The problem of judgement in social work. *Journal of Social Work, 1*(1), lk. 37–59. doi: 10.1177/146801730100100104

Taylor, C., White, S. (2006). Knowledge and Reasoning in Social Work: Educating for Humane Judgement. *The British Journal of Social Work, 36*(6) lk 937–954. doi:10.1093/bjsw/bch365

Teder, L., Orunuk, K. (2015). Tõenduspõhiste enntustegevuste näited Eestis. *Sotsiaaltöö,* 4, lk 71–73.

Tervise Arengu Instituut. (i. a.). Ajakirja tellimine ja kaastööd. Kasutatud 20.11.2021, https://tai.ee/et/tervis-ja-heaolu/ajakiri-sotsiaaltoo/ajakirja-tellimine-ja-kaastood

The British Journal of Social Work (i.a.). About the Journal. Kasutatud 19.12.2021, https://academic.oup.com/bjsw/pages/About

Thompson, N. (2000). Existentialist Practice. P. Stepney, D. Ford (toim), *Social Work Models, Methods and Theories: A Framework for Practic.* (lk 116–124).Lyme Regis: Russell House Publishing.

Tiks, K. (2019). *Algajate noorte sotsiaaltöötajate kogemused erialasel tööl*. Bakalaureusetöö. Tallinna Ülikool, Ühiskonnateaduste instituut.

Truell, R. (2014). What is social work? *The Guardian*, 7. juuli. Kasutatud 15.01.222 www.theguardian.com/social-care-network/2014/jul/07/what-is-social-work

Tsui, M. (2005). *Social Work Supervision. Context and Concepts*. Thousand Oaks, London; New Delhi: Sage.

Tulva, T. (koost.) (1996). *Eesti sotsiaaltöö ajas ja muutumises*. Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikool.

Tulva, T., Tiko, A., Leppik, L. (avaldamisel 2022). Akadeemilise sotsiaaltöökoolituse kujunemine Tallinna Ülikoolis: retrospektiivne vaade. *Sotsiaaltöö erinumber „30 aastat sotsiaaltöö õpetamist Tallinna Ülikoolis"*.

Vaga, T.-B., Roost, K. (2021a). Kuidas ajakirjanikuga suheldes ellu jääda? *Sotsiaaltöö*, 3, lk 53–56.

Vaga, T.-B., Roost, K. (2021b). Lastekaitse ja andmekaitse – mõned olulised tähelepanekud. *Sotsiaaltöö*, 4, lk 31–34.

Van Ewijk, H. (2010a). Sotsiaaltöö positsioneerimine sotsiaalselt tundlikus ühiskonnas. *Sotsiaaltöö,* 4, lk 29–34.

Van Ewijk, H. (2010b). *Social policy and social work. Citizenship based social work*. Abingdon: Routledge.

Van Ewijk, H. (2015). Vajadus uuriva sotsiaaltöö spetsialisti järele. *Sotsiaaltöö*, 3, lk 60–62.

Van Ewijk, H. (2016). Normatiivse professionaliseerumise väljakutsed. J. P. Wilken, H. van Ewijk, *Mõtisklusi sotsiaaltööst. Ajakirja Sotsiaaltöö artiklite kogumik* (lk 15–16). Tallinn: Tervise Arengu Instituut.

Van Ewijk, H. (2018a). *Complexity and Social Work*. Abingdon/New York: Routledge.

Van Ewijk, H. (2018b). Ajakirja Sotsiaaltöö olemus. *Sotsiaaltöö 20. aasta juubeli erinumbe*r, lk 15–17.

Verbruggen, A. (2021). Kõik väärtuslik on haavatav. *Sotsiaaltöö,* 3, lk 69–73.

Vetik, H. (2016). *Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsioon sotsiaaltöötajate kutseorganisatsioonina.* Magistritöö. Tartu Ülikool, sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika õppekava.

Webb, S. (2016). Professional Identity and Social Work. M. Dent, I. L. Bourgeault, J-L. Denis, E. Kuhlmann, *The Routledge Companion to the Professions and Professionalism* (osa 5, ptk 24). London: Routledge.

Wilken, J. P. (2016a). Oma praktika kujundamine. Sotsiaaltöötaja on oma ala meister. J. P. Wilken, H. van Ewijk, *Mõtisklusi sotsiaaltööst. Ajakirja Sotsiaaltöö artiklite kogumik* (lk 17–19). Tallinn: Tervise Arengu Instituut.

Wilken, J. P. (2016b). Hea praktika. Sotsiaaltöö kui abistava elukutse eetilised alused. J. P. Wilken, H. van Ewijk, *Mõtisklusi sotsiaaltööst. Ajakirja Sotsiaaltöö artiklite kogumik* (lk 20–22). Tallinn: Tervise Arengu Instituut.

Wilken, J. P., van Ewijk, H. (2016a). Sissejuhatus. J. P. Wilken, H. van Ewijk, *Mõtisklusi sotsiaaltööst. Ajakirja Sotsiaaltöö artiklite kogumik* (lk 5–6). Tallinn: Tervise Arengu Instituut.

Wilken, J. P., van Ewijk, H. (2016b). Sotsiaaltöö tulevik. J. P. Wilken, H. van Ewijk, *Mõtisklusi sotsiaaltööst. Ajakirja Sotsiaaltöö artiklite kogumik* (lk 40–41). Tallinn: Tervise Arengu Instituut.

Wyman, C. (2014). Agency Support for Self-care and Burnout among Licensed Social Workers Workers. Kasutatud 21.11.2021, https://sophia.stkate.edu/msw_papers/414/

Lisa 1. Intervjuu kavad

Intervjuu kava (lugejad)

Sissejuhatus

- Mis tööd Te teete? Kui pikalt olete olnud seotud sotsiaalvaldkonnaga? Kas olete sotsiaaltööd kõrgkoolis õppinud?

Kogemused ajakirjaga

- Palun kirjeldage, kuidas Te ajakirja lugemiseni jõudsite? Kuidas ja millal saite teada, et selline ajakiri on olemas?
- Kuidas loete ajakirja praegu?
- Millised teemad Teile kõige enam korda lähevad? Miks?
- Viimastel aastatel on lisaks paberväljaandele võimalus artikleid lugeda ka veebis. Kuidas on see Teie lugemisharjumusi mõjutanud? Millised võimalused võiksid veel lisaks olla?

Ajakiri kui tööalane tugi

- Mida ajakirja lugemine Teile annab? Aga uudiskirja uudiste lugemine?
- Mil viisil pakuvad ajakirjas käsitletavad teemad võimalust aruteluks? Missuguseid artiklid või uudiseid jagate?
- Mis on Teie arvates peamine põhjus, miks inimesed ajakirja loevad? Nt kolleegid/tuttavad? Mis te arvate, milleks on üldse sotsiaaltöö erialaajakirja vaja?

Tulevikusuunad

- Oskate Te välja tuua, millest tunnete ajakirja juures puudust? Mida saaks ajakirja juures paremini teha?
- Kuidas saaks ajakiri edaspidi Teid kui sotsiaaltöötajat toetada?
- Kui Teil tekib tööl olukord, et oma teadmistest ja kogemusest jääb väheks, mis Te siis teete?
- Millisest toetusest tunnete üldisemalt oma töös kõige rohkem puudust?
- Mis on teie mõtted seoses sellega, kuhu suunas võiks ajakiri Teie arvates tulevikus liikuda, et olla sotsiaaltöötajatele toeks?

Intervjuu kava (organisatsioonide esindajad)

Sisejuhatus

- Kui kaua olete töötanud praegusel ametikohal? Millised on Teie tööülesanded sellel ametikohal?

Kogemused ajakirjaga

- Kirjeldage alustuseks oma senised kogemused Sotsiaaltöö ajakirjaga.
- Milliste teemade käsitlemist peate ajakirjas oluliseks?
- Keda näete ajakirja sihtgrupina? Kellele on ajakirjast kasu?
- Täna võime rääkida ajakirja puhul kolmest peamisest väljundist: paber – veeb – uudiskiri. Millist neist peate kõige olulisemaks? Miks? Millist kasutate oma töös?

Ajakiri kui tööalane tugi

- Kuidas kasutate ajakirja igapäevatöös? Kas olete saanud ajakirja kasutada ka mujal?
- Mis Te arvate, milleks on sotsiaaltöö erialaajakirja vaja? Mis on Teie arvates peamine põhjus, miks inimesed ajakirja loevad?
- Millise toetust vajavad Teie kogemusel sotsiaaltöötajad üldisemalt kõige enam? Milliste väljakutsetega nad igapäevaselt kõige enam kokku puutuvad?

Tulevikusuunad

- Millised on Teie arvates ajakirja nõrgad küljed? Millest tunnete ajakirja juures puudust? Millest võivad sotsiaaltöötajad/tudengid puudust tunda?
- Milliseid võimalusi näete edaspidi ajakirja oma töös kasutada?
- Kuidas saaks ajakiri sotisaaltöötajaid/tudengeid paremini toetada?
- Millele peaks Teie arvates ajakiri järgnevatel aastatel keskenduma?

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kairiin Nuudi,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Erialaajakirja tähendus sotsiaaltöö professioonile Eestis", mille juhendaja on Reeli Sirotkina MSW, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commonsi litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Kairiin Nuudi

/allkirjastatud digitaalselt/

19.01.2022